

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2020 / 12 FİYATI: 9 TL

“Bizim İçin
Kuvvet
Kaynağı
Millettir”

H. Atatürk

TBMM Gizli
Oturumundaki
Konuşmasından

(29.12.1920)

Yaşar Öztürk'ün yazısı 18. sayfada

Erdem Akyüz:
**Atatürk
ve Kadın
Kartal-
larımız** Sh: 33

Gülbüz Evren:
**Nahçıvan
Atatürk'ün
Kazanımıdır** Sh: 13

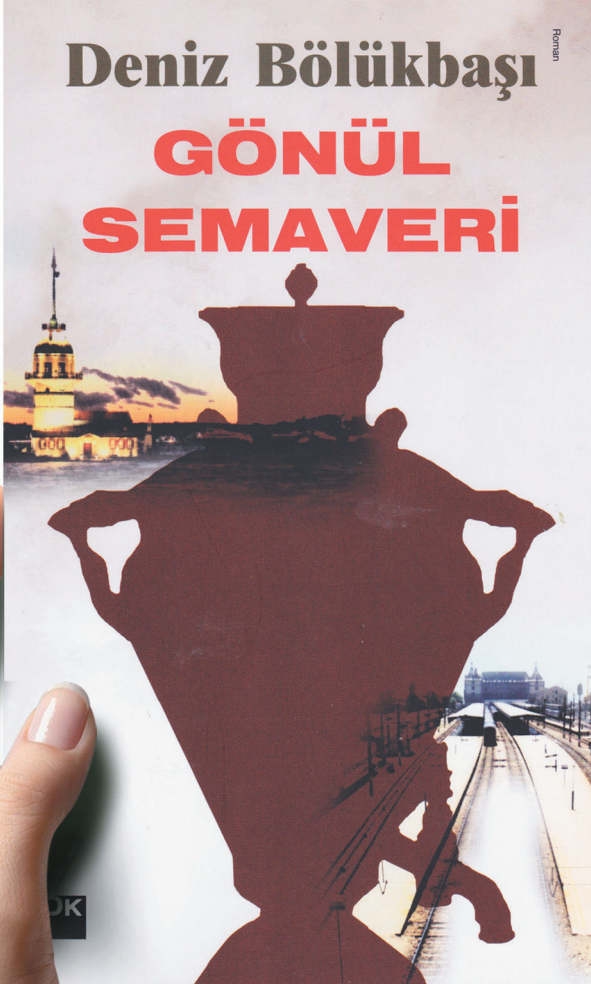
Cengiz Özakıncı:
Karşı Devrim'in
“Hedef
Tahtası”nda
**Atatürk
Fevzi
Çakmak
ve Nutuk**
Sh: 6

Ömer Dedeoğlu:
**Bataklıkları
Kurutup
Verimli
Topraklara
Dönüş-
türmek
Zordur** Sh: 79

Tekin Özertem:
**Ankara
Ekspressi** Sh: 64
Öğüt Yazman:
**2020 ABD
Seçimleri** Sh: 92
Necef Uğurlu:
**İsimler Nasıl
Takılır?** Sh: 59

Bir zamanların İstanbul'u ve azınlıklar, Ermeni meselesi ve Kıpçak kültürü, Puşkin ve ünlü Rus şairlerden Nazım Hikmet ile Necip Fazıl'a uzanan, hareketli, akıcı bir dönem romanı Haydarpaşa'dan kalkan Doğu Ekspresi'nin iki yolcusu... Hayatın sillesini yemiş ve engebeli yokuşlarda yürümek zorunda kalmış, yıllar sonra Erzurum'daki köyüne dönen Recep...

Anna Karenina tutkunu, genç ve gizemli "Kara Kız"... Geriye dönüşlerle ilerleyen roman, Recep'in yanından hiç ayırmadığı, ana yadigarı bir semaverin yıllar içindeki öyküsü etrafında şekilleniyor.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya 2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Türk Dili Danışmanı:

Haydar Göfer

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

Başkent Üniversitesi'nin bir kültür hizmeti olan Bütün Dünya 2000, Başkent Üniversitesi kuruluşlarından

Aküm Reklamcılık, Danışmanlık ve Yayıncılık Ajansı Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin 1. Cadde No: 77, Bahçelievler, Ankara adresinde hazırlanmıştır.

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (*Anısal Başkan*)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, Yücel Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır,

Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Dr. Cihangir Dumanlı,

Barbaros Eneç, Haluk Erdemol, Konur Ertop, Gürbüz Evren,

Metin Gören, Erhan Kanyılmaz, Nilay Karatosun,

Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı,

Dr. Tekin Özertem, Yaşar Öztürk, Necdet Pamir, Zeki Sarhan,

Sezin San Sungunay, İzlen Şen Tokar, Melek Şirin Tolga,

Necfe Uğurlu, Dr. Mehmet Uhri, Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız,

Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abonebd@gmail.com

Baskı: Uniprint Basım Sanayi ve Ticaret A.Ş.,
Hadımköy, İstanbul Cad. Ömerli Mah. No: 159
Arnavutköy, 34555 İstanbul

Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama

Basım Tarihi: 24 / 11 / 2020

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

- 3 Asla Yenilemezsiniz!**
Dr. Ufuk Akyol
- 5 Atatürk'ün Fransa'ya Verdiği Nota** *Gürbüz Turgay*

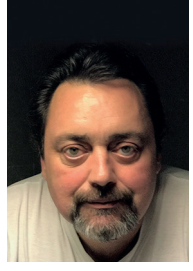

6 Atatürk, Fevzi Çakmak ve Nutuk

Cengiz Özakıncı

- 13 Nahçıvan, Atatürk'ün Kazanımdır** *Gürbüz Evren*
- 18 100 Yıl Önce Mustafa Kemal Yaşar Öztürk**
- 24 Köpeksiz Köy Sanmışlardı**
Zeki Sarıhan
- 27 Özgürlük Nedir?**
Kaya Boztepe
- 33 Atatürk ve Kadın Kartallarımız**
A. Erdem Akyüz
- 39 Padişaha Kul-Köle Olmakla Kazanılan İktidar İktidarsızlık Örneğidir!** *Cengiz Önal*
- 45 Hakimiyeti Milliye Yazıları**
- 47 Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması**
Dr. Cihangir Dumanlı
- 53 Meryem Ananın Resmi Karşısında** *Mete Akyol*
- 59 İsimler Nasıl Verilir?**
Necef Uğurlu
- 64 Ankara Ekspresi**
Dr. Tekin Özertem
- 70 Nano Teknoloji**
Barbaros Eneç

- 77 Katil Virüsü Öldüremedik**
Metin Gören
- 79 Bataklıkları Kurutup Verimli Topraklara Dönüştürmek Zordur** *Ömer Dedeoğlu*
- 85 Sürdürülebilir ve Bağımsız Bir Enerji Geleceği İçin**
Necdet Pamir
- 92 2020 ABD Seçimleri**
Dr. Öğüt Yazman
- 97 Reşat Nuri Güntekin ve "Mektuplar"** *Demir Aytaç*
- 103 Dreyfus Davası**
Erhan Kanyılmaz
- 109 Neler Düşünüyör Nasıl Anlatıyorlardı?** *Konur Ertop*
- 114 Osterseen İzlen Şen Toker**
- 119 Halit Ziya Uşaklıgil**
- 120 Mezopotamyalı Prens Ennigaldi-Nanna**
Sabriye Aşır
- 125 Sonunda Bitti!** *Nuray Bartoschek*
- 128 Ölçülü Olmak** *Berk Yüksel*
- 131 Hocam Mümtaz Soysal**
Sudi Kocaimamoğlu
- 136 Kemalettin Kâmi Kamu**
Sabri Kemal
- 139 Devlet ve Sanat** *Yahya Aksoy*
- 143 İşsizlik Zor Çeken Bilir**
Mehmet Ünver
- 147 Neler Olmuyor ki Dünyada**
Sezin San Sungunay
- 4 Beni Hatırlayınız**
- 52 Gözün Sözü**
- 76 İlk Dersimiz Türkçe**
- 108 Bilginizi Denetleyin**
- 151 Çözümler**
- 152 Yarının Büyükleri**
- 154 Bulmaca**
- 156 Satranç**
- 158 Bize Gönderilen Kitaplardan**
- 160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük**

Asla Yenilemezsiniz!

Artık dizlerinin üzerine çökmüş olan ezeli düşmanına yaklaştı, üzerine eğildi ve yıllardır içinde büyüyen nefretini, kusarcasına kelimelere döktü:

“Herşeyini aldım! Seni tükettim! Hayatta neyin var neyin yoksa ya ben aldım, ya da yıktım, yok ettim. Seni yok ettim!”

Oysa devrilmiş düşmanında hiç de yok olmuş, tüketilmiş, herşeyi alınmış bir çökme hali görülüyordu.

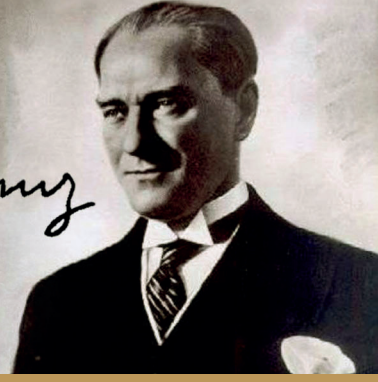
“Benim olan herşey, benimle beraber.”

Sahip olduğunuz her şeyiniz, her zaman beraberinizde olursa onları asla kaybetmezsiniz. Sevginiz, şefkatiniz, merhametiniz, adaletiniz, haysiyetiniz, dürüstlüğünüz, vefanız, metanetiniz, hikmetiniz, akıl ve hikmetiniz...

Onları hep beraberinizde tuttuğunuz sürece, asla tüketilemez, yok edilemez, yenilemezsiniz.

ufukakyolbd@gmail.com

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- Milletimiz çok büyük elemeler, mağlûbiyetler, facialar görmüştür. Bütün olanlardan sonra yine bu topraklarda bulunuyorsa bunun temel sebebi şundandır: Çünkü Türk çiftçisi bir eliyle kılıcını kullanırken, diğer elindeki sapanla topraktan ayrılmadı. Eğer milletimizin büyük ekseriyeti çiftçi olmasaydı biz bugün dünya yüzünde bulunmayacaktık. (1923)
- Millî ekonominin temeli ziraattir. Bunun içindirki, ziraatte kalkınmaya büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar yayılacak programlı ve pratik çalışmalar, bu maksada erişmeyi kolaylaştıracaktır. (1937)
- Efendiler! Milletimiz çiftçidir. Milletin çiftçilikteki çalışmasını yeni ekonomik tedbirlerle son hadde eriştirmeliyiz. Köylünün çalışmasının neticeleri ve verimleri kendi menfaati lehine son hadde çıkarmak ekonomik siyasetimizin temel ruhudur. (1922)
- Millî ekonominin temeli ziraattir. Bunun içindirki, ziraatte kalkınmaya büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar yayılacak programlı ve pratik çalışmalar, bu maksada erişmeyi kolaylaştıracaktır. (1937)
- Bir defa, memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. Bundan daha önemli olanı ise, bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın, hiçbir sebep ve suretle, bölünmez bir mahiyet alması. Büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliği, arazinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus kesafetine ve toprak verim derecesine göre sınırlandırmak lâzımdır.
- Eğer milletimizin çoğunluğu çiftçi olmasaydı, biz bugün dünya yüzünde bulunmayacaktık. (1928)

K Atatürk

Atatürk'ün Fransa'ya Verdiği Nota

Dünya siyasi tarihinde de yaptıkları ile örnekler teşkil eden Büyük Adam Atatürk, günümüz siyasetçilerine yol gösteren olaylar yaşamıştır. Bunlardan birisi, Fransa'ya verilen notadır. Uluslararası ilişkilerde davranış, ona has, ondan gelirse kabul edilebilen hareket tarzı örneğidir.

Larousse ansiklopedisi Fransızların oluşturduğu ve bütün dünyada kaynak olarak kullanılan dev bir çalışmadır. Bu ansiklopedide Türkleri barbar olarak gösteren bir madde bulunuyordu. "Empaler" (Kazığa oturtmak suretiyle idam) maddesi hakkında bilgi verilirken, "Türkler idam mahkûmlarını kazığa oturturlar..." şeklinde bir açıklama yapılmıştı.

150 yıl boyunca yeni basımlarda defalarca düzenlemeler yapılırken bu

Yazan:
GÜRBÜZ TURGAY

madde hep es geçilmişti. Bu durumu tarihçi Raşit Erer fark edip gazeteci Abidin Daver'e bahsetmişti. Abidin Daver, bu akıllamaz iftirayı Cumhuriyet Gazetesi'ndeki köşesinde yazdı. Yazı büyük ses getirmişti. Bu yazıyı okuyanlar arasında Atatürk de bulunuyordu.

Atatürk, daha gazete elindeyken derhal Fransa büyükelçisinin huzuruna getirilmesini emretti. Büyükelçi Atatürk'ün huzuruna çıktığında şaşkın ve durumdan habersizdi. Atatürk, Fransız büyükelçiye şu sözlü notayı verdi: "Bu yanlış düzeltilmez ve buna benzer iftiralara son vermezseniz, ülkemize tek bir Fransız yayını girmeyecek, Fransız hocalar da gelemeyecektir."

Büyükelçi, Atatürk'ün bu ultiमतونunu derhal Fransız hükümetine bildirdi. Fransız hükümeti vakit kaybetmeden ansiklopedinin sahibi yayınevine içeriğin düzeltilmesi emrini verdi ve 150 yıl boyunca Türk'e atılan iftira son bulmuş oldu. •

Karşı Devrim'in
"Hedef Tahtası"nda

Atatürk Fevzi Çakmak ve Nutuk

Ali Fuat Cebesoy "*Milli Mücadele Hatıraları*"nda (Vatan Neşriyat, İstanbul, 1953), İstanbul Hükümeti'nde Harbiye Nazırı olan Fevzi (Çakmak) Paşa'nın 16 Mart 1920 günü İstanbul'un işgal edilmesinden sonra, Anadolu'ya Ondördüncü Kolordu'ya çektiği 25, 26, 28 Mart 1920 tarihli telgraflarda

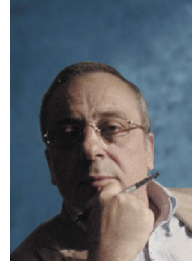
*"mütareke ahkâmına münafi bilcümle harekattan içtinap edilme-si"*ni (ateşkes koşullarına aykırı tüm davranışlardan kaçınılmasını) buyurarak böylelikle Milli Mücadele'yi kırmaya çalıştığını ima ettikten sonra (s.334) 20 Nisan 1920 günü İstanbul'dan kaçıp Ankara'ya

İkinci
Bölüm

Otopsi

Cengiz Özakıncı

gitmek üzere Anadolu'ya geçen Fevzi Paşa ile Lefke'de nasıl karşılaştıklarını şöyle anlatıyor:

"İstanbul'dan Anadolu'ya geçecek kimseleri sıfat ve selahiyetleri (yetkileri) ne olursa olsun, Geyve'de karşıyor ve bunları muhafaza (koruma) altında Ankara'ya getiriyorduk. Eğer muzır (zararlı) kimselerse Geyve'den iade ediyorduk." (s.318) "Geyve boğazındaki hadiseleri ve faaliyetlerimizi anlatmadan evvel sözü Lefke'de geçirdiğimiz 25/26 Nisan (1920) gecesine getireceğim." "...telaşla odaya giren yaverim: "Fevzi Paşa Hazretleri teşrif ettiler. Görüşmek istiyorlar." dedi. (s.367) "Fevzi Paşa'nın daha on beş gün evvel Harbiye Nazırı iken Ankara'yı tanımamak hususunda aldığı vaziyet, Anadolu'da duyulmuştu." (...) "Fevzi Paşa'nın Ankara'ya karşı vaziyetini derhal düzeltmek zarureti (zorunluluğu) vardı. (s.370) "Ankara'dan müsbet (olumlu) cevap bekliyordum. Fakat... Saffet Bey, Mustafa Kemal'in şu kısa cevabı verdiği haberini

Ali Fuat Cebesoy ve 1953'te yayımlanan "Milli Mücadele Hatıraları".

getirmişti: **"Fevzi Paşa'yı geldiği yere iade ediniz."** Hiç intizar etmediğim (beklemediğim) bu cevap karşısında çok müteessir olmuşum (üzülmüştüm). (...) Mustafa Kemal Paşa makine (telgraf makinesi) başında beni bekliyordu. Fevzi Paşa hakkındaki noktai nazarımı (bakış açımı) tekrarladıktan sonra kabul ve tasvip buyurmasını (onaylamasını) eski bir arkadaşını sıfatile ısrarla rica ettim."(s.371)

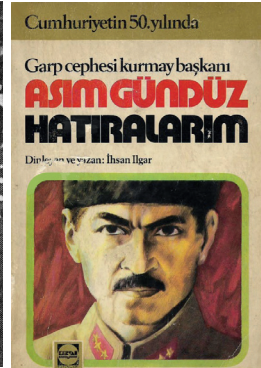
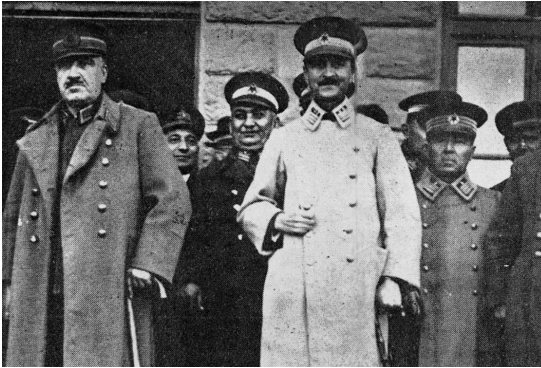
***

Ali Fuat Cebesoy'un 1953'te (Atatürk'ün ölümünden 15 yıl, Fevzi Çakmak'ın ölümünden 3 yıl sonra) yayımlattığı *"Milli Mücadele Hatıraları"*nda geçen bu anlatı, az sonra tıpkıbasımını yayımlayacağımız ATASE belgeleriyle yalanlanıyor. Fakat Ali Fuat Cebesoy'un bu gerçeğe aykırı anlatısı, yıllar sonra Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'ın yıllarca İkinci Başkanlığı'nı yapmış olan Orgeneral Asım Gündüz'ün 1973'te (ölümünden 3 yıl sonra) İhsan Ilgar tarafından

"Hatıralarım" adıyla yayımlanan kitabında, *"Mareşal (Fevzi Çakmak) bu konu açılınca üzüntüsünü belli eder ve şöyle derdi"* denilerek, Fevzi Paşa'nın ağzından çıkan sözlermiş gibi yayımlanmıştır. Güya Fevzi Paşa Asım Gündüz'e şöyle demiş:

- *"(...) İstanbul'dan kaçak olarak Bilecik'te Ali Fuat Paşa'ya sığındığım zaman, durumu Ankara'ya duyuran Paşa'ya, geldiğim gibi geri gönderilmem emri verilmişti. Fakat, temiz bir insan olan Ali Fuat Paşa gerçeği Mustafa Kemal'e anlatmış, söz konusu gelişimde kendisiyle görüştüğümü, ne bu şekilde bir konuşmanın ne de Millî Mücadele'ye karşı bir tutumumun söz konusu olmadığını açıkça belirtmişti. Durum anlaşılınca Ankara'ya gelmeme izin verilmiş."* (*"Garp Cephesi Kurmay Başkanı Asım Gündüz, Hatıralarım"*, Dinleyen ve Yazan: İhsan Ilgar, Kerem y., İstanbul 1973, s. 211-213.)

Atatürk'ün ölümünden 45 yıl, Fevzi Çakmak'ın ölümünden 23 yıl ve Asım Gündüz'ün ölümünden

Fevzi Çakmak (solda) yanında Asım Gündüz (sağda) ve ölümünden sonra İhsan Ilgar'ın yayımladığı "Hatıralarım" kitabı

3 yıl sonra İhsan Ilgar tarafından "Asım Gündüz, Hatıralarım" adıyla yayımlanan kitapta yer alan bu satırlar, Temmuz 2020'de piyasaya çıkan "Hatıratlarla Karşılaştırmalı Nutuk" adlı kitapta **Fevzi Çakmak'ın Anadolu'ya geçmeden önce Milli Mücadele Karşısı olduğu iddiasına** kanıt olarak sunulmakta (s.455) ve bu uydurma gerçekmiş gibi yayılmaktadır.

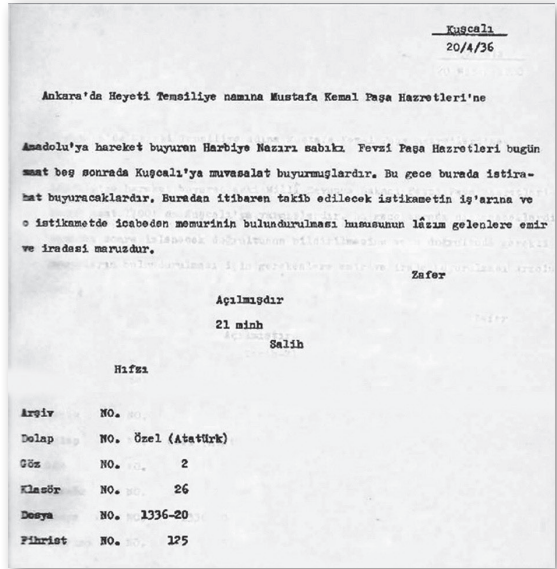
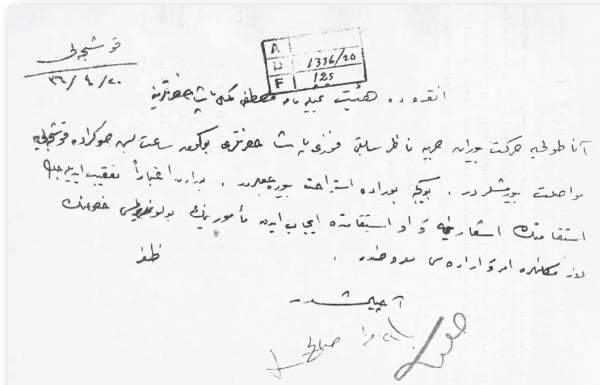
Oysa Fevzi Paşa'nın İstanbul'un işgalinden sonra kaçıp Ankara'ya gitmesiyle ilgili bu uydurmaları yalanlayan belgeler, Askeri Tarih ve Stratejik Etütler Başkanlığı'nca Harp Tarihi Vesikalar Dergisi'nde yayımlanmıştır.

***

■ 1- Fevzi Paşa'dan Mustafa Kemal'e.

*Kuşçalı, 20 Nisan 1920
Ankara'da Heyeti Temsiliye adına Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne*

Anadolu'ya hareket buyuran eski Milli Savunma Bakanı Fevzi Paşa Hazretleri bugün saat 17:00'de Kuşçalı'ya varmışlardır. Bu gece burada dinleneceklerdir. Buradan

Fevzi Paşa'dan Mustafa Kemal'e

sonra izlenecek doğrultunun bildirilmesine ve o doğrultuda gerekli memurların bulundurulması için gerekenlere emir ve irade buyurulması arz olunur. Zafer.

■ 2- Mustafa Kemal'den Fevzi Çakmak'a.

Anadolu ve Rumeli Müdafaayı

Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi (Fevzi) Paşa Hazretleri'ne

c) Bizi buluşma onuruna, milleti seçkin hizmetlerinize eriştireceğinizden ötürü hepimiz pek mutluyuz. Özellikle saygılarımızı sunarız. Ya-

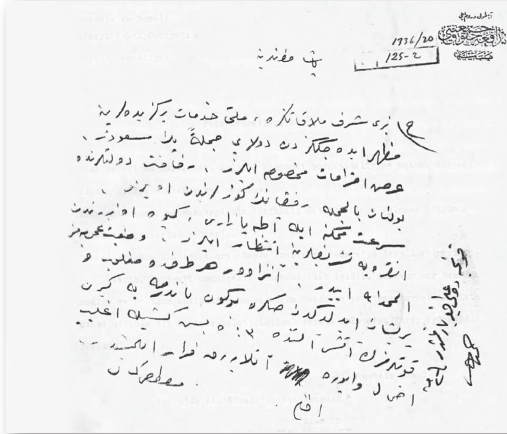
nınızda bulunan bütün arkadaşların gözlemlerinden öperiz. Mümkün olan bir çabuklukla Adapazarı, Geyve üzerinden Ankara'yı şerefleştirmenizi bekleriz. Genel durumumuz Tanrı'ya şükürler olsun iyidir. Anza-

vur her tarafta mağlup ve perişan edildikten sonra bugün Bandırma'ya giren kuvvetlerimizin ateşi altında 3-5 kişiyle büyük bir olasılıkla vapura atlayarak kaçmıştır efendim.

Mustafa Kemal

Kuşç'a'da Ali Efendi'ye yazılmıştır.

Tarih 20 (Nisan 1920)
Hamdi.

Anadolu ve Rumeli
Müdafaayı Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi

Paşa Hazretleri'ne

c) Bizi perferi mühlakatınıza, milleti hizmetti bergüdelirine mahzar edeceğinizden dolayı cümleten pek mesudus.

Arazi ihtiraseti mahsus eyleriz. Refakata devletlerinde bulunan bilcümle müfekkân güselerinden şperiz.

Sürati mümkün ile Adapazarı, Geyve üzerinden Ankara'ya tepriflerine intizar eyleriz. Vasiyeti umumiyeni elhamdülillah iyidir. Anzavur her tarafta mağlup ve perişan edildikten sonra bugün Bandırma'ya giren kuvvetlerimizin ateşi altında 3-5 kişiyle ağılebi ihtimal vapura atlayarak firar eylemişdir. Efendim.

Mustafa Kemal

Kuşç'a'da Ali Efendi'ye yazılmıştır.

Minh 20

Hamdi

Arşiv	NO.	
Dolap	NO.	Özel (Atatürk)
Güs	NO.	2
Klasör	NO.	26
Dozya	NO.	1336-20
Fahrist	NO.	125-2

■ 3- Mustafa Kemal'den Fevzi Çakmak'a ve Fevzi Çakmak'tan Mustafa Kemal'e.

Anadolu ve Rumeli
Müdafaayı Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi

Yanınızda bulunan arkadaşlar da hep beraber Ankara'ya gelmelidirler. Oraca bir hizmet ve yardım gerekli ise buyruklarınızı rica ederim.

Mustafa Kemal.

Fevzi Paşa'nın yanıtı:

Yüksek iltifatlarına şükranlarımı sunarım. İstanbul'da yurduma edemediğim hizmeti Anadolu'da yerine getirebilirimsem be-

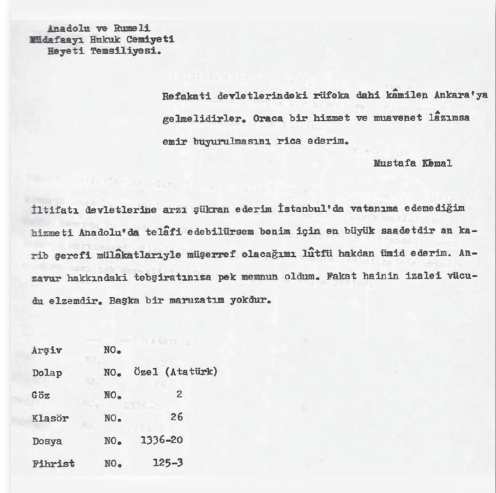
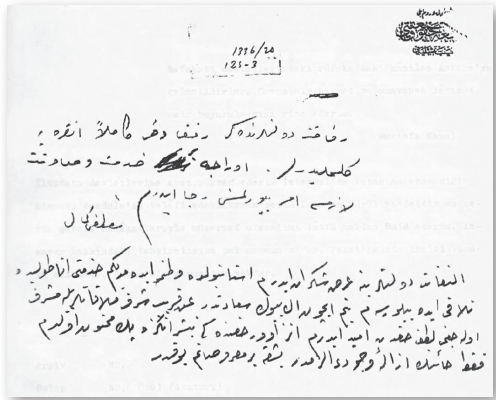
Mustafa Kemal'den Fevzi Paşa'ya.

nim için en büyük mutluluk-
tur. Yakın zamanda buluşma
onuruna erişmiş olacağımı
Tanrı'nın lütfundan umarım.
Anzavur hakkındaki müjdeli
haberlerinize çok sevindim.
Fakat hainin ortadan kaldı-
rılması çok gereklidir. Suna-
cak başka bir şeyim yoktur.

Belgelere göre, Fevzi
Paşa 25/26 Nisan 1920
günü Lefke'de Ali Fuat Paşa
ile karşılaşmadan 6 gün önce
20 Nisan günü Kuşça-
lı'da iken Ankara'ya gelmek
üzere yolda olduğunu Mus-
tafa Kemal'e telgrafla bildiri-
miş; ve Mustafa Kemal aynı
gün hiç bekletmeden hemen
verdiği yanıtta Fevzi Paşa'yı
büyük bir saygıyla, övgü-
lerle, Ankara'ya geldiğinde
kendisine görev verileceğini
de vurgulayarak Ankara'ya
çağırmıştır. Gerçek bu iken
Mustafa Kemal'in 6 gün
sonra Ali Fuat Paşa'ya "Fevzi
Paşa'yı geldiği yere geri gön-
derin" demiş olması düşünül-
lemez; bu Ali Fuat Paşa'nın
uydurmasıdır.

Ali Fuat Cebesoy, Fevzi Çakmak
öldükten sonra 1953'te yayımlanan
anılarında, Fevzi Çakmak'ın İstan-
bul'dan kaçıp Ankara'ya doğru git-
mekteyken 25/26 Nisan 1920 akşam
üzere Lefke'ye vardığında burada
karşılaştıklarını; "o güne dek Milli
Mücadele'ye karşı olan" (!) Fevzi
Paşa'nın Mustafa Kemal tarafından

reddedileceğini; nitekim Fevzi Pa-
şa'nın geldiğini Lefke'den Mustafa
Kemal'e telgrafla bildirdiğinde,
Mustafa Kemal'in "**Fevzi Paşa'yı
geldiği yere iade edin**" buyruğunu
verdiğini; kendisinin Mustafa Ke-
mal'i diller dökerek bu kararından
döndürüp Fevzi Paşa'nın Ankara'ya
kabul edilmesini sağladığını vs.

Mustafa Kemal'den Fevzi Paşa'ya ve Fevzi Paşa'dan
Mustafa Kemal'e.

Atatürk ve Fevzi Çakmak anlatıyor... İhsan Ilgar, 1973'te yayımladığı "Asım Gündüz / Hatıralarım" kitabında Fevzi Paşa'yı: Mustafa Kemal beni reddetmiş, geri gönderin demiş, Ali Fuat Paşa kabul ettirmiş,.. diye konuşuyor... Gelgelelim, yayımladığımız ATASE

belgeleri, bütün bu uydurmaları çürütmüş bulunuyor.

a- Kazım Karabekir, Fevzi Çakmak'ın 25.11.1919'da Mustafa Kemal'i tutuklamak üzere Sivas'a geldiğini, o tarihe dek Milli Mücadele'ye karşı olduğunu, fakat Sivas'ta Fevzi Paşa ile konuşarak onu Milli Mücadele düşmanlığından vazgeçirdiği yalanını uydurup yaymıştır.

b- Ali Fuat Cebesoy, Fevzi Çakmak'ın Milli Mücadele'ye düşman olduğunu, İstanbul işgalinden sonra Ankara'ya geçmesine Atatürk karşı çıkmışken kendisinin Atatürk'ü yatıştırıp kabul ettirdiği yalanını uy-

Fevzi Çakmak'ın anı madalyası

durup yaymıştır.

c- İhsan Ilgar, "Asım Gündüz / Hatıralarım" adlı kitabında, gerçekte kendisinin Ali Fuat Cebesoy'un 1953'te yayımlanan anılarında okuyup doğru zannettiği bu uydurmaları, "Asım Gündüz'ün Fevzi Paşa'dan duyduğu sözler" diye, "Fevzi Paşa'nın sözleri" süsü vererek yaymıştır.

d- "Hatıratlarla Karşılaştırmalı Nutuk" adlı kitap (İBB, İstanbul Kültür ve Sanat Ürünleri A. Ş., 1. baskı, İstanbul, Temmuz 2020.) Fevzi Paşa'yı İstanbul'dan kaçıp Anadolu'ya

geçtiği 20 Nisan 1920 gününe dek, İstanbul'da bulunduğu süre Milli Mücadele'ye düşmanlık etmiş bir general olarak gösteren düzmece anıları gerçekmiş gibi yaymaktadır.

Yayımladığımız belgeler, Fevzi Çakmak'ı karalamaya yönelik bu "hatıra"ların gerçeğe aykırı olduğunu gözler önüne sermektedir.

Bir kez daha yineleyelim:

"Belgenin vurduğu yerde gül biter."

"Kendi düşen ağlamaz."

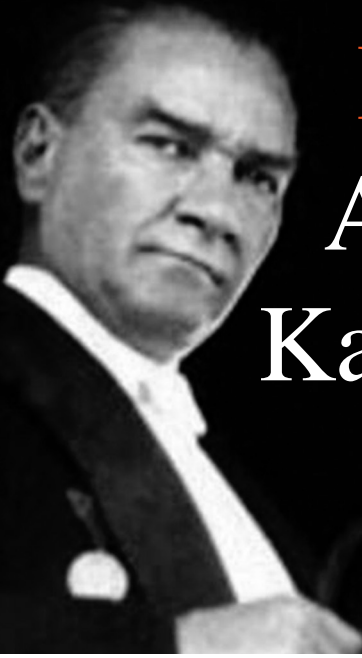
Ve yanlışlarını düzeltmemekte diretenler için ekleyelim:

"Son pişmanlık fayda etmez."

cengezozakincibd@gmail.com

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

Nahçıvan, Atatürk'ün Kazanımıdır

Azerbaycan'ın topraklarının beşte birini oluşturan Yukarı Karabağ, 1992-1994 yılları arasındaki savaş sırasında Rus askerlerin de yardımıyla Ermenistan tarafından işgal edilmişti.

Bu işgal hareketi sırasında Yukarı Karabağ'da bulunan Hocalı kasabasındaki sivil halk, 26 Şubat 1992 tarihinde Ermeni güçlerinin saldırısına uğramış, 611 kişi en vahşi yöntemlerle katledilmişti.

Ermenilerin bilinmeyen bir yere götürdükleri 150 sivilden ise bir daha haber alınamamıştı.

Tarihe Hocalı Soykırımı olarak geçen bu olay, Yukarı Karabağ sorununun uluslararası platformlarda daha çok konuşulmasının da önünü açmıştır.

Hocalı soykırımı, Meksika,

Macaristan, Pakistan, Peru, Bosna Hersek, Sudan, Honduras, Çek Cumhuriyeti, Kolombiya ve İslam İşbirliği Teşkilatı tarafından tanınmıştır.

Ermenistan, sınırındaki bir başka Azerbaycan toprağı Nahçıvan'a karşı ise aynı şekilde davranmaktan, saldırmaktan çekinmektedir. Çünkü Azerbaycan'a bağlı özerk bir cumhuriyet olan Nahçıvan, Türkiye'nin de garantörlüğü altındadır.

Nahçıvan'ın, Türkiye ile 18 km'lik sınırı, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile olan fiziki bağlantımızı sağlaması bakımından önemlidir

Önceleri Türkiye ile kara bağlantısı bulunmayan Nahçıvan, Mustafa Kemal Atatürk'ün öngörüsü sayesinde bugünkü konumuna zaman içinde sahip olmuştur. Şurası açık ve nettir, Türkiye'nin garantörlüğü bulunmasaydı, bugün Nahçıvan da olmayacaktı.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti için Mustafa Kemal Atatürk, "Türk Kapısı", Kazım Karabekir Paşa ise "Şark Kapısı" tanımlamasını yapar.

Nahçıvan'da, İngilizlerin yardımıyla Mayıs 1919 da, Ermeni idaresini kurma girişimi olduğunu anımsatmakta yarar var.

Azerbaycan'a bağlı özerk bir cumhuriyet olan Nahçıvan, Türkiye'nin de garantörlüğü altındadır ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile olan fiziki bağlantımızı sağlaması bakımından önemlidir.

İngiliz askerlerinin destek verdiği Ermeniler, 6 bin kişilik bir kuvvet ile 24 Mayıs 1919'da Nahçıvan'ı işgal etmişti. Bölgedeki köylere saldıran Ermenilerin amacı, Türkleri Aras Nehri'nin batısına sürmek ve Nahçıvan'da etnik temizlik yapmaktı.

Bunu başaramadılar, çünkü 15. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa'nın Nahçıvan'a gönderdiği 2 bin askerden oluşan kuvvet, Ermenilere baskın yapacaktı. Türk kuvvetleri, Ermenilerden bir zırhlı trenle dört top, 42 makineli tüfek ele geçirdi, 200 esir alındı. Bu olaydan sonra Ermeni güçleri Nahçıvan'dan ayrılarak, Revan'a gittiler. Ancak

Ermeniler bu tarihten sonra da Nahçıvan'ı ele geçirmek için yeni saldırılarda bulunacaktır.

İngilizlerin ardından, 1919 yılı sonlarına doğru Amerika Birleşik Devletleri, Nahçıvan'a asker göndermiştir. Taşnaklara önemli miktarda silah ve cephane veren Amerikalıların amacı, bölgede

Atatürk:
“Oraya giden kuvvetlerimiz, Kızıl kuvvetler tarafından özel törenle ve olağanüstü saygılar ile kabul edilmişlerdir..”

kendi kontrollerinde bir yönetim kurmaktı. Bu konuda anlaşma sağlanamayınca, Ermeniler, Amerikan askerlerin de desteğiyle Nahçıvan'ın çeşitli bölgelerine girip, Türkleri katletmeye başladılar. Bölgeden gelen yardım çağrılarına Doğu cephesi komutanlığı yine kayıtsız kalmamıştır. Türk ordusunun müdahalesiyle Ermeni güçleri Mart 1920'de Nahçıvan'dan çıkarılmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk, bu gelişmeleri 2 Ağustos 1920 tarihinde, Meclis'teki konuşmasında, “Oraya giden kuvvetlerimiz, Kızıl kuvvetler tarafından özel törenle

ve olağanüstü saygılar ile kabul edilmişlerdir. Burada birleşen iki hükümet kuvvetleri, diğer kuvvetler gelinceye kadar yerinde ortaklaşa önlemler almakla şimdi, bugün de meşguldür. Kızılordu süvarisinden Şahtahtı yönüne çıkan bazı seyyar kuvvetler; Nahçıvan'ın otuz kilometre kadar kuzeyinde Ermeni keşif

kollarını bulmuş ve onları uzaklaştırmıştır.” sözleriyle anlatmıştır.

Nahçıvan'ın statüsü, Ankara'daki Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ve Sovyetler Birliği arasındaki Moskova Anlaşması ile ortaya çıkmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün ısrarlı tutumu ve Lenin'in de bunu kabul etmesi,

Nahçıvan'ın statüsünün belirlenmesini sağlamıştır.

Bu sırada yaşananları özetlemek gerekirse Sovyetler Birliği, 10 Ağustos 1920'de, Ermeni Taşnak Hükümeti ile yaptığı antlaşma uyarınca Nahçıvan'ı kâğıt üzerinde Ermenilere verdi. Ancak Lenin, Moskova'da görüşmelerde bulunan Bekir Sami ve Yusuf Kemal Beylere bu antlaşmayı kastederek; “Biz, Ermenilerle anlaşma yapmakla hata ettiğimizi anladık. Düzeltmeye çalışacağız. Biz düzeltmezsek de, siz düzeltirsiniz” dedi.

Mustafa Kemal Atatürk, Sovyetlerin Ermenileri kayıran tutumundan memnun değildi. Nitekim Moskova'ya hitaben yazdığı 26 Nisan 1920 tarihli mektubunda Ermenistan'a askeri harekât yapmayı üstlenmekte ve teklif etmekteydi.

Atatürk, Lenin'e gönderdiği mektubu, Nahçıvan üzerinden Bakü'ye iletmıştır. Anlaşma için Moskova'ya gidecek Türk heyetin yol güzergâhının Nahçıvan koridorundan geçmesini de, konuya verdiği önemin anlaşılmasını sağlamak için istemiştir.

16 Mart 1921'de imzalanan Moskova Anlaşması öncesinde

Atatürk ve Yusuf Kemal Bey birlikte

müzakereler için Rusya'ya giden heyette bulunan Yusuf Kemal Bey'in, Ankara'dan ayrılmadan önce Mustafa Kemal Paşa ile görüşmesi önemlidir.

Yusuf Kemal Bey, "*Paşam Ruslar Nahçıvan üzerinde ısrar ederlerse ne yapalım?*" diye sorar.

Atatürk, "*Nahçıvan Türk Kapı-*

sıdır. Bunu dikkate alarak elinizden geleni yapınız." yanıtını verir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Sovyetler Birliği arasındaki Moskova Anlaşması'nın 3. maddesinde, Nahçıvan Özerk Bölgesi kurularak Azerbaycan'a bağlandığı ve başka bir ülkeye verilemeyeceği belirtilir.

Ankara'ya dönen Yusuf Kemal Bey, ilk iş olarak Mustafa Kemal Atatürk ile görüşür ve "*Muhterem Paşam, Nahçıvan için elden geleni yaptık.*" der.

Atatürk'ün yanıtı, "*Yusuf Kemal Bey, kapımız mevcudiyetini muhafaza ediyor, bizim için önemli olan budur.*" şeklindedir.

Atatürk, Nahçıvan'a verdiği önemi Sovyetler Birliği yöneticilerine çok net bir şekilde göstermiştir.

Atatürk'ün cebinden para ödeyerek İran'dan toprak alıp, Nahçıvan

ile Türkiye sınırını oluşturduğu efsanesi kamuoyunda dolaşır. Ama bu, olmayan bir şeyi Mustafa Kemal Atatürk'e mâl ederek, ona zarar vermektedir.

Nahçıvan ile karar sınırimız, 1932'de İran ile varılan anlaşma sonucu oluştu. Küçük Ağrı Dağı önceleri İran sınırları içindeydi.

Atatürk'ün cebinden para ödeyerek İran'dan toprak alıp, Nahçıvan ile Türkiye sınırını oluşturduğu efsanesi kamuoyunda dolaşır. Ama bu, olmayan bir şeyi Atatürk'e mâl ederek, ona zarar vermektir.

Kürt isyanları sırasında, Türk ordusundan kaçan isyancılar İran'a geçiyordu. Fırsatını bulduklarında tekrar Türkiye'ye gelip isyanı sürdürüyorlardı. Türkiye'nin uyarılarına rağmen İran bunları önlemekte zorlanıyordu.

Sorunu kalıcı olarak çözmek isteyen Mustafa Kemal Atatürk, 18 Ocak 1932'de, dönemin Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Beyi Tahran'a gönderdi. Atatürk, sınır düzeltilmesi yapılarak, Küçük Ağrı'nın Türkiye'ye verilmesini, böylelikle isyancıların kontrol altına alınmasını hedefliyordu.

Görüşmelerin ardından 23 Ocak'ta, İran sınır düzeltilmesini kabul etti ve Küçük Ağrı Dağı bölgesini Türkiye'ye verdi. Türk Hükümeti de, bunun karşılığında, iki ülke arasındaki 560 km uzunluğundaki sınırın daha güneyinde, Küçük Ağrı Dağı'na 150 km uzaklıktaki bir toprak parçasını İran'a verdi. Söz konusu toprak, İran'ın uzun süre-

dir talep ettiği ve iki ülke arasında sorun olan Katur bölgesiydi.

Konuya resmîyet kazandıran anlaşma da, 5 Kasım 1932'de Ankara'da imzalandı.

Geleceği görebilme ve sorun çözebilme yeteneğine sahip Atatürk önce Nahçıvan'ın 1921'deki Moskova Anlaşması ile Azerbaycan'a bağlı Özerk bir Cumhuriyet olmasını sağladı.

Ardından da, İran ile toprak değişimi yapılmasını sağlayarak, 1932'deki Ankara Anlaşmasıyla Nahçıvan ile 18 Km uzunluğundaki kara sınırımızı oluşturdu.

Nahçıvan, bugünleri öngören Atatürk'ün stratejik dehası, sabırlı ve kararlı tutumu sayesinde günümüzde Türkiye ve Azerbaycan için Türk kapısı olabilmıştır.

Nahçıvan kent merkezi İğdır ilimize 160 km uzaklıktadır. Türkiye, Nahçıvan ile bağlantısını 28 Mayıs 1992'de açılan Umur Köprüsü'yle daha sağlamlaştırmıştır.

Dünya haritasında bir nokta gibi görünmese de, Nahçıvan, "iki devlet bir millet" tanımlamasıyla anlatılan Türkiye ve Azerbaycan için yaşamsal öneme sahiptir. Türkiye'nin garantörlüğü, birçok batılı ülkenin desteğini alarak, Güney Kafkasya'da saldırgan bir politika izleyen Ermenistan'ın Nahçıvan'a göz koymasını da engellemektedir. •

gurbuzevrenbd@gmail.com

**Barış, Huzur,
Sağlık, Diplomasi,
Birlik, Beraberlik,
Dayanışma, Eşitlik,
Özgürlük, Adalet,
Demokrasi,
Diyalog...**

Yakın Tarihimiz

Yaşar Öztürk

...bizim için kuvvet kaynağı millettir.

Milleti zarara uğratan ve nefretini kazanan bir kuvvet, elbette maksadın derhâl kaybedilmesini icap ettirecek bir kuvvettir.

100

YIL ÖNCE MUSTAFA KEMAL

işgal altındaki ülkesini savunmak, kurtarmak için çırpınırken; Kurtuluş Savaşı'nın şafağında Türkiye ve Rusya tarihinde yeni bir sayfa açmak istiyordu. Yüzyıllarca estirilen savaş, kavga, ölüm rüzgarlarının dindirilmesinden, barıştan, huzurdan, sağlıktan yanaydı Mustafa Kemal. 1915'te Çanakkale'de kazandığı zaferle, sadece işgalcileri Marmara'dan, İstanbul'dan uzaklaştırmamıştı, aynı zamanda 1917'de Rusya'da çarı ve çürüten yapıyı devirmek isteyenler için Karadeniz'i güvenli sular yapmıştı.

Mustafa Kemal, "İnsanlar konuşa konuşa anlaşır" sözüne inanıyordu. Savaş meydanlarında kazanılan zaferlerin masada nasıl yenilgiye dönüştüğü en acı biçimde yaşayan bir ülkenin evladı olarak diplomasiye çok önem veriyordu. Silaha, kaba güce, tehdide, yalana dolana sarılmak yerine "görüşmelerde gösterilen ustalık ve beceriklilik" yani diplomasi gücünü içeride ve dışarıda kullandı.

İşgalcilerden çok iç isyanlarla zor günler yaşıyordu Türkiye. Güç birliğinin, ayrışmanın değil birlik olmanın önemini biliyordu Mustafa Kemal. Birlik, beraberlik, dayanışma, eşitlik, özgürlük, adalet temeli üstünde yükselecek demokrasinin peşindeydi. TBMM'nin varlık nedeni buydu.

Buyruklar yağdırmak yerine yüzde yüz doğru olsa bile düşüncelerini çevresindekilerle paylaşarak onların görüş ve önerilerini alarak açıklardı. "Anlaşma ve uyum sağlayacak yolda ya da bir sonuca ulaşmak için karşılıklı konuşmak" anlamına gelen diyalogu her zaman, her yerde, her alanda hayatından eksik etmedi.

Ankara-Moskova arasında görüşmeler sürerken 1 Aralık 1920'de Mustafa Kemal Ankara'dan Doğu Cephesi Komutanlığına görüşlerini

bildirdi. Antlaşmanın imzalanıp imzalanmasından öte Türkiye ile Rusya arasındaki dostane komşuluk ilişkilerinin pekiştirilmesini, Van ve Bitlis'in terkinin Ankara hükümetince kabul edilmeyeceğini vurgulayarak:

“Ankara hükümetinin kuruluşunun sebep ve hikmeti, Misakı Milli dahilindeki arazinin korunması ve bu arazide oturan ahalیه siyasi ve iktisadi bağımsızlığın teminidir. Bu uğurda bu kadar müthiş mücadelelere girişmiş olan hükümetimiz böyle bir zaaf eseri gösterdiği takdirde derhal devrilir ve iktidar İstanbul'daki İngiliz mahmillerine geçer. Bu halin vukuunda,

İngiliz, hilafet nüfuzunu istediği gibi kullanmakta ve o sayede gerek Kafkasya gerek Orta Asya Müslümanlarını kendi emperyalist gayeleri uğrunda ve Bolşevikliğin aleyhinde kullanmakta serbest kalır. İkinci olarak: Ermeniler Van ve Bitlis'e sahip olunca Irak'taki İngilizlerle bağlantı peydah edeceklerinden, bu sayede bütün Yakındoğuda İngilizlerin mevkii fevkalade sağlamlık kazanacaktır. Rusya Müslümanları ve genel olarak İslam milletleri hakkında görüşümüz, bunların özerkliklerinin genişletilmesine ve hilafet

makamına olan manevi bağlılıklarının takviyesine çalışılacaktır.

Rusya'nın bu husustaki hassasiyeti malum olduğundan, gayet ihtiyatkarane hareket edilecek ve her fırsatta bundan maksat İslamcılık ve Turancılık gibi eğilimleri olmayıp, sırf Türk ve İslam kavimlerini dahi herkes gibi hür ve mevcut medeniyetten istifadeye kadir bir hale getirmek olduğu beyan olunacaktır. İslam alemi üzerindeki manevi

“Rum, Ermeni gibi Batı emperyalizminin hizmetçisi olan milletlerle mesleklerinde sebat ettikleri müddetçe anlaşmamızın imkânı yoktur. Yunanistan ancak Türk çoğunluğun oturduğu İzmir ve Trakya'dan ve İngiliz köleliğinden vazgeçtiği takdirde bizimle dost olabilir.”

nüfuzumuz, daima aralarında barışın tesisi, nifak ve anlaşmazlığın giderilmesi, eğitimin tamimi uğrunda sarf olunacaktır. Bunlara Batı emperyalistlerinin bütün İslam kavimlerini esaret altına almaktaki hırsları etraflı izah edilip bu cereyana karşı Bolşeviklere dayanmanın lüzumu anlatılacaktır. Bu isteğin husulü için de Bolşeviklere dahi İslam kavimlerin adetlerine, hukukuna, ananelerine ve hürriyetine ve bilhassa memleketlerinin iktisadi kaynaklarına sahip olmaksızın meşru hukukuna riayet edilmesinin lüzumu

anlatılacaktır. (...) Ancak bu sayede Bolşeviklerle İslam aleminin Batı emperyalizmine karşı birlikte harp edebileceği iyice izah edilmelidir.

Rum, Ermeni gibi Batı emperyalizminin hizmetçisi olan milletlerle mesleklerinde sebat ettikleri müddetçe anlaşmamızın imkânı yoktur. Yunanistan ancak Türk çoğunluğun oturduğu İzmir ve Trakya'dan ve İngiliz köleliğinden vazgeçtiği takdirde bizimle dost olabilir. Azerbaycan'ın tamamen dost olabileceği de devlet haline girmesine taraftarız ve bunun temini için Rusları gücendirmemek ve kuşkulandırmamak şartıyla lüzumlu teşebbüslerde bulunulacaktır. Rusların Azerbaycan'da yapacakları muamele bütün İslam aleminin Bolşevikleri tartmak için bir ölçü olacağını Ruslara anlatılmasına gayret olunacaktır.

Mısakı Milli dahilindeki arazide tam bir surette siyasi ve iktisadi bağımsızlığa sahip olmak istiyoruz. Bu gayeye ulaştığımız takdirde bunun diğer mazlum kavimler tarafından bağımsızlığın elde edilmesi ve temini için gayet kuvvetli bir kötü misal olmasından korktukları içindir ki, buna düşmanlarımız bir türlü razı olmuyorlar. Dolayısıyla bu konuda gerek maddeten gerek manen bize yapılacak her türlü yardımın cihan emperyalizmini yıkmak hususunda ne kadar büyük bir ehemmiyete sahip olduğunun her fırsatta izahı

ile gerek Rus gerek Batı sosyalist matbuatında bu yolda yayınlarında bulunulması vasıtalarının temini talep olunmaktadır.”

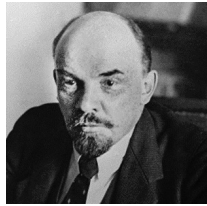

Josef Stalin

14 ARALIK 1920 GÜNÜ STALİN'E BİR MEKTUP GÖNDERDİ MUSTAFA KEMAL:

“Yeryüzü sömürücüleri bugün maalesef yapabildiklerinin aksine bu iki grup emekçiyi

siyasal ve ekonomik bakımlardan karşı karşıya getiremediği gün hükümlerini son bulacaktır. Kuşku yoktur ki, Müslüman halklara karşı izlemekte olduğunuz özgürlükçü siyaset olumlu sonuçlar doğuracak, Rusya ortak düşmanlarımızın aramıza serpmekte oldukları bütün anlaşmazlıkları ortadan kaldıracak ve kapitalizmin yok edilmesi için zorunlu olarak Batı emperyalizmini yıkmayı başaracaktır.”

Vladimir Lenin

DAĞISTAN'IN BAĞIMSIZLIĞININ TANINDIĞINI ÖĞRENEN MUSTAFA KEMAL LENİN'E MEKTUP GÖNDERDİ:

“Bu mesut kararın

Bolşevizm dünyasıyla İslam dünyası arasındaki münasebetlere fevkalade iyi tesir yapacağına ve bu suretle bizleri, halihazır kapitalist idaresinin hayat ve kuvvet aldığı Batı emperyalizmini devirmekten ibaret

olan müşterek gayemize daha ziyade yaklaştıracağına şüphe etmiyorum.”

YILSONU YAKLAŞIRKEN İÇ GÜVENLİK SORUNU BÜYÜYORDU. MUSTAFA KEMAL BİR BİLDİRİ YAYIMLADI:

“Hiçbir kimse hiçbir sebep ve suretle merkezi hükümetin malumatı olmaksızın kuvvet toplamaya izni de değildir. Bu beyannamenin tebliği tarihinden evvel bu yolda teşebbüste bulunmuş olan derhâl kendilerini ve teşebbüs maksatlarını doğrudan doğruya bana bildireceklerdir. Aksi takdirde bu gibi teşebbüsler memleketin dahili asayişini ihlal etmek ve Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetini zarara uğratmak ve memleketin masum ahalisini aldatmak töhmetiyle itham olunacaklarını beyan ve ilan ederim.”

29 ARALIK 1920'DE GİZLİ

OTURUMDA “Şimdi tafsilatıyla arz edeceğim mesele, ihtimal ki, hepinizin üzüntüsüne sebep olacaktır” sözleriyle Çerkez Ethem ve diğer bölücü, ayrılıkçı girişimleri TBMM’de anlattı. Darmadağın ve başına buyruk güçlerin yarardan çok zarar verdiğini anlatan Mustafa Kemal, şöyle dedi:

“Kuvvet, mutlaka her türlü emre itaat eden, tanı disipline sahip ordu halinde bulunandır. Memleketi ve milleti zarara uğratmayacak kuvvet, ancak odur. Halbuki **bizim için kuvvet kaynağı millettir**. Milleti zarara uğratan ve nefretini kazanan bir kuvvet, elbette maksadın derhâl

kaybedilmesini icap ettirecek bir kuvvettir. Memleketin her cephesinde ve merkezinde bu vasıflara sahip ordu yapmakla meşgul olduk. Elhamdülillah bugünden muvaffakiyet eserlerini görmekteyiz ve daha göreceğiz.”

YILBAŞINDAN İKİ GÜN ÖNCE MUSTAFA KEMAL KOMUTANLARA SON GÖRÜŞMELERİN YAPILMASINI BİLDİRDİ:

“Ethem Bey’in Millet Meclisi’nin meşruiyetine tecavüz ve isyanı ihtiva eden çektiği telgrafname üzerine dün Kuvvei Seyyare meselesini Mecliste bütün tafsilat ve teferruatıyla izah etmiş, Ethem Bey’in son telgrafnamesini de aynen okumuştum. Ethem Bey’in kumandadan düşürülmesi hakkında verilen karar ve tarafımızdan alınan tedbirler Meclis’çe tamamen tasvip edilmiş idi. Bugün Kütahya’dan dönen zevat da Meclis’e geldiler. Bunların dönüşüyle ve hayatlarına dair verdikleri izahat üzerine, Meclis’te meselenin yine kan dökmeden halli için bir eğilim hasıl oldu. Bunun üzerine Büyük Millet Meclisi’nin son bir alıcnaplık eseri olmak üzere Ethem Bey’le biraderlerine kati surette kuvvet başından ayrılarak hükümete sığınmaları için son bir teklif yapılmasını ve sığındıkları takdirde hayatlarının temin edileceğinin ve haklarında verilecek kanun hükmünün affı için hükümetçe Büyük Millet Meclisi nezdinde aracılıkta bulunulacağına tebliğ edilmesini Meclis’e teklif ettim ve bu teklif Meclis’çe kabul

edildi. Buna göre son olmak üzere Ethem Bey'le arkadaşlarına tebligat yapılmasını ve neticenin bildirilmesini rica ederim.”

Meclis yeniden 30 Aralık günü toplandı, Mustafa Kemal milletvekillerini bilgilendirdi:

“Silah patlamadan ve bir fenalığa meydan vermeden halledilmek için bir buçuk aydan beri, geceli gündüzlü çalışmaktayız. Bütün arkadaşlarımız bunu pekâlâ biliyor. Diyorsunuz ki; Ethem Bey iyi adamdır. Halbuki öyle değildir. Ethem

Bey şakidir. İdare edilerek

“Silah patlamadan ve bir fenalığa meydan vermeden halledilmek için bir buçuk aydan beri, geceli gündüzlü çalışmaktayız. Bütün arkadaşlarımız bunu pekâlâ biliyor.”

kullanılıyordu. Şaki, daima şakidir. Bunun itimat edilir bir tarafı yoktur. Efendiler, buna emniyet buyurmanızı rica ederim (...) Buraya intikalinden belki birkaç ay evvel heyet, bazı tedbirlere teşebbüs etmiş bulunurdu. Bunda bir hatam olduğunu bu suretle anlamış bulunuyorum. Hakikaten böyle hayat ve bağımsızlığımıza ve genel mevcudiyetimize bir darbe vurmak isteyenlere karşı bu kadar samimi, bu kadar alicenabane hareket etmek bir hatadır ve ben ne yazık ki bu hatayı işledim. Fakat bundan sonra

yüksek heyetinize vaat ediyorum, tekrar etmem.”

DEMİRCİ EFE'YLE BİR TUTANLARA DA YANIT VERDİ MUSTAFA KEMAL:

“Kendisine hükümet namına bir şey vaat edilmemiştir. Evet, kayıtsız şartsız teslim olmuştur. Demirci Efe meselesi bu meseleye göre daha hafiftir. Demirci Efe'nin birtakım özel cinayetleri, yani cehalet ve gaflet eserleri vardır. Fakat son vaziyette asıl canı Ethem Bey'dir. Çünkü Demirci Efe, tam bir sükûnet ve itaatte oturuyordu. Sonra isyankâr vaziyette

aldı. Bununla beraber, silahlarla karşılık vermedi. Ordu kuvvetleri bunları sardı, silahlarını aldı. Efradından asker olanları kıtalara gönderdi. Bu

adam birkaç kişi ile kaçtı. Fakat daha sonra teslim oldu. Bu adam Büyük Millet Meclisi'ne tecavüz etmemiştir. Ordu ile fiili bir çarpışma yapmamıştır.”

Yeni yılı umutla karşıladı Mustafa Kemal. Bütün güçlükleri aşacak gücü kendinde ve ulusunda olduğunu bütün dünyaya göstereceği günler yarından da yakındı. •

yasarozturkdbd@gmail.com

Kaynak: Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt 10 / TBMM'nin gizli oturumunda konuşma / Çerkez Ethem meselesi Hakkında (29 Aralık 1920-1921)

Köpeksiz Köy Sanmışlardı

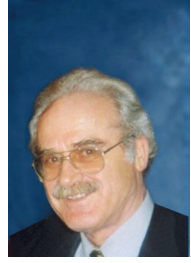

13 Kasım 1918'den 16 Mart 1920'ye uzanan süreçte işgal kuvvetleri İstanbul'da denetimi büyük ölçüde ellerine geçirmiş, burada kalıcı olduklarını ve sömürü amaçlı olarak geldiklerini de göstermişlerdi.

Kurtuluş Savaşından

Zeki Sarıhan

Türkçede “Köpeksiz köyde köteksiz gezmek” diye bir deyim var. Yabancıların hiçbir engelle karşılaşmadan bir yerde kendilerinden emin gezmelerini anlatır.

Bir ülkeyi işgal edenlerin en büyük isteği de o ülkenin sahipsiz olması, yaptıklarına kimsenin itiraz etmemesidir. Halkta bir kıpırtı, itiraz, karşı koyma gördüklerinde yapmayacakları kötülük yoktur.

Yabancıların küstahlıkları halkın manevi dünyasında derin yaralar açıyor, işgal edilen yerlerde savunmasız halka birçok zulüm yapıyordu.

Kurtuluş Savaşı tarihinde de görülmüştür. Yabancı subaylar, Türk subaylarının kendilerine selam vermesini istemişlerdir. İşgal edilen yerlerde savunmasız halka birçok zulüm yapılmıştır. Elinde karşı koyacak hiçbir aracı olmayan insanlar, çareyi ortalıkta görünmemekte bulmuşlardır.

KÖPEKSİZ KÖY: İSTANBUL

İşgal altındaki İstanbul bir zamanlar köpeksiz köy gibidir. Türk ve Müslüman halk, bir zulme ve hakarete uğramamak için binaların

saçakları altından evlerine bir an önce ulaşmaya çalışıyorlardı.

Fakat yabancıların küstahlıkları halkın manevi dünyasında derin yaralar açıyordu.

25 Aralık 1920 tarihindeyiz. İstanbul bu tarihten 8.5 ay önce işgal edilmiştir.

Oğün Karaköy’de bir Fransız bankası önünde İngiliz bir trafik polisiyle bir İngiliz eri görevlidir. Bu erin nöbetlerinde hep bir olay yaşanır.

İşine gücüne gitmek için o sabah tramvay bekleyen halkın gözü önünde bu İngiliz eri, köprüyü geçmek isteyen bir erzak arabasını durdurdu. Arabayı süren Türk erinin yüzüne elindeki kırbaçla vurdu!

KENDİ VATANINDA KIRBAÇLANMAK!

Bir insanın kendi vatanında bir işgalciden kırbaç yemesi ne kadar acıdır!

Kadın ve çocuklardan çılgınlık yükseldi ama kimse İngiliz erine müdahale edemedi. Herkes kinini içine attı.

Bu olaya tanık olan bir deniz üsteğmeni, bu ere haddini bildirmeyi düşündüyse de bundan esaslı bir fayda elde edemeyeceğini hatırla-

layarak vazgeçti.

Ancak o gün, vatani kurtarmak için Anadolu’ya geçerek savaşçılara katılmaya karar verdi.

Üsteğmen Tuğrul, üsteğmen arkadaşları Selahattin’le bu kararını uyguladı.

1920 yılının son günü, sivil giysilerini giyerek Kızkulesi önünde demirlemiş Ümit Vapuruna bindiler. Eşyalarını bir gün önce geminin ikinci çarkçısı olan arkadaşlarına bırakmışlardı.

Amaçları İnebolu’ya çıkarak Ankara’ya ulaşmaktı.

GAZETEDE YER ALAN HABER

İkisi de yolda okumak için o günkü gazeteleri yanlarına almışlardı.

Gazetelerin birinci sayfalarında yer alan bir haber onları çok ilgilendiriyordu.

Beş gün önce bir Türk erini kırbaçlayan İngiliz erinin cesedi, Okmeydanı’nda bulunmuştu. Gazete ölüm haberinin anlaşılmadığını, faillerin bulunamadığını yazıyordu.

İngiliz erinin kafasında bir mazeret kurşunun deliği vardı ve mermi kafasında kalmıştı!

zekisarihan@gmail.com

Kaynak:
Emrullah Nutku, “İstiklal Savaşı’nda Denizciler”,
Yakın Tarihimiz, c. 2, s. 26.

Özgürlük Nedir?

**Gerçek özgürlüğün ne olduğunu, nasıl olacağını biliyordu.
Düşmanların iki büyük şaşkınlığı vardı.**

Birincisi 10 sene top atışına tutsalar, tüm güçleriyle saldırsalar bu cephelerin üzerinden toz bile alamazlar dedikleri Kurtuluş Savaşımızdı.

O toz kalkmaz denen cepheler yerle bir olmuş, 32 saat içinde düş-

man birlikleri Afyon'dan büyük bir kargaşa ile arkalarına bakmadan kaçmaya başlamıştı. Büyük bir kargaşa vardı çünkü böyle bir ihtimal ve Afyon'u boşaltma planı yapmamışlardı. Yaptıkları tek şey ayrıldıkları her »

yeri ateşe verip, çoluk çocuk herkesi yakarak öldürmektir.

İstanbul'daki işgal kuvvetleri komutanı General Charpy tam anlamıyla bir şaşkınlık yaşıyordu. Sıkıntıyla altında biriken terleri sildi ve üniformasının üst düğmesini açtı. Elindeki haritaya baktı ve derin bir iç çekerek *"Bu hızla yarın İzmir'e girerler."* dedi. Harington ondan da sıkıntılıydı. *"Bu hızla pidaneler de girer."* dedi. *"İnanılacak gibi değil, on dört gün içinde iki yüz elli bin kişilik bir orduyu hemen hemen yok edip, 400 km yol almak, olağanüstü bir olay. Tarihin en büyük çöküntülerinden biri bu. Bunu gerçekleştiren ordu birkaç gün sonra Çanakkale'de tarafsız bölge sınırına dayanacak."*

Charpy bu düşünceden sarsılmıştı, *"O zaman ne yapacağız?"* diye sordu.

Harington cevapladı. *"Hamlet'in dediği gibi, işte sorun da bu!"*

Benzer şaşkınlık aynı anlarda Dolmabahçe Sarayı'nda yaşıyordu. Tevfik Paşa telaş içinde halkı sefalet içindeyken saraylarda yaşayan, düşmana vatani peşkeş çeken hain Vahdetin'in huzuruna çıktı ve *"Savaş sona erdi, mütareke imzalandı."* dedi.

Vahdetin kafasını kaldırıp candan dışarı baktı. Hiç bir şey söyle-

medi. Acaba sona eren sadece bir savaş mıydı? Yavaşça ayağa kalktı, hiçbir şey söylemeden ağır adımlarla salonu terk etti.

Aradan az bir zaman geçmişti. Sarı Paşa Bursa'daydı. Bursa Şark Tiyatrosu Salonu İstanbul'dan gelen kadın ve erkek öğretmenlerle doluydu. Kadınların çoğu eşarplı, erkekler kalpaklı, ön sıralarda ise Fevzi Paşa, İsmet Paşa, Yakup Şevket

Paşa, Kazım Karabekir Paşa ve bazı yaşlı öğretmenler oturuyordu.

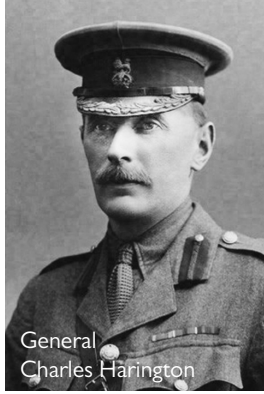
Bir an salondaki sesler bir bıçak gibi kesildi. Sivil kıyafetlerini giymiş çakmak gözlü Sarı Paşa, ne hızlı ne de yavaş ama kendinden emin ve insana güven veren adımlarla sahneye çıktı.

Ortalık yıkılıyordu. Ağlayanlar, gülen-

ler, "yaşa, varol" sesleri birbirine girmişti. Elini havaya kaldırınca büyülenmiş olan herkes bir anda susuverdi.

"Öğretmen hanımlar, öğretmen beyler, Bugün çok güzel bir gün. İstanbul'dan kalkıp buraya geldiğiniz için güzel. Hepinizi kendim ve silah arkadaşlarım adına sevgi ve saygıyla selamlıyorum. Barış görüşmeleri için bugün Lozan'a davet edildik."

Salondan tekrar bir alkış yükselirken devam etti, *"Refet Paşa ve küçük bir birliğimiz, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni ve onun gazi ordusunu temsilen İstanbul'dadır."*

Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal, Bursa'nın düşman işgalinden kurtuluşunun 2. yıl dönümünde Bursa'lılara hitap ederken. (11.09.1924)

Salon alkıştan yıkılıyordu. Kadın, erkek herkes ağlıyordu.

“Lloyd George Başbakanlıktan istifa etti.” İmkânsız gibi olsa da alkış sesleri daha da yükseldi.

**“Öğretmenler!
Ordularımızın
kazandığı zafer
sadece eğitim
ordusunun zaferi için
zemin hazırlamıştır.
Gerçek zaferi,
cahilliği yenerek
siz kazanacak, siz
koruyacaksınız.”**

Tekrar elini hafifçe yukarı doğru kaldırdı ve salondakilere baktı. Herkes emir almışçasına sustu.

İnsanlar adeta büyülenmişti. Yere iğne düşse duyulurdu.

“Hanımlar, beyler” dedi, “Buralara kolay gelmedik. Bugün ulaştığımız nokta gerçek kurtuluş noktası değildir. Kurtuluşa ancak uygar, çağdaş, bilime, fenne ve insanlığa saygılı, özgürlüğün değerini ve şerefini bilen, hurafelerden arınmış, aklı ve vicdanı hür bir toplum olduğumuz zaman ulaşabiliriz.

Öğretmenler!

Ordularımızın kazandığı zafer sadece eğitim ordusunun zaferi için

zemin hazırlamıştır. Gerçek zaferi, cahilliği yenerek siz kazanacaksınız, siz koruyacaksınız. Çocuklarımızı ve geleceğimizi ellerinize teslim ediyorsunuz. Çünkü aklınıza ve vicdanınıza güveniyorsunuz.”

Lozan ise düşmanlarımızın yaşadığı ikinci büyük şaşkınlık oldu.

İşlerin farklı yürüyeceği ilk günden belliydi aslında. İnönü Türklere ayrılan masanın ardında bulunan sandalyeler ile İngiliz delegasyonu ve misafirlerine ayrılan koltukları görünce Mont Benon görevlisini çağırıp “*Ya bu koltukların yerine bizdeki sandalyelerden koyun ya da bize de o koltuklardan getirin.*” talimatını verdi.

Sabırla görüşmeleri yürüten İnönü ve Türk heyetinin kararlı tutumu Lord Curzon’u çileden çıkarıyordu. Bir ara İnönü’nün yanına yaklaştı ve “*Tüm dediklerimizi, makul ve haklı olduğuna bakmaksızın reddediyorsunuz. En nihayet şu kanaate vardık ki; ne reddediyorsanız hepsini cebi-*

mize atıyoruz. Memleketiniz haraptır, imar etmeyecek misiniz? Bunun için paraya ihtiyacınız olacak; parayı nereden bulacaksınız? Para bugün dünyada bir bende var, bir de yanımdakinde. Unutmayın ne reddederseniz hepsi cebimdedir... Para kimsede yok, ancak biz verebiliriz... İhtiyaç sebebiyle yarın karşımıza gelip diz çöktüğünüz zaman, bugün reddettiklerinizi cebimizden birer birer çıkarıp size göstereceğiz.”

İnönü hiç istifini bozmadı.

“*Çok emekle bu sonuca varmışsınızdır. Şartlarımız milletimize göre haklıdır. Bunları behemehal alacağız. Biz bunları alalım; siz şimdi verin, sonra gelirse, istediğiniz yapın*” dedi.

Kurtuluş Savaşı’nda böylesine bir zafer beklenmiyordu. Ankara dışarıyla ilişkileri kesmiş, son derece gizli ve başarılı bir şekilde vurucu darbe için hazırlanmış ve sillesiyale düşmanı denize dökmüştü.

Düşman sahada kaybedilenleri Lozan’da, Lozan olmazsa daha son-

İsmet İnönü ve Türk heyeti Lozan görüşmelerinde

ra ekonomik kuşatmayla geri alacağından son derece emindi.

Öyle ya, paramız yoktu. Çöpümüz yoktu. Yıllar süren savaşlarda genç ve okumuş koca bir kuşak yok olmuştu. Tren Eskişehir Ankara arası 22 saatte alıyordu. Yol yoktu. Üretim yoktu, endüstri yoktu, köprü, okul, hastane, banka, araç, gereç yoktu. Bu kadar olumsuzluklar ve

yokluklar içinde Türkiye geri dönüp para için yalvaracak, her türlü tavizi nasıl olsa verecekti.

Oysa Atatürk sadece iyi bir komutan değildi. Yüzyıllar süren, yüzlerce ilim adamı, sanatçı, filozofların çabasıyla gerçekleşen Rönesansı tek başına planlamış, tasarlamış ve uygulamaya hazırlanmıştı.

Atatürk mucizenin kendisiydi.

Tarih 1 Mart 1922. Milli Mücadele devam ediyor. O ise kürsüde konuşuyor. Sanki savaş bitmiş, imkansız denilen bir mucize olmuş, savaş kazanılmış da, tek kusurumuz ülkenin geleceği hakkında konuşmak kalmış. Daha ortada ülke yok!

O ise kendisinden ve zaferden son derece emin, sağlıktan eğitime, adalet ve hukuktan kalkınmaya, ekonomiden dış politikaya kadar hemen her konuya değinerek, heyecanla neler yapılması gerektiğini

anlatıyor. Şaka gibi...

“Türkiye’nin sahibi ve efendisi kimdir?” diyerek soruyla başladığı konuşmasında sefaletle düşmemize sebep olan kapitülasyonlara değinir ve imparatorluğun son dönemlerini, Tanzimat Kararları ve ülkenin ekonomik olarak ele geçirilmesini son derece net, geçmişten ders alan, güven veren bir şekilde anlatıyor.

Atatürk, yüzyıllar süren yüzlerce ilim adamı, sanatçı, filozofların çabasıyla gerçekleşen Rönesansı tek başına planlamış, tasarlamış ve uygulamaya hazırlanmıştı.

“Avrupa rekabeti yüzünden mahvedilmiş ve şimdiye kadar ihmal edilmiş olan tarımsal sanayimizi canlandırmalıyız. Toprağın altına terk edilmiş duran madenlerimizi az zamanda işlemeliyiz. Ormanlarımızı çağdaş önlemlerle korumalı, çalışanlarımızın refahını yükseltmeliyiz. Çiftçiye tohumluk vermeli Ziraat Bankası aracılığıyla uygun fiyatlarla tarım alet ve edavatı dağıtmalıyız.”

Bu müthiş öngörülü konuşmanın en çarpıcı yerini eksiksiz olarak paylaşarak, bir durup düşünmenizi istiyorum. Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.

Başka da bir şey söylememe gerek yok sanırım. Ülkeyi, o günlerde

yaşananları hayal ederek, canlı dinliyormuşçasına, hazmederek, satır, satır, yavaş, yavaş okuyun lütfen. Okuyun, daha sonra arkanıza yaslanıp biraz nefeslenin ve düşünün.

“Her şeyden önce hayat ve bağımsızlığımızı sağlamaktan ibaret olan milli amacımıza ulaşmaktan başka bir şey düşünemeyiz. Ülkemizin gelir kaynakları, milli davamızın güvenle elde edilmesine yeterlidir.

Bir devletin maliyesi bağımsızlıktan yoksun olursa, o devletin yaşantısını sağlayan bütün bölümlerinde bağımsızlık felce uğramış demektir. Mali bağımsızlığın korunması için ilk şart, bütçenin ekonomik bünye ile denk ve uygun olmasıdır. Bu nedenle, devletin bünyesini yaşatmak için, başka kaynaklara başvurmadan, memleketin kendi gelir kaynaklarıyla yönetimini

sağlayacak çare ve tedbirleri bulmak, gerekli ve mümkündür. Bu nedenle, mali konulardaki uygulamamız, halkı baskı altına almadan, onu zarara sokmaktan kaçınarak ve mümkün olduğu kadar yabancı ülkelere muhtaç

olmadan, yeteri kadar gelir sağlama esasına dayanmaktadır.

Şu anda yararlanılamayan gelir kaynaklarından yararlanmak ve halkın isteklerini karşılamayı kolaylaştırmak için, bazı maddeler üzerine tekel koymak zorunlu görülmektedir.”

Ruhun şad olsun Yüce Atatürk. Gün geçtikçe daha da büyüyörsün! • kayaboztepebd@gmail.com

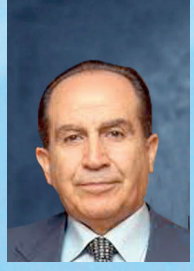
“Bugünkü mücadelemizin amacı tam bağımsızlıktır. Tam bağımsızlık ise ancak, mali bağımsızlık ile gerçekleşebilir.”

Mali gücümüz, fakirâne olmakla birlikte, dışardan borç almadan ülkeyi yönetecek ve amacına ulaştıracaktır. Ben yalnız bugün için değil, özellikle gelecek için, devlet hayatı ve ülke refahı noktasından mali durum ve bağımsızlığımıza çok önem veriyorum. Bugünkü mücadelemizin amacı tam bağımsızlıktır. Tam bağımsızlık ise ancak, mali bağımsızlık ile gerçekleşebilir.

Milli mücadelelere şahsî hırs değil, milli ideal, milli onur sebep olmuştur.

Mustafa Kemal Atatürk

Bilmek Gerek
A. Erdem Akyüz

Atatürk ve Kadın Kartallarımız

Atatürk'ün; Türkkuşu'nun ilk kadın havacı ve planör öğrencisi olarak Türk kızlarının da katıldığı açılış töreninde yaptığı konuşmayı, gazeteci Abidin Daver gazetesine şu şekilde aktarmıştır:

“Atatürk'ün kafesin esirliğinden ve peçenin karanlığından kurtarıp layık olduğu yere ve güneşe kavuştuğu Türk Kadını işte, nihayet tayyareci hem de askeri tayyareci oluyor...” »

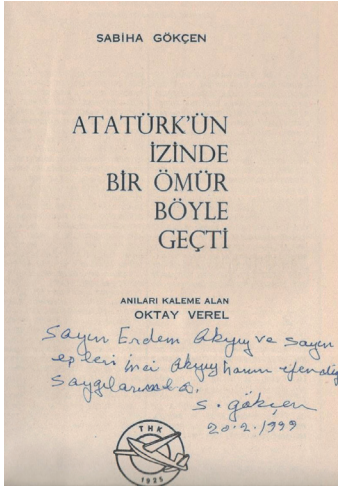

Atatürk'ün manevi kızı Sabiha Gökçen kendisi için düzenlenen ve özel olarak bestesi yaptırılan müzikli gösteride yazarımız Erdem Akyüz ile birlikte.

Atatürk'ün manevi kızı Sabiha Gökçen "Atatürk'ün İzinde Bir Ömür Böyle Geçti" isimli kitabında Atatürk'ün Türk kadınına ve kadın havacılarımıza bakış açısını şöyle anlatıyordu:

"Hiçbir devlet adamı, hiçbir lider kendi ülkesinin kadınlarını Atatürk kadar takdir etmemiş, yüceltmemiş, layık olduğu yeri

Sabiha Gökçen'in kendi el yazısı ile "Atatürkün İzinde Bir Ömür Böyle Geçti" adlı kitabının kendi el yazısı ile ithafı.

alması için insaniüstü gayret göstermemiştir. Türk toplumunda kadın, kendine özgü saygın yerini Atatürk ve onun devrimleri sayesinde almıştır. Atatürk; havacılık konusunda da Türk kızlarına güveniyordu uçan gençliğin özlemi her geçen gün yüreğini dağlıyordu sanki."

Atatürk'ün gösterdiği yolda göklere çıkan Türk kadınları unutulmaz izler bırakmışlardır. Her biri ayrı birer incelemenin ve yazının konusu olabilecek Türk kadın havacılarından bazılarına değinmek istiyoruz.

Mefharet Hakkı; Cumhuriyetin ilk yıllarında

yurdun değişik yerlerine tatbikata giden askeri uçaklarla, kadın-erkek istekli vatandaşlar uçurulmuştur.

Kırklareli'nde 27 Ekim 1927'de yapılan tatbikatta yapılan son uçuşta, Ütgm. Asım'ın uçağının arıza nedeniyle düşmesi sonucu, uçakta bulunan Kırklareli

Jandarma Komutanının kızı Mefharet Hakkı, yaşamını yitirmiştir. Mefharet Hakkı uçak kazasında hayatını kaybeden ilk Türk kadınlarından biri olmuştur.

Belkıs Şevket; Türk Ordusuna yeni bir uçak hediye etmek amacıyla başlatılan yardım kampanyasına

katılan, Kadın Haklarını Koruma Derneği Başkanı Belkıs Şevket Hanım, Üsteğmen Fethi Bey'in kullandığı uçakla 1 Aralık 1913 günü, başına havacı başlığı ve gözlük takarak İstanbul üzerinde, iniş ve kalkış dahil 43 dakika uçarak, yardımcı pilot koltuğunda uçan ilk Türk kadını olmuştur.

Bedriye Tahir Gökmen; soyadı kanunu çıkmadan önce "Gökmen Bacı" olarak tanınan bu Türk kızı,

Vecihi Hürkuş'un 1932 yılında kurduğu uçuş okulunda bulunan 13 öğrenci arasında iki kadından biri olmasına ve çalıştığı kurumda önce aylığının kesilmesi, sonra işten çıkarılmasına rağmen yolundan dönmemiş "yalnız uçuş eğitimi"ni

tamamlamış ve ilk Türk kadın pilot olmuştur.

Yıldız Uçman; orta okuldan itibaren uçuşma heyecanı ile yanan Yıldız, baş vurduğu bir çok havacılık

kurumundan olumlu yanıt almamış olmasına rağmen yılmamış, 1935 Ağustos'unda, Ankara'da Türk Hava Kurumu'na bağlı olarak Türk Kuşu adında bir havacılık okulu açıldığını öğrendiğinde, uçuş hevesi bir kez daha alevlenmiş ve okulun tek kız öğrencisi olmuştu. "Paraşütle atlamak ister misin?" sorusuna hiç düşünmeden ve heyecanla "Evet" yanıtını vermesinin ardından eğitimlerine başlamış 1935 Eylül'ünün güzel bir günü, Türk Kuşu'nun Ergazi alanında, uçağın kanadından kendini boşluğa bırakarak paraşütle atlayan ilk Türk kızı olmuştur.

Sabiha Gökçen; Atatürk'ün manevi kızı olan Sabiha Gökçen, 4 Mayıs 1935 sabahı Türk Kuşu'nun Ankara Ergazi'deki tesislerinde planör ile uçuş

eğitimine başlamıştır. Yirmi öğrenci içindeki tek kız olan Sabiha Gök-

çen, Atatürk'ün özel emri ile askeri pilot olması için Haziran 1936'da Eskişehir'deki Havacılık Okuluna kabul edilmiştir. Ülke içinde ve dışında yaptığı bir çok uçuş yanında, Uçuş eğitiminin devam ettiği 27 Nisan 1937'de Atatürk'ün izni ile Ağrı'daki isyanı bastırmak için görevlendirilmiştir. Dünyada ve Türkiye'de askeri ve savaş uçaklarının ilk kadın pilotu ünvanını almıştır. Seneler sonra, Ankara'da Türkocağı Salonunda yaptığımız kutlama gününde, aynı heyecan ve coşkuyu yaşadığına tanık olmuştuk.

Naciye Toros;
İstanbul Üniversitesinin bahçesinde açılan bir kursa kaydını yaptırmış, sonra 1936 yılında Türkkuşu'nun İnönü' de açılan

kampın ilk bayan öğrencisi olmuş, uçak pilotu ve ilk Planör Pilotu olmuş daha sonra Türk Hava Kurumunda çalışmıştır.

Eribe Kartal Hürkuş;
Türkkuşu 1936 yılında değişik şehirlerde planör kursları açmıştır. Ankara'da açılan kurs, bugünkü

Gençlik Parkı'nın bulunduğu yerde, bataklık bir arazi üzerinde idi.

Bu kampta bulunan kızlarımızdan biri, Türk havacılık tarihinin simge isimlerinden olan Vecihi Hürkuş'un yeğeni olan Eribe Kartal Hürkuş'tu. Bir atlayışı sırasında paraşütü açılmayınca kurşun gibi yere çakıldı ve daha 18 yaşında iken, ilk Türk havacı kadın şehitlerimizden biri oldu.

Edibe Subaşı Kutucuoğlu;
Türkiye'nin ilk akrobasi kadın pilotu olan Edibe, Türkuşuna kayıt için yaş yetmediğinden, nüfus kaydında

değişiklik yaptırarak kendini 2 yaş büyük göstermiş, eğitimini tamamladıktan sonra; uçuş, planör, paraşüt eğitmeni olarak görev yapmış ve bir çok Avrupa ülkesinde gösteriler yapmıştır. Planörle havada 5 saat üzerinde kalanlara verilen C Brövesini alan ilk kişi olmuştur. Bir kazada ağır yaralanmış, kendisi gibi havacı olan eşi de bir kazada hayatını kaybetmiştir.

Muzaffer Sel;

İlkokul öğretmeni olan Muzaffer Hanım, 1936 yılında planör ve paraşüt eğitimi almış daha sonra Türkkuşu'nun öğretmenlerinden biri olmuştur. Havacılık derslerini aldığı Hikmet Yay'la evlenerek Muzaffer-Hikmet Yay, Türk havacılığının ilk havacı çiftlerinden olmuşlardır.

Türk havacılığının kadın kartal-

ları saymakla bitmeyecek kadar çoktur.

İlk hava kamarotü ve hostesi **Adile Tuğrul**, ilk hava trafik kontrolörü **Nazmiye Göyüç**, ilk jet (Turbo Motorlu) uçak pilotu ve NATO'nun ilk jet pilotu **Leman Bozkurt Altınçekiç**, sivil havacılıkta lisans alan ilk pilot **Melahat Morçöl**, ilk jet savaş uçak pilotu **Şenay Günay**, NASA'da

görev yapan ilk havacı **Dilhan Ezer Eryurt**, ilk uçak yüksek mühendisi **Leman Aldak**, ilk "uçuş doktoru" **Türkân Demirel**, ilk şehit Jet Savaş Uçağı pilotu **Ayfer Gök** ile **Sahavat Karapas**, **Nezihe Viranyalı** ve daha niceleri... İsimlerini hatırlamadığımız, sınırlı incelemede bulamadığımız, her biri bir araştırmamızın, bir kitabın konusu olacak kadar çok ve emsalsiz görev yapan "Türk Kadın Kartallarımız"ı rahmet ve minnetle anıyoruz.

Atatürk'ün kendi ulusuna duyduğu saygıyı, sevgiyi, güveni; yer yüzünde hiç bir lider duymamıştır. O; özellikle kadınlarımızın kızlarımızın dünyanın en yetenekli kişileri olduğunu biliyor ve onlara güveniyordu.

Sabiha Gökçen, bir nüshasını imzalayıp bana vermesiyle gurur duyduğum "Atatürk'ün İzinde Bir Ömür Böyle Geçti" isimli kitabında, Atatürk'ün bu sevgi ve güvenini

"O, kadınlarımızın, kızlarımızın dünyanın en yetenekli, en iyi, en erdemli insanları olduklarına içtenlikle inanıyordu."

şöyle anlatıyordu:

"O, kadınlarımızın, kızlarımızın dünyanın en yetenekli, en iyi, en erdemli insanları olduklarına içtenlikle inanıyordu. Bu nedenden dolayı, onları yaşamın her safhasında, iş hayatının ortasında, çalışırken, başarırken ve yükselirken görmek istiyordu. Havacılık konusunda da Türk kızlarına güveniyordu."

Türk kadını her konuda olduğu gibi havacılık konusunda da Atatürk'ün güvenini boşa çıkarmamıştır. Laik, demokratik Türkiye Cumhuriyetini, Ata'sının bir emaneti olarak kollamakta ve korumaktadır. •

erdemakyuzbd@gmail.com

Kaynakça:

- 1.- Atatürk'ün İzinde Bir Ömür Böyle Geçti, Sabiha Gökçen / 2.- Ankara Üniversitesi yayınları, Atatürk Dönemi Havacılığı ve Yüksek Lisans Tezleri. / 3.- Genelkurmay Başkanlığı ATASE Arşivi ve Türk Hava Kuvvetleri Arşivi, / 4.- Atatürk Hakkında Hatıralar Belgeler, Afet İnan / 5.- Göklerdeki İlk Türk Kadınları, Serenti sayfası / 6.- Sivil Havacılık Genel Md. ve Türk Havayolları Yayınları / 7.- Atatürk ve Havacılık, İşte Atatürk sayfası

Bu kitabı okurken çokça gülecek, bazen de hüznleneceksiniz.
Soluk soluğa bitirdiğinizdeyse bir kez daha okumak isteyeceksiniz.
Çünkü o güzel günleri anlatıyor.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Atatürk'ün Dünyası
Cengiz Önal

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927) 29

Padişaha Kul-Köle Olmakla Kazanılan İktidar İktidarsızlık Örneğidir!

Efendiler!

Ali Rıza Paşa Hükümeti ile başladığımız yere dönelim:

Söylemiştim ki, İstanbul Hükümeti, bildirisini yayımlamadan önce bize vermediği için, biz de ulusa olan bildirimimizi, hükümetin düşüncesini almadan yayımlamıştık.

Bunun üzerine hükümet, Cemal Paşa aracılığı ile daha dört maddenin türlü araçlarla yayılmasını gerekli görmekte olduğunu, 9 Ekim 1919'da bildirdi.

Bu maddeler şunlardı:

1) İttihatçılıkla ilişkilerinin bulunmadığı,

2) Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na karışmasının doğru olmadığı ve savaşa sürüklenenlere karşı, adları açıklanarak, bazı yayınlar yapılması ve kendilerinin yasa yoluyla kovuşturulup cezalandırılmaları,

3) Savaş sırasında her türlü ağır suçları işleyenlerin kanuna göre cezalandırılmaktan kurtulamayacakları,

4) Seçimlerin serbest yapılacağı.

Cemal Paşa, bu maddeleri saydıktan sonra, bunların açıklanması ve yayılmasının, içeride ve dışarıda birtakım yanlış anlamaların önüne geçeceğinden söz ederek, ülkenin yüksek çıkarları gereği olarak özellikle olumlu karşılmasını rica ediyordu.

Efendiler!

Ali Rıza Paşa Hükümeti'nin ne denli yetersiz ve zayıf düşündüğünü ve gerçeği görmekteki kısa görüşlülüğünü anlamak için, bu maddeler sanki birer ölçüdür.

Devletin içine düştüğü dağılışı çıkmazının derinliğini ve korkunçluğunu göremeyen umutsuzlar, elbette gerçek ve güvenilir çareyi görmemek için gözlerini yumarlar.

Çünkü o gerçek ve güvenilir çare, kendilerini daha çok korkutur. Akıl ve anlayışlarındaki sınırlılık, davranış ve ahlâklarındaki gevşeme ve duraksama gereği böyledir.

Çoktan köle olduğuna kuşku kalmamış olması gereken Padişah ve Halifenin köleliği ile kazanılabilecek iktidarın, iktidarsızlığa örnek

olması olağan değil midir?

Damat Ferit'in yerine geçen Ali Rıza Paşa ile önceki hükümetten kalan ve hükümete yeni giren çalışma arkadaşları arasında Fevzi Paşa'nın bıraktığı yerden başlayarak, onun gerçekleştirmedeği yabancı isteklerini izleyip sonuçlandırmaktan başka ne yapabileceklerdi?

**Devletin içine
düştüğü dağılışı
çıkmazının derinliğini
ve korkunçluğunu
göremeyen umutsuzlar,
elbette gerçek ve güvenilir
çareyi görmemek için
gözlerini yumarlar.
Çünkü o gerçek ve
güvenilir çare, kendilerini
daha çok korkutur.**

Bu, bizce, açık olarak biliniyordu. Ama kolayca kestirip kavrayabileceğiniz birçok nedenlerden ve düşüncelerden dolayı, sabırlı ve dayanıklı davranmaktan başka başarı yolu yoktu.

Uzlaşmış görünmeyi uygun bulduğumuz bu yeni hükümetle bizim görüşlerimiz arasındaki uyumsuzluğun gelişen başlangıcını görmek için, bu dört madde ile ilgili düşüncelerimizi kapsayan yanıtımızı Büyük Millet Meclisi tutanaklarının ilk günlerle ilgili sayfalarında, bir kez daha gözden geçirmenizin

isabetli ve yararlı olabileceğini düşünüyorum.

Efendiler!

Bu günlerde İstanbul'daki basın ilgilileri, bir dernek kurmuşlar ve Tasviri Efkâr, Vakit, Akşam, Türk Dünyası ve İstiklâl gazeteleri adına 9 Ekim 1919'da, bazı sorular soruyorlar ve bu konuda yapacakları yayına temel olacak görüşlerin bildirilmesini istiyorlardı. Bunlara, gereken bilgiler verildi. Bu basın kurulunun başkanı olan Velit Bey'in de kendi gazetesi adına, dikkate değer soruları içine alan bir telgrafı vardı. Ona da yaverim aracılığı ile yanıt verdirdim. Bunları belgeler arasında okuyacaksınız.

Damat Mehmet Şerif Paşa, Türk Ulusu'nu Âdeta Zehirliyor! Efendiler!

Yeni hükümete girmiş olan ve Heyeti Temsiliye'nin delegesi durumunda bulunan Cemal Paşa ile yapılan yazışmaların anlatılması, yüksek topluluğunuza, Dâhiliye Nazırı Damat Mehmet Şerif Paşa'dan söz açmayı geciktirdi.

Biz, yeni hükümet ile uzlaşma yolu ararken Şerif Paşa, çoktan ulusu zehirlemeye başlamış bulunuyordu.

Nazırlığa geçtiğini ilk bildiren 2 Ekim 1919 günlü genelgesinde yer alan hususlar anımsanırsa orada şu ifadeler rastlanır:

“Yurttaşların tam uzlaşma halinde ve birleşik durumda bulunması, devletin gerçek yararları için gerekli olduğu halde, bir süredir, ülke

içinde uyuşmazlık ve bölünme belirtileri görülmesi, güçlükleri bir kat daha artırması çok acınacak bir durumdur. Beklenen başarı ve uzlaşma hükümetin isteklerine uymakla ve ülke yararına aykırı davranışlardan kaçınmakla sağlanacağından; hemen merkezlerde ve merkeze bağlı yerlerde bu yolda öğütlemelerde bulununuz.”

Damat Mehmet
Şerif Paşa

Efendiler!

Damat Ferit Paşa'dan daha akıllı olduğu söylenen Damat Mehmet Şerif Paşa, pek acemice işe başlamış oluyor.

O günlerde İstanbul'da bizi, başkaldırıp ayaklanmış değersiz ve sıradan bir asker sayan kimi romancılar gibi, Damat Paşa da ancak saf kişileri aldatabilecek kısa-küçük aklınca, bizi aymaz ve araştırmaz bir kişi sayıyordu galiba!

Oysa biz, hemen Nazır Paşa'nın alçakça amacını anlamış ve daha uyanık bir durum almış bulunuyorduk.

Şerif Paşa, bizim yaptığımız işleri ve Damat Ferit

Hükümeti'ni düşürmek için ulusça yapılanları, yurtda uyumsuzluk ve bölünme belirtileri olarak gösteriyor ve durumu acınacak halde göstermeye çalışarak mağduru oynuyordu.

Hükümetin isteklerine uymak ve zararlı davranışlardan sakınmak öğüdünü hemen bütün yurda yaymak için acele ediyordu.

Hükümetin, Dâhiliye Nazırı Mehmet Şerif imzasıyla yayımlanan bildirisinin birkaç noktasına hep birlikte göz gezdirelim:

“Şimdiki hükümet kendi içinde uyumludur. Bu çok doğrudur ve bununla ilgili ayrıntılar zamanla ve bütünüyle açığa çıkacaktır. Temel ilkelerde düşünce birliğindedir. Hiçbir partiden değildir. Çeşitli siyasal grupların hiçbirine de eğilimi

Hükümet, ulusal örgütler ve onu yöneten Heyeti Temsiliye ile birlik değildir. Üstelik buna eğilimi bile yoktur.

yoktur. Hepsinden manevi destek ve yardım bekliyor.”

Bu cümlelerden çıkan anlam açıktır. Hükümet, ulusal örgütler ve onu yöneten Heyeti Temsiliye ile birlik değildir. Üstelik

buna eğilimi bile yoktur.

İtilâf ve Hürriyet Fırkası'ndan, Muhipler Cemiyeti'nden, Kızıl Hançerciler'den, Niğebancılar'dan ve bunlara benzer derneklerden ne ölçüde yardım bekliyorsa bizden de ancak o ölçüde bekleyebilir.

Cemal Paşa aracılığı ile bizi oyalamak ve aldatmak için gelen telgraflarda sözü edilen hususların tamamı yalandır.

Sonra şu cümleyi de bir kez daha okuyalım ne anlama geldiğini çözmeye çalışalım:

“Yurdun alınıyazısına ulusun vekilleri aracılığı ile yön verilmesi, isteklerimizin en başta gelenidir.”

Bundan çıkan anlam da şudur:

Sivas'ta birkaç kişi toplanmış, ulus adına konuşuyor, ulusun alın-

yazısıyla ilgileniyor. Kendilerine Heyeti Temsiliye diye bir de ad takınarak ulusun ve yurdun işlerine-görevleri olmadığı halde- karışıyorlar. Bunların sözünü dinlemeyiniz. Çünkü bunlar ulusun vekili değildir!

Hükümet bu bildiride barış üzerindeki görüşünü de şöylece açıklıyor:

“Wilson ilkelerinden gereği gibi yararlanılarak, Osmanlı Devleti’nin, birlik halinde ve padişahına bağlı, bağımsız bir devlet olarak yaşatılması için hiçbir girişimden geri durulmayacaktır.”

Yeni hükümet, bu görüşlerinde başarıya ulaşacaklarını belirtmek üzere şu kanıtı öne sürüyor:

“Aslında büyük devletlerin adaletli duyguları ve gerçekten gittikçe belirmekte olan Avrupa ve Amerika kamuoyunun ılımlı davranma isteği, bu konuda güven vermektedir.”

Efendiler!

-Bütün bu düşünceler, Damat Ferit Hükümeti’nin padişah ağzı ile yayımladığı bildirinin harfi harfine benzeri değil midir?

-Bu tarzda bildiriler yayımlamanın amacı, ulusu aldatmak ve uyuskuğa sürüklemek değil midir?

-Hangi adaletten söz ediliyor?

-Hangi ılımlı davranma isteğinden dem vuruluyor?

-Bunların asılları var mıydı?

-Ülkenin merkezinden başlayarak, her yerde yabancıların davranışları, gerçekte bunun tersini ispat edecek eylemi ve açık-seçik kanıtlar değil miydi?

-Gerçekte Wilson, ilkeleriyle

**Bu gibi adamlar,
doğrusu, kendilerini
aldatacak kadar saf
olurlarsa onların
yurt kaderini
yönetmelerine, aklı
eren, gerçeği ve acıklı
durumu gören kişiler
dayanabilirler mi?**

birlikte, ortadan çekilmiş ve Osmanlı ülkesinin, Suriye’de, Filistin’de, Irak’ta, İzmir’de, Adana’da ve her yerde, işgaline ilgisiz bulunmuyor muydu?

-Bunca kesin dağılış belirtileri karşısında akli, anlayışı, vicdanı olan adamların kendilerini aldatmaları düşünülebilir mi?

-Bu gibi adamlar, doğrusu, kendilerini aldatacak kadar saf olurlarsa onların yurt kaderini yönetmelerine, akli eren, gerçeği ve acıklı durumu gören kişiler dayanabilirler mi?

-Eğer bu adamlar gerçeği biliyor ve kendilerini aldatmıyorlarsa, bunların ulusu aldatarak koyun sürüsü gibi düşmanın pençesine bırakmaya canla başla çalışmalarına ne anlam verilebilir? Bu yönler düşünülerek yargıya varılmasını kamuoyuna bırakırım.

**Benim ve Arkadaşlarımın
Sözde Suçlarına Bakın!
Efendiler!**

Hükümetin bildirisi yersiz ve kapsadığı düşünceler yanlış olduğu halde biz, Heyeti Temsiliye adına o gün, yani 7 Ekim 1919 günü, yeni hükümeti desteklemeye karar veriyoruz.

Yeni hükümet ile ulusal amaçlar arasında tam uzlaşma olduğunu ulusa müjdeliyoruz ve her yerde hükümet işlerine kesinlikle karışılmamasını sağlayacak ve hükümetin erkini ve iş yapma gücünü güçlendirecek önlemler alıyoruz.

İçeride ve dışarıda tam birlik olduğunu eylemle kanıtlayacak biçimde davranıyoruz.

Kısacası, ülkenin esenliğini sağlamayı temiz yürekle ve içtenlikle düşünenlerin, akılcı ve vicdanca yapmak zorunda oldukları -akla gelebilen- her şeyi yapmaya çalışıyoruz.

Bir an önce milletvekillerinin seçimini sağlamak için özendirmelerde ve öğütlemelerde bulunuyoruz.

Yalnız bir şey yapmıyoruz. Ulusal örgütleri kaldırmıyoruz ve Heyeti Temsiliye'yi dağıtmıyoruz.

Biricik suçumuz budur!

Damat Ferit Paşa'dan sonra, başka bir Damat Paşa'nın çevresinde, sadrazam diye, nazır diye toplanmış birtakım beyinsizleri, alçak ve hain bir padişahın alçakça düşüncelerini kolaylıkla uygula-

Cemal Paşa

makta serbest bırakmayacağımızı sezdiriyoruz.

Delegemiz Cemal Paşa, bizim hükümete karşı iyi niyet ve güven göstermemizi sağlamak için her çareye başvurmaktan geri durmuyor ve Ahmet İzzet Paşa'ya da, hükümeti övdürerek varlığımızın silinmesi gereği üzerine öğütler verdiriyordu. •

cengizonalbd@gmail.com

Gelecek Ay: Ahmet İzzet Paşa'nın Görüş ve Önerileri!

“ Milli egemenlik öyle bir nurdur ki, onun karşısında zincirler erir, taç ve tahtlar batar, mahvolur. Milletlerin esirliği üzerine kurulmuş müesseseler her tarafta yıkılmaya mahkûmdurlar. ”

Mustafa Kemal Atatürk

Hakimiyeti Milliye

Ordumuz ve Dışişlerimiz

Türkiye'nin dış siyaseti, barış düşüncesine dayanır. Bu siyaset, bütün dünyanın görüp takdir edeceği kadar açıktır. Dışişlerimiz bugüne kadar olan çalışmalarında, uluslararası ilişkilerinde daima bu düşünceden esinlenmiştir.

Her fırsatta anlatmak istiyoruz ki, Türkiye'de barış isteği hem çağdaş ve insani duygulardan geliyor, hem de Türk Ulusu'nun ve yurdunun gereksinimlerine uygun düşüyor. Bundan böyle de aynı siyasetten ayrılmayacağımızı Cumhurbaşkanımız son konuşmalarında:

“Uluslararası herhangi bir sorunumuzu, barış yoluyla çözmeyi aramak bizim çıkar ve anlayışımıza uyan bir yoldur...” sözleriyle doğruladılar.

Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra bazı devletlerle askıda kalan sorunları, ağır özverilere katlanarak çözmemiz, barış ve uzlaşma siyasetinin Türk Dışişleri'nde ne denli hâkim olduğunu göstermektedir.

Eğer Yunan Hükümeti, aramızdaki anlaşmazlık konularının çözümünü için bütün özverileri bizden beklememiş olsaydı, onları da şim-

diye kadar bitirmiş olurduk.

Bununla beraber Atina ve Ankara'nın bu konularda, karşılıklı olarak barış düşüncesinden esinlenmeleri halinde; söz konusu anlaşmazlıkların yakında sonuçlandırılması umut edilmektedir.

Gazi Cumhurbaşkanımızın Büyük Millet Meclisi'ne:

“Cumhuriyetin Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri, her hususta değerli

takdirlerine lâyıktır. Bunu tam ve kesin bir kanaatle söyleyebilirim...” şeklindeki söylemleri, dolayısıyla çıkarlarımıza ve anlayışımıza o kadar

uyan barış düşüncesinin güven içinde bulunduğunu doğruluyor.

Şurası kesin ki savunma kuvvetlerimiz ne kadar yüksek bir güç ortaya koyarlarsa, ülkede barış düşüncesi, vatandaşlar arasında huzur ve gönenc olanağını da o denli güç-

“Uluslararası herhangi bir sorunumuzu, barış yoluyla çözmeyi aramak bizim çıkar ve anlayışımıza uyan bir yoldur...”

lendirir. Dış güvenliğimize verdiğimiz önemin nedenini yine Büyük Cumhurbaşkanımız şu sözleriyle anlatıyor:

“Uluslararası barış havasının korunabilmesi için Türkiye Cumhuriyeti, gücü dâhilinde herhangi bir hizmetten geri kalmayacaktır.”

“Barış yolu dışında bir öneri karşısında kalmamak içindir ki,

güvenlik ilkelerine ve onun araçlarına çok önem veriyoruz...”

Barış düşüncesinin başarısını sadece kuru temenni ve dileklerden veya başkalarının iyilik ve

hoşgörüsünden beklemek kendi kendimizi aldatmak olurdu. Kötü niyetler ve sonuçlar doğurması kesin olan böyle bir deneyime yeniden girişemeyiz.

Tarihten aldığımız dersler yeterlidir!

Barış düşüncesini güvenlik ilkesiyle beraber yürütmek gerekir. İşte gerçekçi Türk Cumhuriyeti’nin siyaseti bu yol üzerindedir. Bu siyaset, Türk görüşüne ve çıkarlarına uygun olmakla birlikte, dünyanın ihtiyaç duyduğu genel barış idealinin gerçekleşmesi için de bundan başka çare yoktur.

Büyük Gazi’nin buyurduğu gibi: “Uluslararası barış havasının korunabilmesi için Türkiye Cumhuriyeti, gücü dâhilinde herhangi bir hizmetten geri kalmayacaktır...”

Büyük Türk’ün bu sözü de gerçek barışseverlere güçlü bir dayanak olacak belli başlı bir güven aracı değil midir?

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi
6 Kasım 1929

Nöbet Değiştire Değiştire

“Atatürk’ün şu sözleri hâlâ kulağımda çınlamaktadır:

‘Kurduğumuz devlet ölümsüzdür! Onun başı ucunda, gelecek kuşaklar nöbet değiştire değiştire, Türkiye Cumhuriyeti’ni sonsuzluğa ulaştıracaklardır. Türk milletinin bugünkü varlığına nasıl inanıyorsam, onun geleceğinden de, aynı kuvvetle eminim.’ ”

Ercüment Ekrem Talu

Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması

Kurtuluş savaşının zaferi üzerine kurulan ve Lozan'da tam bağımsızlığı teyit edilen Türkiye Cumhuriyeti'ni kalıcı hale getirmek, ulusal hedef olarak belirlenen çağdaş uygarlığa ulaşmak, tekrar köle olmamak ve mazlum milletlere örnek olmak maksadıyla hayatın her alanında tümüne birden "Atatürk devrimi" dediğimiz büyük devrimler yapılmıştır.

"Ey millet, iyi biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler, mensuplar memleketi olamaz.

En doğru, en gerçek tarikat medeniyet tarikatıdır."

Mustafa Kemal Atatürk

31 Ağustos 1925 / Kastamonu

Atatürk devriminin temelini oluşturan ve Osmanlı'daki reform hareketlerinden ayıran en önemli niteliği teokratik devlet düzeninden laik devlet düzenine ve yaşam tarzına geçiştir.

Diyalettiğin kuralına uygun olarak devrimin getirdiği yenliği

direnen, eskiye bağılı kalan, gerici “karşı devrim” hareketleri de gelişmiştir. Devrim-karşı devrim çelişkisi günümüzde de sürmektedir. Bu yazının konusu olan kanun da bir karşı devrim hareketine tepki olarak çıkartılmıştır.

Laikliğe geçiş, diğer alanlardaki devrimlerde olduğu gibi adım adım, yeri ve zamanı geldikçe yapılan hamlelerle olmuştur. Bu adımların en önemlerinden birisi de 13 Aralık 1925 tarih ve 677 sayılı kanunla tekke ve zaviyelerin, türbelerin kapatılması, bazı unvanların yasaklanmasıdır.

Öncesi:

Adı geçen kanunun çıkartılmasına neden olan karşı devrim eylemi Şeyh Sait isyanıdır.

Hınıslı bir aşiret reisi ve toprak ağası olan Nakşibendi tarikatına mensup Şeyh Sait, Halifeliğin kaldırılmasına tepki olarak 13 Şubat 1925’de Elazığ’ın Piran köyünde müritleri ile isyanı başlatmıştır. Bir

İsyancılar yeşil bayrak altında evleri dükkanları yağmalamışlar, telgraf tellerini kesmişler, resmi binaları işgal etmişler ve bazı görevliler ile jandarma birliklerini etkisiz hale getirmişlerdir.

Kürt hareketi olarak başlatılan isyan bölgedeki Kürt yurttaşlarımızdan destek göremeyince irtica hareketi olarak gelişmiş ve bir haftada 14 ile yayılmıştır. İsmet İnönü’nün tanımıyla isyan “Askeri mahiyet arz eden silahlı irtica hareketi.”dir İsyancılar yeşil bayrak altında evleri dükkanları yağmalamışlar, telgraf tellerini kesmişler, resmi binaları işgal etmişler ve bazı görevliler ile jandarma birliklerini etkisiz hale getirmişlerdir. “Allahın emriyle şeriatı geri getireceğiz” Atatürk dinsizdir”, “Halifelik olmadan Müslümanlık olmaz.”, “Bize katılanlar cennetlik-tir”, “Kadınlarımızı başı açık gezdiren hükümetin başı ezilmelidir.” gibi sloganlar kullanarak Elazığ’a hakim olmuşlar, Diyarbakır’ı iki kez kuşatmışlar, halkın ve güvenlik güçlerinin direnişi karşısında şehre girememişlerdir.

Şeyh Sait

Fethi Okyar başkanlığındaki hükümetin sert önlemlere başvurmama görüşüne karşı CHP içinde isyanın sert önlemlilerle bastırılması fikri üstün gelmiş, Okyar’ın istifası

Atatürk: “Bu gün falan ya da filan şeyhin yol göstermesi ile maddi ve manevi mutluluk arayacak kadar ilkel insanların Türkiye uyar topluluğunda varlığını kesinlikle kabul etmiyorum.”

üzerine ismet İnönü (ikinci kez) başbakanlığa getirilmiştir. İnönü hükümetinin aldığı kararlı ve sert önlemlerle isyan kısa sürede bastırılmıştır. Diyarbakır ve Ankara’da iki istiklal mahkemesi kurulmuş, Hıyaneti Vataniye (*vatan hainliği*)

kanununda değişiklik yapılarak dini siyasi amaçlarla kullananlar “vatan haini” kapsamına alınmıştır.

Diyarbakır İstiklal Mahkemesi’nde Şeyh Sait isyanı davasında 389 kişi yargılanmış, 29 kişi idama mahkûm edilmiştir.

Davanın sonuçlanması üzerine Atatürk ulusa yayınladığı bildiriye “*Türkler cumhuriyetin korunmasına, vatanın gelişmesine, milletin yükselme yolunda çalışmasına engel olmak isteyenlerin uğrayacakları hayal kırıklığını kesin olarak ispat etmişlerdir.*” demiştir.

Diyarbakır İstiklal Mahkemesi tekke ve zaviyelerin birer “membra şer ve fesad (*kötülük ve çürümüşlük kaynağı*) olduklarının, mensuplarını kendilerine kutsal payeler vererek halkı kendilerine secde ettirdiklerinin anlaşılması dolayısıyla kendi il ve kazalarında bu gibi yerleri kapatmaları için bütün yöneticilere bildirilmesini istemiş, mahkeme savcısı bu isteği mülki yöneticilere bildirmiştir. Mahkeme bu konuda ihmali görülen yöneticiler hakkında kanuni işlem yapılacağını da hatırlatmıştır. Gizli olarak yürütülen tekke ve zaviye toplantıları jandarma tarafından dağıtılmıştır.

Atatürk, 30 Ağustos 1925’te Kastamonu Türk Ocağındaki konuşmasında “*Bu gün falan ya da filan şeyhin yol göstermesi ile maddi ve manevi mutluluk arayacak kadar ilkel insanların Türkiye uyar topluluğunda varlığını kesinlikle kabul etmiyorum.*” demiştir.

Atatürk şapka devrimini yapmak

üzere gittiği Kastamonu gezisinden dönüşte Çankırı’da yaptığı konuşmada “*Tekkeler kesinlikle kapatılmamalıdır. Hiç birimiz tekkelerin yol göstermesine muhtaç değiliz. Biz uygarlıktan, bilimden fenden güç alıyoruz.*” demiştir. Ankara’ya dönüşünde Bakanlar Kurulu tekke ve zaviyelerin kapatılması için kanun tasarısı hazırlanmasına karar vermiştir.

T Tekke zaviyeler kapatılarken aşağıdaki önlemler de alınmıştır:

- Hem cami/mescit hem tekke dergâhı olan yerler cami / mescit olarak bırakılmıştır.
- Kapatılan dergâhların uygun binaları okula dönüştürülmüş, uygun olmayan binalar satılarak parasıyla köy okulu yapılmıştır.
- Kapatılan tekke ve zaviyelerin görevlilerinden hüküm giymemiş olanlar maaşlarını almaya devam etmişlerdir.
- Kapatılan türbelerin türbedarları müezzın olarak atanmıştır.
- Tarihi ve kültürel değeri olan türbeler kapatılmamış, koruma altına alınmıştır.

Diyarbakır İstiklal Mahkemesinin isyanda şeyhlerin, müritlerin din ve tarikat ticareti ile geçinmelerin oynadıkları olumsuz rolleri dikkate alarak kendi bölgesindeki tekke ve zaviyelerin kapatılması gerektiği konusundaki kararına Ankara İstiklal Mahkemesi’nin de katılması üzerine, Konya mebusu Refik (Koraltan)’ın teklifi ile 3 Ara-

lık 1925 tarih ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine (*kapatılmasına*) ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına (*yasaklama ve kaldırılma*) Dair Kanun çıkarılmıştır.

Kanunun gerekçesinde “Tekkeler ve zaviyeler gibi İslam dininin zorunlu kılmadığı kuruluşların yolundan sapmışların elinde siyasi amaçların desteklenmesine ne kadar elverişli olduklarını son gericielik olayı hatırlattı.” denilmektedir.

Söz konusu kanuna göre;

- Türkiye cumhuriyeti dahilindeki tüm tekke ve zaviyeler kapatılmıştır.
- Alelümum (*bütün*) tarikatlerle şehlik, dervişlik, müritlik, dedelik, seyitlik, çelebilik, babalık, emirlik, nakiplik, halifelik, falcılık, büyüçülük, üfürükçülük ve gaipten (*bilinmeyenden*) haber vermek ve murada kavuşturmak amacıyla nüshacılık gibi unvan ve sıfatların istimaliyle (*kullanılması ile*) bu unvan ve sıfatlara ait hizmet ifa ve kisve iktisası (*kıyafet giyilmesi*) memnudur (*yasaktır*).
- Bilumum (*bütün*) türbeler mesdut (*kapatılmış*) ve türbedarlıklar mülğadır (*kaldırılmıştır*).
- Seddedilmiş olan (*kapatılan*) tekke veya zaviyeleri veya türbeleri açanlar veyahut bunları yeniden ihdas edenler (*kuranlar*) veya aynı tarikat icrasına mahsus olarak velev muvakkaten (*geçici*) olsa bile yer verenler ve yukarıdaki unvanları taşıyanlar veya bunlara mahsus hi-

dematı ifa (*hizmeti yürütme*) veya kıyafet iktisa eyleyen (giyen) kim-seler üç aydan eksik olmamak üzere hapis ve elli liradan aşağı olmamak üzere cezayı nakdi (para cezası) ile cezalandırılır.

- Şeyhlik, babalık ve halifelik gibi mensupları arasında baş mevkiinde bulunanlar altı aydan az olmamak üzere hapis ve 500 liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasından başka bir yıldan aşağı olmamak üzere sürgün cezası ile cezalandırılırlar. .

Kanunun yürürlüğe girmesi ile 773 tekke, 905 türbe kapatılmıştır.

Değerlendirme

Şeyh Sait isyanı dini siyasi amaçlarla kötüye kullanan örgütlerin devlete ve demokratik laik rejime büyük tehdit olduğunu göstermiş, İnönü hükümetince gerekli bastırıcı ve önleyici tedbirler kararlılıkla alınmıştır.

Bu tip örgütlenmelerin esasen laik, çağdaş bir devlette yeri olmadığından bunlara karşı tedbir almak genç cumhuriyetin kendisini koruma refleksidir. İsyân bu kanunu çabuklaştırmıştır.

İletişim ve ulaştırma araçlarının olmadığı eski dönemlerde tekkeler insanların sosyalleşme ve ait olma ihtiyaçlarını karşılayan kurumlar olarak gelişmiş fakat zamanla tarihatların, şeyhlerin, dini çıkarları için kötüye kullananların kontrolüne geçmiş, üretime ve topluma hiçbir katısı olmayan karşı- devrimci gericilik yuvalarına dönüşmüştür. Şeyh Sait

isyanı bunun somut bir göstergesidir.

Şeyh Sait'ten 91 yıl sonra 2016 hain FETÖ darbe girişimi de dini siyasi amaçları için kullanan örgütlerin devlete ve rejime ne kadar büyük tehdit oluşturabileceğini göstermiştir.

677 sayılı kanun bu gün hâlâ yürürlüktedir. Buna rağmen günümüzde tarikat ve cemaat mensuplarının, yazılı ve görsel basında sıklıkla boy göstermeleri, değişik görünüm (dernek, vakıf, şirket, kurs...) altında faaliyetlerini devam ettirmeleri, bazı devlet kurumlarında örgütlenmeleri, mensuplarının yasaklanan unvanları ve kıyafetleri açıkça kullanmaları 677 sayılı kanuna aykırıdır.

13 Kasım 2004 ve 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük Ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanuna göre 31.12.1939 tarihinden önce yürürlüğe giren kanunlardaki para cezaları seksenbeşbinyediyüzonbeş katına artırılarak uygulanacaktır. Buna göre 677 sayılı kanunda öngörülen 50 liralık para cezasının (85.715 x 50) 4.285.750 TL olarak; Aynı kanunda öngören 500 liralık para cezasının ise 42.285.857.000 TL olarak uygulanması gerekmektedir.

Aynı kanunun 8. maddesine göre bu cezalar Yeni Türk Lirasına (YTL) çevrildiğinde (altı sıfır atılmış olarak) yukarıdaki para cezalarının 4.285 YTL ve 42.285 YTL olarak uygulanması gerekmektedir.

677 sayılı kanundaki sürgün cezası ise 17.7.1965 tarih ve 647 sayılı kanunla kaldırılmıştır. •

cihangirdumanlibd@gmail.com

Gözün Sözü

Cemal Tahsin

METE AKYOL'DAN YAZILAR

Mete Akyol

(Hem Yaşadım Hem de Yazdım adlı kitabından)

Meryem Ananın Resmi Karşısında

Bir politikacının evinin baş köşesinde Meryem Ana'nın resmi asılı duruyorsa... Hiç kuşkunuz olmasın, o resmin fotoğrafı ise ertesi gün, bir gazetenin birinci sayfasının baş köşesinde basılı duruyor olacaktır. Evinin oturma odasının baş köşesine Meryem Ana'nın bir resmini asan politikacı, bir gazeteci için altın madeni değerinde bir malzemedir.

Böyle bir malzemenin haberini alınca, tabii kaçırılmak istemedik. Foto muhabiri arkadaşım Garbis Ozatay'la birlikte arabaya atladık, evine Meryem

Ana'nın resmini asan eski Belediye Başkanı'nın evine gitmek üzere Selçuk'a doğru yola koyulduk.

Kendi kendimize bir de önlem aldık.

Evinin duvarına Meryem Ana'nın resmini asan politikacı, bu resmin fotoğrafını çekmemiz için bize izin vermeyebilirdi. Bu nedenle Garbis'le bir plan kurduk. Ben evsahibiyle havadan

sudan bir sohbete başlayacaktım, Garbis'te o sırada duvardaki resmin fotoğrafını çekecekti. Evsahibinden izin almadan fotoğraf çektiği için ben Garbis'e kızacak, onu fırcalayacaktım, o da benden ve evsahibinden özür dileyecekti. Fakat bu arada fotoğraf da, “çantada

Evinin oturma odasının baş köşesine Meryem Ana'nın bir resmini asan politikacı, bir gazeteci için altın madeni değerinde bir malzemedir.

keklik” olacaktı. Yani, Amerikan filmlerindeki “iyi polis-kötü polis” karakterini oynayacaktık. »

Selçuk'a girdiğimizde elimizdeki adrese bir daha baktık ve Dr. Cahit Tanman'ın evini bulduk.

Dr. Cahit Tanman bizi son derece içtenlikle kabul etti evine. Konuştukça ve kendisini daha yakından tanıdıkça, gerek insanlığı ve gerek büyüklüğüyle belirdi karşımızda.

Dr. Cahit Tanman, hem Cumhuriyet Halk Partisi'nin, hem de Selçuk'un saygın politikacılarından biriydi. Selçuk'ta oniki yıl süreyle Belediye Başkanlığı yapmıştı ve politik yaşamına iki yıl önce, 12 Eylül olayı nedeniyle ara vermek zorunda kalmıştı. Şimdi yöre halkına Belediye Başkanı olarak değil, "meccani doktor" olarak, yani hastalarından muayene ve hatta tedavi parası almayan bir doktor olarak hizmet veriyordu.

Onu biraz daha, biraz daha yakından tanıdıkça, içimdeki utanç duygusu da biraz daha, biraz daha büyüyordu. Ayrıca, Garbis'le aramdaki anlaşmamızı nasıl bozabileceğimi düşünmeye başladım kara kara. Onunla kurduğumuz "iyi polis-kötü polis" planımızı uygulamaktan çoktan vazgeçtim ama... Bunu bir türlü bildiremedim Garbis'e.

Ben bu duyguların baskısı altında kıvranıırken Dr. Cahit Tanman da, birkaç yıl önce Kasım Gülek ve eşi Nilüfer Gülek'le birlikte Vatikan'a gidişinin ve Papa tarafından kabul edilmiş öyküsünü anlatıyordu. Dr. Cahit Bey'in bunları

“Bu portrenin özelliği nedir, Cahit Bey?” dedim “Buraya, evinizin oturma odasının baş köşesine astığınıza göre, bu resmin sizce özel bir anlamı olmalı...”

anlatırken kulaklarım kendisinde, gözlerim ise, oturduğu koltuğun biraz üstünde, duvarda asılı duran Meryem Ana portresindeydi.

Dayanamadım, sordum:

“*Bu portrenin özelliği nedir, Cahit Bey?*” dedim “*Buraya, evinizin oturma odasının baş köşesine astığınıza göre, bu resmin sizce özel bir anlamı olmalı...*”

Sakin sakın anlattı:

“*Gördüğünüz gibi bu, bir Meryem Ana portresidir*” dedi “*Özelliği ise, bizzat Meryem Ana'nın kendisi tarafından yapılmış olması, daha doğrusu yaptırılmış olmasıdır.*”

Dr. Cahit Tanman, bu söylediklerini açıklığa kavuşturmak için soru sormamı beklemedi bile:

“*İzmir'de altmış kişilik bir topluluğumuz var*” dedi “*Biz her hafta cumartesi geceleri toplanırız, bir medyum arkadaşımız aracılığıyla, öteki dünyadaki bazı kişilerin ruhlarıyla temas kurarız.*”

Topluluğun sık sık temas kurduğu kişiler arasında Hazreti Mevlana ve Meryem Ana da varmış.

Medyum aracılığıyla bir gece Meryem Ana'nın ruhuyla konuşurken Dr. Cahit Tanman, içtenlikli bir soru sormuş:

"Hayatta olduğunuz yıllarda yüzünüzün biçimi gerçekte nasıldı acaba, Meryem Ana?" demiş "Heykellerinizdeki, tablolarınızdaki yüzünüze benziyor mu acaba, gerçek yüzünüz?"

Medyumun bedenini kullanan Meryem Ana'nın ruhu, bir kağıt ve kalem istemiş çevresindekilerden. "Medyumun elindeki kalem, kağıdın üzerinde bir sağa, bir sola gidip gelmeye başladı" dedi Dr. Cahit Tanman "Bir süre sonra ise, duvarda gördüğünüz şu resim ortaya çıktı."

Altmış kişinin gözleri önünde meydana gelen bu olaydan sonra

Meryem Ana'nın ruhu, yine medyum aracılığıyla tabii, Dr. Cahit Tanman'ın sorusunu yanıtlamış, merakını gidermiş:

"İşte dünyadaki hayatım sırasında yüzüm aynen böyleydi" demiş. Evsahibimiz, bu resmi duvarına asmak için Meryem Ana'dan izin aldığını da söyledi.

"Ayrıca bu resmi çoğaltıp, dünyadaki çeşitli metafizik cemiyetlerine birer kopyasını göndermek için de izin aldım Meryem Ana'dan" dedi.

Tam bu sırada Garbis Özatay oturduğu yerden kalktı, bir adım attı ve gözüne yaklaştığı fotoğraf makinesinin deklanşörüne bastı. Fakat beklenmedik birşey oldu. Fotoğraf makinesinin flaşı parlamadı. Garbis, ev sahibinin

Star Evvel Zaman İçinde

Meryem Ana'nın kendisi çiziyişiyle portresi

Selaha'nın Dr. Cahit Tanman'ın elindeki kalemle çizdiği resmi Meryem Ana'nın gerçek yüzünü gösteriyor mu acaba, gerçek yüzünüz?"

Meryem Ana kendi resmini çizdi!

Bir medyumun bedenini kullanan Meryem Ana'nın ruhu, bir kağıt ve kalem istemiş çevresindekilerden. "Medyumun elindeki kalem, kağıdın üzerinde bir sağa, bir sola gidip gelmeye başladı" dedi Dr. Cahit Tanman "Bir süre sonra ise, duvarda gördüğünüz şu resim ortaya çıktı."

Altmış kişinin gözleri önünde meydana gelen bu olaydan sonra

Meryem Ana'nın ruhu, yine medyum aracılığıyla tabii, Dr. Cahit Tanman'ın sorusunu yanıtlamış, merakını gidermiş:

"İşte dünyadaki hayatım sırasında yüzüm aynen böyleydi" demiş. Evsahibimiz, bu resmi duvarına asmak için Meryem Ana'dan izin aldığını da söyledi.

"Ayrıca bu resmi çoğaltıp, dünyadaki çeşitli metafizik cemiyetlerine birer kopyasını göndermek için de izin aldım Meryem Ana'dan" dedi.

Tam bu sırada Garbis Özatay oturduğu yerden kalktı, bir adım attı ve gözüne yaklaştığı fotoğraf makinesinin deklanşörüne bastı. Fakat beklenmedik birşey oldu. Fotoğraf makinesinin flaşı parlamadı. Garbis, ev sahibinin

Star

Mete Akyol'un Star gazetesinde yayımlanan "Meryem Ana kendi resmini çizdi" başlıklı röportajı

iznini almadan fotoğraf çekmeye kalkmıştı ama...

Buna karşın duvardaki resmi, yine de “çantadaki keklük” yapamamıştı. Dr. Cahit Tanman’ın yakınlığı, saygınlığı ve nezaketi karşısında daha başka birşey yapamayacağımı bildiğim için, Garbis’e biraz da sert bir biçimde çıkıştım:

“*Lütfen Garbis’ ciğim*” dedim
“*Evsahibimizin izni olmadan lütfen fotoğraf çekmeye kalkışma*” Garbis, Dr. Cahit Bey’den özür diledi:

“*Çok özür dilerim, beyefendi*” dedi
“*Mesleksel alışkanlıkla elim birden makineme gitti. Zaten çekemedim resmi. Şayet izin verirsiniz yeniden çekeyim.*”

Dr. Cahit Tanman, o engin hoşgörüsüyle karşılık verdi Garbis’e:
“*Estağfurullah, izin vermek benim yetkimde değil ki, yavrum*” dedi
“*Kendileri izin veriyorlarsa çekebilirsin, izin vermiyorlarsa çekemezsin. Bu konuda izin vermek bana ait değil.*”

Benim birşey anlamadığım bu sözü Garbis, işine geldiği gibi anladı ve sanki beklediği izni almışçasına bir rahatlıkla fotoğraf makinesinin deklanşörüne bir kez daha bastı.

Hayret! Flaş, bu kez de parlamadı. Garbis bu kez, boynundaki öteki makineyi denedi. Gözüne götürdü, bastı. Yine karavana.

“*Allah, Allah*” diye söylenerek makinenin tüm bağlantılarını gözden geçirdi. Herşey yerli yerindeydi. Bir o makineyi, bir bu makineyi

derken, iki fotoğraf makinesini de birbiri ardı sıra gözüne götürdü, deklanşörlerine bastı ve... Hah, tamam. Flaş bu kez parladı ama makinenin objektifi yere dönüktü.

“Nasıl olsa çalışmaya başladı” güvencesiyle Garbis fotoğraf makinesini yine gözüne götürdü, deklanşöre yeniden bastı ve... Allah, Allaaah... Flaş yine parlamadı. Garbis makineyi gözünden indirdi, objektifini yere çevirdi, deklanşöre bastı. Gel de şaşma. Flaş yine objektif yere dönükken parladı.

Garbis bir o makineyi, bir bu makineyi tam on-beş kez makineyi gözüne götürdü, duvardaki Meryem Ana resmine çevirdi, deklanşöre bastı, flaş parlamadı. Dört beş kez de makineyi yere doğru çevirdi, bastı. Tümünde de flaş parladı.

Bir martıyı, denizdeki balığı kaptığı an objektifiyle “suçüstü” yakalayabilecek denli keskin ve dikkatli bir fotoğrafçı olan Garbis Özatay, karşısındaki duvarda asılı duran bir resmi çekememesinin verdiği sinir bozukluğu içinde söylenirken, Dr. Cahit Tanman kendisine yardımcı olmak istedi.

Odada bizden başka sanki dördüncü bir kişi varmış gibi başını o kişiye doğru çevirdi:

“*Arkadaşlarımız çok uzun yoldan gelmişler. Dudu Ana*” dedi
“*Lütfen izin verirmisin, bir fotoğraf çeksinler.*”

Dr. Cahit Bey, bu istekle bulunduktan sonra, kendisine verilen yanıtı dinler gibi yaptı ve Garbis’e

döndü: “Bir fotoğraf çekebilirsiniz” dedi “Buyurun, çekin”

Garbis, fotoğraf makinesini yine kaldırdı, gözüne götürdü, deklanşöre bastı ve... Oh! Bu kez oldu. Flaş parladı.

Duvardaki Meryem Ana resminin fotoğrafını çekebilmiş olmasının ve “çantaya keklik koymasının” verdiği rahatlıkla Garbis, bir fotoğraf daha çekmek istedi. Fakat başaramadı. Bir kez daha denedi. Yine başaramadı. İki üç kez daha deneyip, flaşının hiç birinde parlamadığını görünce, bu kez flaşını fotoğraf makinesinden ayırdı, objektifinin ayarlarını değiştirdi, oda ışığında fotoğraf çekebileceği ayarlamayı yaptı

ve makineyi yeniden gözüne götürürken, biraz da şımarıverdi: “Bizim Meryem Ana’ımız galiba flaşlı fotoğraftan hoşlanmıyor” dedi “Biz de arzusu üzerine flaşımızı çıkarırız, oda ışığında çekeriz fotoğrafını...”

Garbis bunları söyledikten sonra flaşsız makinesini gözüne götürdü ve birden, sanki boğazlanıyormuş gibi bir can havlıyla “Ağabey!” diyerek benden imdat istedi.

Yıldırım hızıyla fırladım yerimden:

“Hayrola Garbis?... Ne var, ne oldu?...”

Garbis fotoğraf makinesinin deklanşörüne basmak üzere büktüğü ve şimdi de o biçimiyle donup kalan işaret parmağını gösterdi:

“Parmağım, ağabey” dedi acıyla “Parmağım hareket etmiyor. Parmağım kaskatı kesildi, dondu, kaldı.”

Garbis, boynunda asılı iki fotoğraf makinesini ani bir hareketle çıkardı, koltuğun üzerine fırlattı:

“Bileğim, ağabey, bileğim” dedi ve acıyla kıvranmaya başladı..

Garbis’in gözleri, anormal derecede irileşmiş, göz yuvalarından fırlamıştı:

“Bileğim, ağabey” dedi yine kıvranarak “Sanki bir mengene sıkıştırıyor bileğimi... Çok ağrıyor, çok ızdırap veriyor...”

Dr. Cahit Tanman’a döndüm: “Ne oluyor Allahaşkına, Cahit Bey?” dedim “Siz birşey anlıyor musunuz?”

Dr. Cahit Bey, başını yine, odada varsaydığı dördüncü kişiden yana çevirdi:

“Dudu Ana, arkadaşımız çok

**Garbis’in gözleri,
anormal derecede
irileşmiş, göz
yuvalarından
fırlamıştı:
“Bileğim, ağabey”
dedi yine kıvranarak
“Sanki bir mengene
sıkıştırıyor bileğimi...
Çok ağrıyor, çok
ızdırap veriyor..”**

acı çekiyor” dedi “Lütfen acısını dindirir misiniz?”

Bir süre durdu, yine gelen yanıtı dinler gibi yaptı: *“Tamam, tamam”* dedi bir süre sonra *“şimdi geçecek, şimdi geçecek...”*

Garbis, iki büklüm olarak dizlerinin arasına sıkıştırdığı bileğini bir süre sonra çıkardı: *“Tamam ağabey, geçiyor”* dedi.

Deklanşöre basmak için orta boğumundan büküldüğü işaret parmağını da oynatmaya başladı:

“Tamam, tamam. Parmağım da hareket ediyor.”

dedi *“Bileğimin acısı da geçti...”*

Geldi, yanıma oturdu:

“Ben bu evde fotoğraf, motoğraf çekmem, ağabey” dedi *“Kusura bakma, n’ olur...”*

***

Dr. Cahit Tanman o akşam bizi Selçuk’un ünlü bir kebabçısında yemeğe davet etti. Garbis’e, evde çektiremediğimiz hatıra fotoğrafını, kebabçı dükkânında çektirebildik. Dr. Cahit Tanman ve ben otururken Garbis bizim fotoğrafımızı çekti... Sonra fotoğraf makinesini ayarladı, garsona verdi, kendide aramıza katıldı, hatıra fotoğrafımızdaki yerini aldı.

Selçuk’ta o gece Garbis de, ben de otelde ayrı ayrı odalarda

kalmak istemedik, ikimiz de aynı odada kaldık. Fakat ne o, ne ben uyuyabildik sabaha kadar. Balkon kapısının dışından, ne olduğunu anlayamadığımız “tak tak” sesleri geliyordu, zaman zaman. Ve ikimizi de uyutmuyordu bu garip sesler.

Sabah otelin terasında kahvaltı ederken keşfedebildik ancak “tak tak” seslerinin kaynağını...

Otelin bir cephesi boyunca, dizi dizi tarihsel sütunlar sıralıydı. Her sütunun tepesinde bir leylek yuvası vardı ve.... Her yuvada da “tak tak” sesleri

çıkaran uzun gagalı birkaç leylek dolaşıyordu, bir o yana, bir bu yana...

***

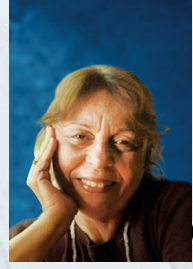
Yazımızın girişinde demiştik ya, hani... *“Bir politikacının evinin baş köşesinde Meryem Ana resmi asılı duruyorsa, hiç kuşkunuz olmasın, o resmin fotoğrafı ertesi gün bir gazetenin birinci sayfasının baş köşesinde basılı duruyor olacaktır.”* gibisinden bir iddiada bulunmuştuk ya hani... İzin vererseniz o “büyük konuşmamızı” biraz değiştirelim:

“Bir politikacının evinin baş köşesinde Meryem Ana resmi asılı duruyorsa... Bırakın, varsın dursun efendim... Bize ne?... Herkesin inancı kendine...” diyelim de, kafamızı rahatlatalım biraz... •

Dr. Cahit Tanman'ın odasında asılı duran medyum tarafından çizilen Meryem Ana resmi.

Organik
Düşünceler
Necef Uğurlu

İSİMLER NASIL VERİLİR ?

**CADILAR NEDEN
SÜPÜRGEYE BİNERLER?
EN GÜZEL CADIMIZ PROF. TÜREÇİ...**

İnsanlar birbirlerine isimleriyle hitap etmeye ne zaman başladılar? İnsanların isim kullanmaya ne zaman başladıkları sorusuna bir süredir yanıt arıyordum ki, yazı sisteminde kayda geçmiş ilk ismin, Sümerler’de Jemdet Nasr dönemine ait (MÖ 3200-3100) bir tablette bulunduğunu öğrendim. »

Gal-Sal isimli bu kişi, dönemin zenginlerinden ve köleleri olan biri imiş. İsminin geçtiği bu tablette, kölelerinin ve muhasebecisinin isimleri de yer alıyor. Kölelerinin isimleri Enpap ve Sukkargir, muhasebecisi ise Turgunu Sanga. Muhtemelen Tugunu ailesinin Sanga'sı anlamını taşıyordu. Demek ki aile isimleri de var.

İnsanları hayvanlardan ayıran en önemli şey bireysel kimlik olunca isimler elbette çok önem kazanıyor.

Kedi ve köpekler gibi yakın dostlarımızın da onlara isimleriyle seslendiğimizde tepki vermeleri azımsanacak şey değil.

Hayvanların birbirlerine isimleriyle hitap ettikleri duyulmamış şey. Ancak kim bilir; belki de biz duymıyoruz. Tıpkı karidesler kadar çok

rengi göremememiz gibi.

Örneğin yunusların bir ortak dili ve isimleri olduğu konusunda iddialar var. Kedi ve köpekler gibi yakın dostlarımızın da onlara isimleriyle seslendiğimizde tepki vermeleri azımsanacak şey değil. Fakat lüfer lüfer olduğunun, somon somon olduğunun, aslan aslan olduğunun; kendilerine insanların verdiği bu isimlerin farkında olabilirler mi? Zor...

Maymunlara laboratuvarlarda işaret dili öğretilabiliyor ama konuşma dili başka bir şey ve insana özgü. İsim verebilmek için de dil bir ön koşul. Bireysel kişiliğin ilk adımı olan isimler birer sembol. Verilen isimlerin doğan kişiyi nitelemesi dışında pek çok amaç ve anlamları da olabiliyor.

Tanrıların kutsaması için verilen isimler var, atalarının şanını sürdürmek için isimlendirilenler var. Çocukta olması dilenen

özellikler veya doğduğu günün anlamı da isimlere yansiyabiliyor. Çok değerli bir büyüğüme Hatay'ın kurtuluşunda doğduğu için Hatay ismi verilmiş.

Modern Batı toplumlarında kişilerin doğduğu günden ölümüne bireysel isimler genellikle değişmiyor. Ama daha geleneksel kültürlerde birey yaşam sürecinde ismini değiştirebiliyor, hem de birden fazla defa. Örneğin Aborjinler ve Amerikan yerlilerinde belli aralıklarla

Hristiyanlığın yayılmasıyla vaftiz ismi, yani Hristiyan isimleri İncil'den azizlerden esinleniyor. Hem kadınlara hem erkeklere konuluyor Gabriel, Raphael gibi. Romalıların ise isimlendirme sistemi 'tria nomina' dedikleri üçlü sacayağı biçiminde. Ön isim, isim ve soy ismi şeklinde. Modern kültür uygulamalarında da isimlendirme sistemi hâlâ büyük ölçüde bu şekilde. Soy ismi aile, klan, kabileyi belirtiyor ve aynı soydan olanlar aynı soy ismini taşıyorlar.

isim değiştirmek sıkça rastlanan bir durummuş.

Elbette işi abartıp üç-dört isim koyanlar da yok değil. Hani say say bitmez isimli insanlar vardır. Onları bu duruma düşüren ebeveynleri. Eski Roma'da örneğin "Quintus Fabius Maximus Verrucosus Cunctator" ünlü bir politikacı ve generalin ismi. Bu konuda İspanyollar da fena değil: Picasso'nun tam ismi "Pablo Diego José Francisco de Pa-

ula Juan Nepomuceno María de los Remedios Cipriano de la Santísima Trinidad Ruiz y Picasso." Hiç sonu gelmeyecekmiş gibi gelen bu ismin Picasso'nun aile bireyleri tarafından dahi nasıl ezberlendiği merak edilmeyecek gibi değil!

Aslında Roma İmparatorluğu'nun çöküşüyle bu isim çokluğu da bitiyor. Fakat İspanya hariç. Kadınların durumu ise farklı; tek isim ve takma isimleriyle idare ediyorlar. Aslında modern Batı toplumlarında ilk isimler hala klasik Roma usulündeymiş. Orta Çağ'da

Çinliler, soy ismi kullanmakta öncü bir ulus. Nüfus sayımlarında soyadının önemi varmış ve genellikle soy isimleri annelerden geçiyor.

Avrupa asiller hariç tek isimle idare ederken, bu kez aynı isimdekiler arasında karışıklığı önlemek için sülaleden gelmeyen enformel bir ikinci isim, takma isim takıyorlar. Bu arada patronim isimler baba matronim isimler anne ile anılanlar. Topografik olan isimlerin ise adres kolaylığı var.

Zihnimde dönüp duran bir başka soru da Cadılar Bayramı'nın (Halloween) simgesi olan süpürgelerine binip uçan cadılar... Cadılar neden süpürgelerine binip uçarlardı diye

düşündünüz mü hiç?

Süpürge simgesinin arkasındaki öykü nedir? Neden süpürgeye binerler?

Süpürme eyleminin kökeni, süpürge den çok öncesine dayanıyor aslında. Evde ateş yakarken külleri temizlemek için çalı çırpıyla süpürüyor ev işlerini yüklenen kadınlar. Yeni Ahit'te geçiyormuş ayrıntılar.

Süpürge de ilk uçan cadı da kadın değil erkek! Paris yakınında Saint-Germain-en-Laye'de yaşayan Guillaume Edelin isimli bir papaz!

'Broom' sopa sözcüğü ise bir çeşit süpürmeye yarayan bitki ismiymiş. Yani süpürme işi kadınlarla özdeşleştirilen bir iş olduğundan ev işlerinin de sembolü. Öyleyse süpürge de uçan cadılar hep ev hanımları mıydı?

İşte burada duralım. Çünkü süpürge de ilk uçan cadı da kadın değil erkek! Paris yakınında Saint-Germain-en-Laye'de yaşayan Guillaume Edelin isimli bir papaz. Kilisenin büyü ve cadılarla ilgili uyarılarına karşı geldiği için cadılıkla suçlanıp tutuklanıyor. İşkence altında güya itirafları alındıktan sonra tövbe ettiriliyor ve ömür boyu hapse mahkûm oluyor.

1453 yılında İstanbul fethedilirken, Hristiyan dünyası ilaç için bitki araştıran kadınları cadı ilan etmekle meşgul. Tarihteki durum bu ama geldiğimiz noktada aşırı bulanlardan biri de kadın.

Süpürge de uçan cadı illüstrasyonlarıysa 1451'de Fransız şair Martin Le Franc'ın "Kadınların Savunucusu" isimli el yazması eserinde var.

Bir kadın süpürge de, bir de beyaz sopada uçan başka biri daha var. İkisinin de başlarında Waldensianlar isimli bir Hristiyan tarikatına mensup olanların giydiği başlıklar görülüyor. Katolik Kilisesi tarafından kadınların papaz olmasına izin verdikleri için kafir ilan edilmişler.

Şimdi daha iyi anlıyoruz. Öyle değil mi? Süpürge üstünde uçan filan yok, cadı da yok! Antolog Robin Skelton ise bu hayal mahsulü uçan cadıların Pagan hasat-bereket ayinlerinin elde sopa- larla dans edilerek yapılmasından esinlendiğini söylü-

yor. Hem dans hem Pagan kızdırıyor kiliseyi bunlar. Süpürgesi ile uçup bacadan giren cadılar masalı ise muhtemelen ev hizmetlileri yoksul kadınları istismar için atılmış yalan- larla iftiralar.

Kafamın içinde dönüp duran iki sorunun yanıtını sizlerle pay- laştım. Hem de pandemi musibeti ile dünyanın uğraştığı şu günlerde dünyayı aydınlatan aşu buluşunun

Uğur Şahin - Özlem Türeci

iki kahramanının bu topraklardan olduğu haberi çıkmışken... Bu iki bilim insanı Türk profesörler Uğur Şahin ve Özlem Türeci. Cumhuriyetimiz bilim insanlarımızı, ne düşünürse nerede olurlarsa olsunlar kucakladığı zaman uçamayacağımız yer yok.

Hele Prof. Özlem Türeci...

O bizim en güzel cadımız.

Sevgi ve saygıyla efendim. •

necefugurlu@gmail.com

CUMHURİYET NEDİR?

Yeni harfler çıktığı zaman Tezer Ağaoğlu adeta ev ev dolaşip herkese okuma yazma öğretirdi. Ankara, Keçiören'de yanımızdaki evde Avukat Recai Bey'in kardeşi Halide Hanım otururdu. Çok ilginç bir Rumelili hanımdı. Herkes tarafından sevilen ve aranan bir şahıstı. Tezer ona da ders veriyordu. Bir gün Tezer: "Cumhuriyet nedir?" diye sormuş. Halide Hanım da:

"Hürriyet'te bir hürriyet geldi ya, şimdi başına bir "Cum" koydular, işte o." demiş.

Bunu duyan Atatürk bir gün Keçiören kahvesine arkadaşları ile gelmiş. Halide Hanım ve konu komşusunu çağırılmış, aynı soruyu sormuş. Halide Hanım aynı cevabı vermiş ve Rumeli şivesi ile eklemiş:

"Hürriyete "Cum" koydun, kovdun Padişahı, geldin oturdun yerine."

Tabii bu cevabın Atatürk'ü kahkahalarla güldürdüğünü ilave etmeye gerek yok.

Süreyya Ağaoğlu

Kültür ve Sanat Dünyasından
Dr. Tekin Özertem

Ankara Ekspresi

Taka tak. Taka tak, taka tak...

Yıl 1964. Mevsimlerden sonbahar. Vagon tekerlerinin rayların ek yerlerinden geçtikçe çıkardıkları bu bildik tek düze sesin eşliğinde, oturduğum yerde salınarak Ankara'ya, Devlet Konservatuvarı sınavına girmeye gidiyorum.

İzmir, Ankara arası trenle on dört saat. Sabah vardığımızda ilk kez göreceğim başkentimiz Ankara'yı.

Karşıyaka'yı geçip Menemen'e yaklaşırken çocukluk günlerinden bir tekerleme dönüp duruyor kafamın içinde:

"Karşıyaka, Menemen/ ben bu işe gelemem/ ayaklarım pek küçük/ lastik pabuç giyemem."

Bu tekerlemenin ne anlama geldiğini o güne kadar düşünmediğimi fark ediyor; sonra da her halde küçük çocuklar için henüz lastik

pabuç üretilmeyen yıllardan kalma diye geçiriyorum aklımdan. Ortaokul ve lise yıllarında beden eğitimi derslerinde giydiğimiz Sümerbank işi altı lastik üstü bez beyaz pabuçlar geliyor gözlerimin önüne kirlendiklerinde küçük sert bir fırçayı içinde kireç benzeri boya olan bir şişeciğe batırarak boyadığımız. Bir yandan da Kubilay Anıtı'nı

görebilecek miyim diye pencereden bakıyorum pür dikkat. Küçük bir çocukken çoğu öğretmen arkadaşları ile annem ve babamla Basmane Garı'ndan trene binip Menemen'e devrim şehidimiz Mustafa Fehmi Kubilay'ı anma törenlerine katılmak için geldiğimiz günlerden anımsamaktayım

küçük bir tepenin üzerindeki o görkemli anıtı.

İzmir Erkek Öğretmen Okulu mezunu bir genç Mustafa Fehmi Kubilay. »

*Bir yandan
da Kubilay
Anıtı'nı
görebilecek
miyim diye
pencereden
bakıyorum
pür dikkat.*

Kubilay Anıtı /Menemen

Köy Enstitülü Malak İlyas'ın, kutsal başkentimiz dediği Ankara'ya ayak bastığında söylediğinin; çisil çisil yağan ahmak ıslatanın güçlü bir esinti çıkmazsa çoğa varmadan bütün ateşleri söndüreceğinin, taş toprak, mal davar, adam ve odunun birbirine karışacağıın bilincinde bir cumhuriyet öğretmeni. 1930 yılında, yedek subay olarak askerliğini yaptığı Menemen'de cumhuriyet devrimleri karşıtı Nakşibendi tarikatını Manisa ve civarında yaymakla görevli, kendisini mehdi olarak tanıtan Derviş Mehmet ve çevresine topladığı meczuplar tarafından kafası kesilerek şehit edildiğinde de

yirmi dört yaşında. Yıllar öncesine kayıyor aklım. Birbiriyle kaynaşmış üç görkemli sütunun önünde, elimden tutan babamla birlikte elinde mızrak tutan tunçtan yapılmış çıplak heykeli gördüğüm ilk güne. "Bu heykel, gençliği temsil ediyor." diyor Kubilay şehit edildikten bir yıl sonra doğan ağabeyime Kubilay adını koyan babam. Heykelin hemen altındaki Atatürk'ün gençliğe hitabını okuyor ağlamamak için kendisini tuttuğundan titreyen bir sesle sonra da anıtın üç yanındaki büyük harflerle yazılmış adları:

Şevki, Kubilay, Hasan. Şevki kır, Hasan mahalle bekcisi. Anıtın arkasına dolandığımızda kabartma harfler

ile yazılmış sözcüklere geliyor sıra: İnandılar, dövüştiler, öldüler. Bıraktıkları emanetin bekçileriyiz.

Yanağımı pencerenin camına yapıştırmış bakarken uzaktan da olsa anıtı görünce seviniorum. Makinist de uzun uzun düdük çalarak selamlıyor anıtı.

Orta okul üçüncü sınıftayken 10 Kasım günü Atatürk'ü anarken okuduğum Attila İlhan'ın Mustafa Kemal şiiirinin içime işleyen dizeleri geliyor aklıma:

"...nasıl böyle varıp geldin hoş geldin / çingı kaymış yalazlanmış gözlerin / şol yüzünde güneş südü sıcaklık / ellerinden öperim mustafa

*kemal / senin dalın yaprağın biz
senin fidanların / biz bunları yap-
madık / sen elbette bilirsin bilirsin
mustafa kemal / elsiz ayaksız bir
yeşil yılan / yaptıklarını yıkıyorlar
mustafa kemal / hani bir vakitler
kubiley'ı kestiler /
çün buyurdun ke-
senleri astılar/ sen
uyudun asılanlar
dirildi / musta-
fa' m mustafa
kemal' im..."*

Kompartıman-
dakilere çaktır-
madan siliyorum
yaşaran gözlerimi.
Hava, giderek
kararmakta...

1919 yılının

26 Aralık günü,
Ankara'da gece sabaha kadar Oğuz
Töresi'nce sinsin ateşleri yakarak
beklemiş yüzlerce seymen, 16
Aralık günü Heyet-i Temsiliye ile
Sivas'tan Ankara'ya doğru yola
çıkan Mustafa Kemal Paşa'yı. Saat
14:00 sularında da binlerce Ankaralı
ile 500 davul ve 70 zurna eşliğinde
karşılamientoşlar Dikmen sırtlarında.
Davul, Oğuz töresinde varlık, ba-
ğımsızlık, egemenlik ve şahlanışın
simgesi. Ateş de kötülüklerden
arınmanın...

Atatürk'ün Ankara'ya gelişinden
bu yana 101 yıl geçti. Ankara'nın,
çağdaş, laik, demokratik bir hukuk
devleti olarak düşlediği Türkiye
Cumhuriyeti'nin başkenti oluşundan
bu yana da 100 yıl. Yarım yüz yıl
önce Mustafa Kemal Atatürk'ün

Ankara'sına ilk ayak bastığımda
Oğuz ateşleri küllenmiş; başı ezi-
lemeyen, pusuda bekleyen o yeşil
yılan onun ölümünden sonra gizlen-
diği yerden çıkıp fütursuzca zehirini
kusmaya başlamış; çağdaşlaşma,

Sinsin Ateşi ve Seymenler

bağımsızlık ve egemenlik ruhu da
lafta kalmıştı.

Kimi şeyler vardır ki nasıl ve
neden olduğu anlaşılamadığında
akıl sır ermez denip geçilir. Düşü-
nüp, araştırıp, sorgulanınca çıkar
ortaya foyalar. Cumhuriyet aydın-
lanmasının Ankara'dan giderek
karartılması da aslında hep akıl
sır erer işler. Kimileri ufku dar,
ülkenin gelişmesi, çağdaşlaşması
umurlarında olmayan; eğitimleri
yetersiz siyaset adamları ile onların
atadıkları bürokratlarının marifeti.
(!) Öğretim Birliği Yasası / Tevhid-i
Tedrisat Kanunu yok sayılarak
akılcı, bilimden yana çağdaş bir
geçliğin yetişmesinin engellenmesi,
Köy Enstitüleri ile Halkevleri'nin,
Kayseri'deki Tayyare Fabrikası'nın

Kızılay Genel Merkezi, bulunduğu semte adını veren Kızılay binası (1929)

kapatılması, demir yolu ulaşımından vazgeçilmesi; dinin siyasete alet edilmesi ve özelleştirme denilerek Cumhuriyet'in kazanımlarının gözden çıkarılması... Bütün bunlar hep ağalar, şeyhler, şıhlar, kimi bilinçli kimi bilinçsiz siyasiler ile asker ve sivil bürokratların kolları sıvayıp elbirliğiyle yaptıkları akıl sır erer işler.

Ankara'nın kent kimliğinin yok edilişi de böyle. İlk darbe, Kızılay Meydanı'ndaki tarihi Kızılay bi-

nasına kazma vurularak gerçekleştirildi. Kızılay binası ile yanı başındaki o güzelim park yok edilerek başlandı başkentin kent dokusu değiştirilmeye. Kurtuluş Savaşı'nın ve başkent Ankara'nın simgelerinden biri olan o güzelim bina yıkılıp yerine kentin geçmiş kimliği ile ilgisi olmayan bir alışveriş merkezi yapıldı. Daha sonra Zafer Meydanı'na geldi sıra. Mareşal Atatürk Heykeli'nin sağ yanındaki parka, sanki Ankara'da başka yer yokmuş gibi Danıştay binası inşa edildi... Sol tarafındaki Mimar Emin Onat'ın gazino olarak tasarladığı binanın önündeki park da ağaçlar kesilip yer altı çarşısına dönüştürülünce meydan, meydan olmaktan çıkıp sıradan bir caddeye dönüştürüldü.

Sıhhiye Meydanı da öyle.

Ankara'nın ilk hava alanı olduğu söylenen, adı önceleri Anadolu Meydanı iken 1946 yılında adı değiştirilen, siyasi parti mitingleri ile eylemlerin tanığı olan Tandoğan Meydanı da bugün sadece kimliksiz bir dört yol ağı. İsmet İnönü Bulvarı ile Atatürk Bulvarı'nın birbirine kavuştuğu Büyük Millet Meclisi'nin olduğu bir zamanların Atatürk Meydanı da öyle. 1960'lı yılların sonunda elçiliklerin önündeki geniş

kaldırımı traşlanıp yola katılan Atatürk Bulvarı da buradan başlayarak Kavaklıdere'ye uzanan akla zarar bir yer altı geçidine dönüştü. Güzelim Kuşlupark da ortasından yarılıp yol geçirilince kuşa dönmüş durumda. Elçilik binalarına dokunamadılar; ama bu rant hırsı böyle devam ettikçe onların da Kızılay'dan Kavaklıdere'ye kadar Atatürk Bulvarı üzerindeki tarihi binalarının da gelecekleri meçhul. Devlet adamlarına suikast düzenlenmesin diye Atatürk Bulvarı üzerinde pastane ve lokanta açtırmayan Ankara valisi Nevzat Tandoğan'ın ölümünden sonra o Yenişehir'in ilk binalarının altında açılan pastaneler de rant uğruna yıkılan binalarla birlikte geçmişin anılarına karışıp yok oldu. Bahçelievler'den sonra Ankara'nın ve Cumhuriyet'in ikinci toplu konut örneği Saraçoğlu Mahallesi'nin durumu ise meçhul. Atatürk Orman Çiftliği'nin hali de yürekler acısı...

Otuz üç yıl yaşayıp özdeşleştiğim Ankara'dan 1997 yılında, giderek siyasetin boyunduruğu altına

Tandoğan Meydanı'nın eski ve yeni görünümü

giren Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'ndan emekliliğimi isteyerek ayrıldım. Doğup, büyümese de uzun yıllar yaşadığı kenti düşlerken dostluklarla, iyi kötü günleriyle birlikte yollarını, caddelerini, meydanlarını, kenti kent yapan binalarını, ağaçlarını, o ağaçlara doluşan kuşlarını özlüyor insan. Ama ne yazık ki o Ankara yok artık. •

tekinozertembd@gmail.com

Siyasalın Görünümleri

Barbaros Eneç

Nano Teknoloji

Dünyamızı etkisi altına alan Covid salgını, nano teknoloji kelimesini günlük dilimize yerleştirdi. En temel insani faaliyetlerimiz, üretmek ve üremek. Nano teknoloji bunlara çok ciddi boyutlarda dokunuyor.

Nano ön eki, Yunanca “namos”dan türetilmiştir ve çok kısa insan anlamına gelir. Bilim dünyasında bir birimin milyarda birini ifade etmek için kullanılıyor. Nano ölçek, nano teknolojinin faaliyet gösterdiği boyutlara deniyor. Nano teknoloji, küçüklüklerinden dolayı emsalsiz özellikler gösteren malzeme, yapı, cihaz ve sistemleri oluşturma ve kullanma olarak tanımlanabilir.

çinde yaşadığımız toplum, giderek daha çok müdahaleci oluyor. Üreme bile kader, doğanın gerçeği olmaktan çıkıp, bir karar verme ya da tercih alanına dönüşüyor.

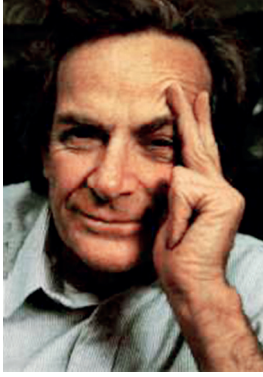
Nanoteknoloji, maddenin özelliklerini atomik ve moleküler seviyelerde kontrol ve manipüle eden çok geniş bir teknoloji kategorisini ifade ediyor. Kolaylaştırıcı teknoloji olarak, insanlık durumunun her cephesini etkileme potansiyeli taşıyor. Üretim süreçlerinden, sağlığa ve hatta millî güvenliğe kadar devrim denebilecek değişimler içeriyor. Kendi kendini temizleyen boyalardan, kirlenmeyen kumaşlara; kanserli hücrelerin vücuda zarar vermeden öldürülmesinden, günlerce

etkisini kaybetmeyen kremlere; tek şarbon mikrobunu bile algılayabilen sensörlerden, bakterileri öldürdüğünden dolayı kokmayan çoraplara ve mikrop barındırmayan buzdolaplarına kadar hayatımıza girmeye başlayan nanoteknoloji yeni bir teknoloji devrimi olarak algılanmaktadır. Tüm teknolojiler gibi bu da iki ucu keskin bıçak. Şu anda gözlemleyemediğimiz bedellerle gelebilir. Bir yandan hem firma bazında hem de ülke bazında rekabet avantajı yakalamak, yarıştta geri kalmamak için geliştirilmesi için teşvikler geliştiriyoruz. Diğer yandan çevreye etkisi, sanayi ve üretim sürecinin kesilmesi, iş gücünün atıl kalması gibi fiziksel ve toplumsal etkilerini öngörmeye çalışıyoruz.

Nanoteknolojiyi bu kadar ilginç kılan unsur, maddelerin nano boyutta makro dünyadan farklı davranmalarıdır. Terim, 1974 yılında Norio Taniguchi'nin bir çalışmasında kullanılmaya başlıyor. >

Aslında ilk su yüzüne çıkışı 1959 yılında Richard Feynman'ın bir konuşmasında oluyor. Günümüzde 3 ana araştırma sahası var. İlki nano bilim olarak da adlandırılıyor ve nano ölçekte etkileşim ve davranışları inceliyor. İkincisi, nano malzeme geliştirmeye odaklanmış. Üçüncüsü ise modelleme olarak çerçevelendiriliyor ve nano ölçek malzemelerin özellik ve etkileşimlerinin bilgisayar modellemesini kapsıyor. Çok farklı bilim alanlarından kaynaklanıyor ve bu farklı disiplinleri kaynaştırıyor.

Ülkeler, nanoteknoloji konusundaki ulusal çalışmalarını yönlendirmek üzere çeşitli kurumsal yapılanmalara gitmekte ve kalkınma planlarında nanoteknolojiye önemli

Richard Feynman

bir yer ayırmaktadır. Nanoteknoloji araştırmaları alanında başı çeken ABD, 2000 yılında Ulusal Nanoteknoloji Girişimi'ni kurarak örgütlenme alanında da öncü olmuştur. Nanoteknoloji, Avrupa Birliği'nde ilk olarak 4. Çerçeve Programı ile desteklenmeye başlanmış ve bütçesi devamlı artırılmıştır. 2014 yılına gelindiğinde ise, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)'ne üye ülkeler nanoteknoloji alanında planlı büyüme için strateji belgeleri hazırlamıştır. Nanoteknoloji alanındaki teorik ve deneysel olarak yapılan bilimsel

Nano teknoloji çok farklı bilim alanlarından kaynaklanıyor ve bu farklı disiplinleri kaynaştırıyor.

çalışmalar, ülkemizde 2000 yılından itibaren başlamıştır. O yıllardan bu yana nanoteknoloji alanında yapılan çalışmalar, önemli ve kritik olan yeni uygulamalara kapı aralamakla kalmayıp ülkemizdeki eski teknolojilere de yeni bir bakış açısı getirmiştir.

Nanoteknoloji, bilinen diğer teknolojilere kıyasla daha fazla bilimsel araştırmalara gereksinim duymaktadır. Bu da, ülkemizde son yıllarda uygulanan Kamu-Üniversite- Sanayi İşbirliği çalışmalarının, nanoteknoloji alanındaki bilimsel gelişmelerin Ar-Ge çalışmalarına uygulanabilirliği açısından önemini artırmaktadır. Bunun yanında, yüksek teknoloji ürünlerin uluslararası rekabette belirleyici bir faktör olması da nanoteknolojiye duyulan gereksinimi ve bu alanda yapılacak olan çalışmaların stratejik önemini yükseltmektedir. Günümüzde konu ile ilgili yaşadığımız sıkıntıları şöyle özetleyebiliriz:

- Risk sermayesi kullanımının yaygın olmaması;
- Nanoteknolojide sektörler arası eşgüdümü sağlayacak bir birimin olmaması ve sektörel bazda tanımlı eylem planlarının olmaması;
- Nanoteknoloji ile ilgili üretilen ürünlerin piyasa için ticarileştirilmesi ile ilgili yasal düzenlemelerin olmaması;
- Sanayinin nanoteknoloji uygulamalarında, akademideki bilgi birikiminden yeterince

Türkiye’de 2000 yılından itibaren başlayan nanoteknoloji alanındaki çalışmalar, önemli ve kritik olan yeni uygulamalara kapı aralamakla kalmayıp ülkemizdeki eski teknolojilere de yeni bir bakış açısı getirmiştir.

faydalanamaması;

- Türkiye’deki sanayi kuruluşlarının uluslararası ortak proje yürütmedeki eksikliği;
- Avrupa’daki ortak nanoteknoloji merkezlerinde Türkiye’nin yer almaması; nanoteknoloji ile ilgili araştırmacı, kurum ve sanayi kuruluşlarına ilişkin veri eksikliği;
- Nanoteknolojinin sağlık ve çevre standartlarının oluşturulmaması; nanoteknolojiye yön veren temel bilimlerde eğitim alt yapı düzeyinin eksikliği;
- Test ve ileri araştırma cihazlarının ülkemizde üretilmemesi ve teknik servislerin yetersizliği;
- Nanoteknolojideki sürdürülebilirliğin finansal yetersizliklerden dolayı sağlanamaması, ulusal

şirketlerin uluslararası şirketlerle yeterince rekabet edememesi;

- Ürünlerde nano/nanoteknoloji isminin kullanımı ile ilgili bir düzenlemenin olmaması;
- Akredite kuruluşların sayısal olarak yeterli olmaması nedeniyle sertifikasyonun yurtdışında yapıyor olması.

Bütün bu alanlar, nanoteknolojinin önemini kavramış siyasi karar vericiler için çalışma alanlarına işaret etmektedir.

Türkiye'nin nanoteknoloji yarışında geri kalmaması için Devlet Planlama Teşkilatı ve Bilkent Üniversitesi tarafından ortaklaşa kurulmuş olan Ulusal Nanoteknoloji

Araştırma Merkezi (UNAM) 2007 yılının başında hizmet vermeye başlamıştır. UNAM'ın dışında Türkiye'de birçok üniversitede nanoteknoloji alanında çalışma yapılmaktadır. Koç Üniversitesi bünyesinde bulunan Mikro-Nano Teknolojileri Araştırma Merkezi

mikromekanik araç üretimi, katı lazer materyaller ve ince organik maddeler üzerinde çalışmaktadır. Benzer bir şekilde Sabancı Üniversitesi'nde kimya, malzeme bilimi ve mühendisliği, elektronik, mekatronik ve biyoloji mühendisliklerinin ortak çalışmalarıyla nano büyüklükte karbon maddeler, jeller ve sensör teknolojisinde, seramik ve optik maddeler ile lineer olmayan optik polimerler üzerine çalışmalar yürütülmektedir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Merkez Laboratuvarı ve Ar-Ge Merkezi, Hacettepe Üniversitesi Nanoteknoloji ve Nanotıp Anabilim Dalı Yüksek Lisans ve Doktora Programları, İleri Teknolojiler Ar-Ge Merkez Laboratu-

varları, Gebze Teknoloji Enstitüsü, MAM-Marmara Araştırma Merkezi ve İzmir Teknoloji Enstitüsü nanoteknoloji alanında çalışmalar yapılan önemli akademik merkezlerdir. 2015 tarihli, Bilim Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın ve

Kalkınma Bakanlığı'nın 2017 tarihli yazısı ile Türkiye Nano Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanmıştır.

İçinden geçtiğimiz salgın döneminde bile bulunan tedavi yöntemleri ya da aşılardan etkililiği, etkinliği ve zararları hakkında kafamız karışık. Risk kavramı farklı gruplar için

farklı şeyler ifade eder. En genel kullanımını, istenmeyen bir olayın olma ya da olmama algısıdır. İkinci kullanımda, oluşabilecek ya da olamayacak bir olayın nedeni olarak algılanır. Üçüncü algı, istenmeyen bir olayın olma ya da olmama olasılığıdır. Dördüncü olarak, istenmeyen olayın, beklenen sonucudur. İşte bu sonucu algıyı,

profesyonel risk analizlerinde kullanılır. Belirsizlik riskin en önemli özelliğidir.

Karar alma süreçlerinde kullandığımız fayda-maliyet analizi risk içerir, yanlış karar alma riski. Bu durumda, yeterli bilgi sahibi olana kadar karar alma sürecini uzatmaya yol açar. Bu dört algıyı göz önünde bulundurarak ilgili mevzuatları oluşturmamızdır. Nanomalzemeler ile uygulama alanlarının sağlık ve çevre ile ilgili potansiyel riskleri bulunması nedeniyle bu konuda sağlık, çevre ve güvenlik açısından gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Nano atık yönetimi ve sınırlandırılmaları da alt düzenlemelerle mevcut yasal düzenlemelerin içerisine alınmalıdır. Nano teknolojiyi yasal düzenlemelere tâbi tutma çalışmalarını 2006 yılında yayımlanan bir raporla gündeme geldi. Sert ve yoğun düzenleme ihtiyacı sadece riskler yüzünden değil, konu ve teknoloji hakkındaki bilgisizliğimizden de kaynaklanıyor. Türkiye’deki mevzuat ve yönetmeliklere baktığımızda,

Sert ve yoğun düzenleme ihtiyacı sadece riskler yüzünden değil, konu ve teknoloji hakkındaki bilgisizliğimizden de kaynaklanıyor.

odak noktasının biyoteknoloji, biyo güvenlik olduğunu görüyoruz. İlk resmi düzenleme 18.03.2010 tarihinde Resmi Gazete’de Biyogüvenlik Kanunu’nun yayımlanmasıyla başlar. Biyogüvenlik Kanunu’nun amacı “GDO’lar ve ürünlerinden kaynaklanabilecek risklerin engellenmesi, biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, biyogüvenlik sisteminin kurulması” olarak belirlenmiştir. Ardından Ağustos 2010’da Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar ve Ürünlerine Dair Yönetmelik ile izleme, denetim, kontrol ve kapalı alan faaliyetlerinin nasıl yapılacağına dair usul ve esaslar belirlenmiştir. Bununla birlikte Biyogüvenlik Kurulu kuruldu. Kurumun bağımsızlığının sağlanabilmesi için hiçbir organ, kurum, kişiden emir almayacağı belirtilerek özerk bir yapıda yapılandırıldı. •

barbarosenebcd@gmail.com

İlk Dersimiz: Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1 **Kondisyon** (Fr.)

- a-İndirim
- b-Durum, şart
- c-Kötümserlik
- d-Gidişgelmiş

2 **Makro** (Fr.)

- a-Biçimsel
- b-Çözümleme
- c-Büyük, geniş
- d-Bölüntü, hizip

3 **Paradoks** (Fr.)

- a-Aykırı düşünce
- b-Askısız
- c-Kavrayış
- d-Çok karışık

4 **Santra** (Fr.)

- a-Çivileme
- b-Orta yuvarlak
- c-Yansııcı
- d-Kırık çizgi

5 **Sempatik** (Fr.)

- a-Sıcakkanlı
- b-Coşku hali
- c-Palavra atan
- d-İntihal

6 **Anomali** (Fr.)

- a-El aynası
- b-Yazılı belge
- c-Yapay reçine
- d-Aykırılık

7 **Kolaj** (Fr.)

- a-Saydam
- b-Süzek
- c-Kesyap
- d-Şerit

8 **Statüko** (Lat.)

- a-Pazarlama
- b-Güdüleme
- c-Gizemli
- d-Mevcut durum

9 **Valör** (Fr.)

- a-Karşı akım
- b-Kuşak, nesil
- c-Kırık çizgi
- d-Geçerlilik

10 **Enformel** (Fr.)

- a-Şekli olmayan
- b-Ses bilgisi
- c-Gaz ölçer
- d-Fiyakalı

11 **Stresli** (Fr.)

- a-Sanrı, kuruntu
- b-Gergin
- c-Bunama
- d-Kararsız

12 **Prestij** (Fr.)

- a-Laf cambazı
- b-İki ölçüt
- c-Uzun bluz
- d-İtibar, saygınlık

13 **Terapist** (Fr.)

- a-Tedavi uzmanı
- b>Muhafız
- c-Sağlık bilgisi
- d-Cinli, perili

14 **Skeç** (İng.)

- a-Patlayıcı madde
- b-Deste, bağlam
- c-Kısa oyun
- d-Sevimsiz, soğuk

15 **Ergonomik** (Fr.)

- a-Kışkırtıcı
- b-Öğreti
- c-İşe yarar
- d-Kelepir

Katil virüsü öldüremedik

Tüm dünyayı etkisi altına alan ve ölüm yüzdelerini yüksek boyutlara taşıyan bir virüsle birlikte yaşıyoruz. Bir arkadaşımız gibi yakın bize... Antrenman alanlarında kol kolayız.

Ölümü çağıran çirkinliğiyle sporcu kılığına bürünerek bir Azrail gibi kurbanlarını arıyor. Karşılıklı paslaşıyoruz düşmanımızla, bunun ayırında olmadan... Sihirli küre bir onun, bir benim ayağımda... Al-ver, al-ver...

Nefesimiz birbirine karışıyor çoğu kez... Sporun gereği, soyunma odalarında ölümle dans ediyorum takım arkadaşlarımı kucaklarken. Temasımız oluyor. Yirmi metrekarelik bir alanda yanaşık düzendeyiz.

“Önlem alın” diyorlar. Bu koşullarda hangi önlem? Ve biz...»

en önemli biçimde önlem alsak da katilden kurtulmayı henüz başaramış değiliz.

Spor salonlarına iniyor bu tehlikeli katil... Uluslararası etiketi olan bir takımımızın, çoğu yabancı sporcularıyla dirsek temasına geçiyor, engel olamıyoruz. Birlikte uçağa binip yurtdışına gidiyoruz spor karşılaşmaları için. Ona pasaport, vize gerekmiyor... Sporun her alanında, insanları korkutan bu virüsün varlığını derinden hissediyoruz.

Her gün karantina koşullarının tartışıldığı bir ortamda, virüsün neden olduğu can kayıpları elbette tüm yurttaşlarımızın ruhsal durumunu tarumar ediyor.

Sokağa çıkma yasakları, 65 yaş ve üzeri yurttaşların eve kapanma sıkıntıları ile sporun seyircisiz sürdürülmesinin hüznü içimizi kaplıyor.

Çalınmadık kapı bırakılmadı. Kulüpler, ünlü sporcular, yöneticiler, taraftarlar... Fatih Terim, Sergen Yalçın, Adana Demirspor Kulübü, Ümit Özat ve yardımcıları... Alt yapı sorumlusu Cengiz Hoşfikirer ve diğer görevliler... Ülkemizin en renkli teknik direktörlerinden Yılmaz Vural ve sayfalara sığmayacak tanınmış isimler... Fakat Azrail'in kapımızdaki nöbeti bitmek bilmedi.

İskoçya'nın dünyaca ünlü takımı Glasgow Rangers'ın 74 yaşındaki taraftarı Mc Arthur Someday'in

ölüm haberini, elli yıla yakındır bu ülkede yaşayan sınıf arkadaşım Salih Zeki Kabadayı aylar öncesinde şöyle anlatmıştı bir telefon görüşmemiz sırasında:

"Arthur hastalandı. Korona virüsü teşhisi koydular. 17 gün Glasgow'da taraftar doktorların yoğun olduğu bir hastanede özenle bakıldı ve sonra taburcu edildi. Someday hastalıktan kurtuluşunu kutlamak için camı kadar sevdiği takımının

maçına sevinç içinde gitti. Glasgow Rangers maçı farklı kazandı. Evine yakın bir barda iki duble viski içti ve evine gitti.

Aniden ateşi çıktı, çok terliyordu ve başı dönüyordu. Arthur komşusu Bayan Elize'den yardım istemişti ama tüm çabalara rağmen kurtarılamamıştı. İskoçya polisi, evinde yaptığı araştırmada Arthur'un

yazdığı bir mektup buldu. Mektuptaki 'Benim kimsem yok ama binlerce taraftar arkadaşım var. Lütfen beni ziyaret etmelerini söyleyin. Mezarım olmasa bile, kulübümün göstereceği bir yerde onların dualarını duymak isterim.' sözleri hüznü vericiydi."

Arkadaşım Salih Zeki ile onun bir başka ülkede işi çıkması nedeniyle yaklaşık dört aydır iletişim kuramadım. İstanbul'a geldiğinde mutlaka görüşeceğim. Çünkü büyük merak içindeyim. Acaba Rangers kulübü Arthur'un vasiyetini yerine getirdi mi? •

metingorenbd@gmail.com

Sporun her alanında, insanları korkutan bu virüsün varlığını derinden hissediyoruz.

Satır Arasında
Ömer Dedeoğlu

BATAKLIKLARI KURUTUP VERİMLİ TOPRAKLARA DÖNÜŞTÜRMEK ZORDUR.

Sümer / Kenger Türkleri bundan 7.000 yıl önce geldikleri bataklıklarla kaplı Mezopotamya'da suyu ıslah ederek ve kanallar açarak buraları kurutmuş, tarım alanları haline getirmişlerdir.

Aynı kanallarda ulaşım sağlanmışlar ve suların önüne set çekerek baraja benzer bir uygulama ile ırmakları kontrol altına almışlardır. Sulama sayesinde tarıma açılan geniş alanlarda elde edilen bol ürün

fazlası da yurtdışına satılmıştır.

Taşımacılık için tekne ve yelkenli kullanımı Arkaik Sümer/Kenger devrinden Larsa devrine kadar sürmüştür. Şehirler genelde Fırat ve Dicle kıyılarında ya da bunların

arasında inşa edilmiş kanalların kenarlarında kurulu oldukları için açılan kanallar tarımsal sulamanın yanında ulaşımda da kullanılmıştır. Bu sayede önce tarım ürünlerini (karabuğday, arpa, buğday, hurma, zeytin, badem, incir vb.) sonra da daha ağır yükleri kapsayan geniş bir su yolu ticaret ağı oluşturulmuştur. Deniz gemiciliği Basra Körfezi ve Doğu Akdeniz’i kapsamıştır.

Buna ek olarak, kuyulardan elde edilen sular evlerde kullanılıp, bir kanalizasyon sistemi ile şehir dışına çıkarılıyordu.

Çölleri sulayıp tarım arazisine dönüştürmek de zordur;

Doğu Türkistan-Turfan bölgesinde, günümüzden 2.500 yıl önce, Uygur Türkleri tarafından “Tur-

fan-Karız Su Kanalları” yapılmıştır. Atalarımız, analarımız bu kanallar ile yüzlerce yıl Turfan Ovası’nı sulamışlardır. Dursun Özden’in anlatımıyla “Dünya uygarlık tarihinin en önemli buluntularından biridir. Orta Asya’daki Türk Uygarlığını gözler önüne seren Karız Kanalları, Tanrı Dağları’ndan topladığı suyu 60 km. çölün altından geçirerek Turfan’daki yerleşim birimlerine götürüyor ve aralıklarla açılan kuyular yardımıyla tarım alanları sulanıyordu. Tanrı Dağları ile Turfan arasındaki bölge çöl olduğundan suyun aşırı sıcaktan buharlaşmaması için “Karız Su Kanalları” yeraltında inşa edilmiştir. Bu kanalların yaklaşık 110 m. altında inşasının amacı, güzergâhın geçtiği çölde 40 dereceyi bulan sıcaklık düşünümlere buharlaşma ile

Günümüzden 2.500 yıl önce, Uygur Türkleri tarafından yapılan Doğu Türkistan-Turfan bölgesindeki “Turfan-Karız Su Kanalları”

su kaybını önlemektir.” Bu sayede dört mevsim tarım yapılabilmiş ve yıl boyunca her türlü bitki, sebze ve meyve yetiştirilmiştir. Bunların en önemlileri kavun, karpuz ve üzüm

olmuştur. “Turfanda meyve, sebze” sözü de buradan gelir

Bu, ancak çok iyi örgütlenmiş ve zamanına göre ileri derecede teknolojiye ve matematik-fizik bilgisine sahip bir toplumun başarabileceği bir yapıdır. Çölün altından örülmüş bir örümcek ağına benzeyen ve toplam uzunluğu 5.000 km. olan kanal ağında belli aralıklarla kuyular açılmıştır. Bu kuyular 90, 80, 70, 60 ve en son Turfan’da 10 metrenin altındadır. Sistem yer çekimi kuvveti ile çalışır ve bu da atalarımızın,

analarımızın binlerce yıl öncesinde çekim kuvvetini iyi bildikleri anlamına gelir. Yapılan tetkiklere göre Karız Kanalları 2.500 yıllık bir mühendislik harikasıdır...

Ya Truva;

En parlak dönemini D.Ö. 1700 ile 1200 yılları arasında yaşamış olan Truva şehri (*Luvica/Türkçe adı İ-U-A: Göksel Bellek ve Aklın Şehri*), büyüklüğü ve önemi yüzünden hala tartışmalıdır. Romalı aristokratlar ve Avrupa halkları soyalarını Truvalılara dayandırırılar. 140 yıldır devam eden kazılarda sadece etrafı surlarla çevrili yukarı şehir

Truva antik şehrinin içine uzanan kanallarda ulaşım da yapılıyor, kıyı tümseğine açılmış otuz metrelik kesik sayesinde gemiler kara üzerinden beş yüz metre kadar çekilip tatlı suyla dolu bir iç havuza getiriliyordu.

araştırılabilmıştır.

Antik metinlere göre asıl şehir, Karamenderes - Dümrek arasında yer alıyordu ve eğer böyleyse bildiğimizin neredeyse 100 katı büyüklüğündeydi. Hisarlık tepesinde yapılan kazılarda, D.Ö. 5. binyıldan Geç Antik Çağa kadar uzanan ondan fazla yerleşim tabakasının varlığı ortaya çıkartılmıştır.

Truva krallarının hizmetinde çok yetenekli mühendisler çalışırdı ve bunlar hem arazinin sulanması hem de şehrin temizliği için nehirleri su kanallarına bağlamıştı. Truva Ovası’nda yapılan araştırmalarda Karamenderes Nehri’nin bugünkü

yatağının eski güzergâhından farklı yerde olduğu anlaşılmıştır. Ovanın tamamı kurumuş nehir yatakları ve yapay su kanallarıyla kaplıdır. Uzmanlara göre Karamenderes nehir yatağının yeri su taşkınlarını önlemek amacıyla karmaşık hidrolik yapılar sayesinde değiştirilmiştir.

Şehrin içine doğru uzanan kanallarda ulaşım da yapılıyordu, ayrıca kıyı tümseğine açılmış otuz metrelik kesik sayesinde gemiler kara üzerinden beş yüz metre kadar çekilip tatlı suyla dolu bir iç havuza getiriliyordu. Bu sistem sayesinde nehirler, hem şehrin su ihtiyacını hem de tarım alanlarının sulanmasını sağlıyordu. Kurak mevsimlerde su sıkıntısı yaşanmıyor, şehir nehir taşkınlarından korunuyordu. Eş merkezli kanallar ayrıca savunma görevi de görüyordu.

Gelelim Atatürk Orman Çiftliği'ne;

Ankara, 1919 yılında bırakın ormanı neredeyse ağacı bile olmayan

Atatürk: “Ankara’nın kenarında hem bataklık, hem çorak, hem de fena bir yer. Bunu ıslah etmezsek kim gelip edecek?”

çok yoksul bir bozkır kentiydi. Atatürk, milli mücadelenin ardından, yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin, yeni başkentini tüm Anadolu bozkırına örnek olması için ağaçlandırmak ve tarıma kazandırmak istiyordu. Uygarlığın temellerinden birisinin de doğa ile bütünleşebilmiş insan olduğuna inanıyordu.

1925’e geldiğinde Atatürk, ülkenin önemli ziraatçılarına Ankara’da bir çiftlik kuracağını, bu çiftlikte hayvanlar yetiştireceğini, bir küçük ormanın kenarında tarım endüstrimize ait bacalar tüteceğini söyledi. Uzmanlardan buna uygun bir yer bulmalarını istedi. Ziraatçılar yaptıkları incelemeler sonucu hazırladıkları raporu kendisine sundular.

1927 yılına gelindiğinde bozkır yeşermiş, sebzeler yetişmiş, çiçekler açmış, buğday tarlaları yeşermiş, ağıllardaki hayvanların sayısı artmıştı.

Atatürk, önlerinde açık olan haritada, bir yeri işaret edip “*Burayı gezdiniz mi?*” diye sordu. Şaşırان ziraatçılar gösterdiği yerin bu iş için hiç uygun olmadığını, buranın sıtma kaynağı bir bataklık, çorak bir yer olduğunu söylediler. Atatürk bunun üzerine “*İşte istediğimiz yer böyle olmalıdır. Ankara'nın kenarında hem bataklık, hem çorak, hem de fena bir yer. Bunu islah etmezsek kim gelip edecek?*”

Atatürk'ün hayalinde uygulamalı bir tarım ve hayvancılık okulu kurmak vardı. 1927 yılına gelindiğinde bozkır yeşermiş, sebzeler yetişmiş, çiçekler açmış, buğday tarlaları yeşermiş, ağıllardaki hayvanların sayısı artmıştı. Süt, yoğurt ve peynir üretimi başlamıştı. Ona göre “su uygarlıktı” ve insanlar yüz-sün diye havuzlar yaptırmıştı. Kendinden önceki atalarının, analarının binlerce yıllık geleneğini sürdürerek, sulama kanalları ile bozkırın ortasındaki bataklıktan bir cennet

yaratmayı başarmıştı. Atatürk'ün bu çok önemli mirası, yıllardır gözünü para hırsı bürümüş mollaların sistemli katliamına rağmen, gelecek nesillere halâ büyük örnek teşkil etmeye devam ediyor.

Sevgili okurlar, Türk boyları tarih boyunca bataklıkları, çölleri cennete çevirmiş, nehir yataklarını değiştirerek tarım ve ulaşım için kullanmış, yelkenlileri ile deniz ticaretinin öncüler olmuşlardır. Kim bilir belki de günümüzde hala gizemini koruyan, cennet mimarları “Deniz/Su Kavimleri” büyük kuraklıktan önce Orta Asya iç denizlerinden “yuluk” isimli küçük gemileri ile gelen Türk boylarıdır...

Sağlıklı ve huzurlu bir yıl geçirmeniz dileğiyle... •

omerdedeoglubd@gmail.com

Kaynakça:

- Ön-Türk Uygarlığı ve Yazının Doğuşu - S. Kemal Ermetin
- Tarih Türklerle Başlar / Selçuk Silsüprü
- Türk Millî Kültürü / İbrahim Kafesoğlu
- Uygarlığın Kökeni Sümerliler 2/ Muazzez İlmiye Çığ
- Yüzyılın Kitabı / Sinan Meydan
- Luvi Uygarlığı / Eberhard Zangger

Ben aşkların en güzelini bir sende yaşadım
Aşka dair olan her şeyi bir sana adadım.
Aşk yolunda giden, yıllarının hesabı sorulmaz,
Benliğinden vazgeçmeden aşk yoluna adım atamaz.
Yokluğuna bile aşık olduğum adam, iyi ki...

DERUNİ

Fulya Ölmez

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Promete
Necdet Pamir

Sürdürülebilir ve Bağımsız Bir Enerji Geleceği İçin

Enerji, ekonomik ve sosyal yaşamın, en temel ve yaşamsal gereksinimlerindedir. Enerji güvenliği, ekonomik güvenliğin olduğu kadar, ulusal güvenliğin de temel taşıdır. Bu nedenle, enerji politikasının planlanması ve uygulanması süreçlerinde, bu temel saptamaları ve enerji alanının vaz-

geçilmez biçimde etkileşim içinde olduğu diğer sektörlerin (sanayi, ulaştırma, dış politika, eko-sistem, vb.) etkilerini dikkate almak gerekir.

Özenle gözetilmesi gereken bir diğer yaşamsal olgu, enerji politikasının sürdürülebilir olmasıdır. BM Brundtland Komisyonu'nun ifadesine uyarlıysak; "Enerjide sürdürülebilirlik, bugünün enerji gereksinimlerini; gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılama olanaklarını ortadan kaldırmadan

karşılatabilmektir.” Sürdürülebilir enerji, “sonlu kaynaklar yerine; temiz ve yenilenebilir kaynakları, sorumlu ve verimli biçimde kullanmak” demektir.

“Enerji güvenliği” ise enerjinin: yeterli, ödenebilir, güvenilir, zamanında; temiz, çeşitlendirilmiş ve olabildiğince yerli kaynaklardan, kesintisiz ve kaliteli olarak arzıdır. Bunlardan birinin, ya da birden fazlasının sağlanamaması halinde, “enerji güvenliğiniz yok”, demektir.

Düşen enerji kaynağı fiyatları ve tüketime karşın, 2019 enerji faturamız 41,6 milyar dolardır.

Bu genel yaklaşımın ışığında, ülkemizin enerjideki mevcut durumunu özetlemeye çalışırsak; Türkiye halen¹ birincil enerji tüketiminde %73², elektrik tüketiminde %39³dışa bağımlıdır. Zengin yerli (özellikle yenilenebilir) kaynakları büyük oranda atıl konumda iken,

ağırlıklı ithal kaynaklara dayalı bir yatırım politikası sürdürülmektedir. Enerji ithalatına, toplam ithalat faturamızın %18'i ile %24'ü arasında bedel ödenmektedir. Düşen enerji kaynağı fiyatları ve tüketime karşın, 2019 enerji faturamız 41,6 milyar dolardır. Ekosistemi geri dönülmez biçimde tahrip eden kimi uygulamaların önü alınamamaktadır. Bu durum sürdürülebilir değildir. Bardağın dolu kısmı ise büyük oranda atıl durumda olsalar da zengin

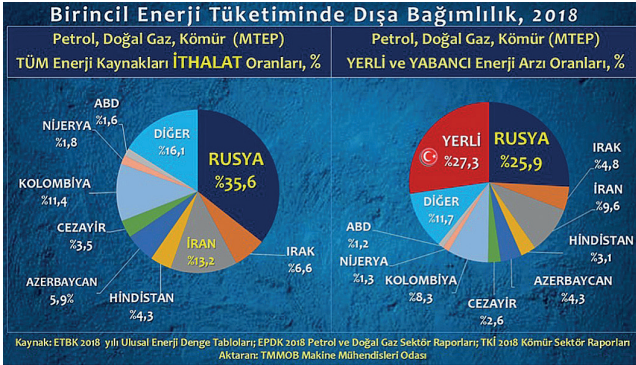
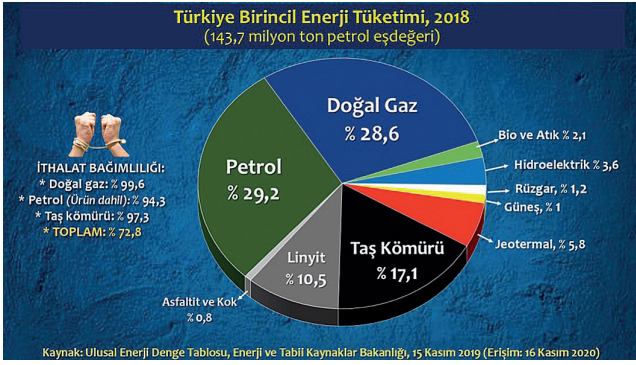
yenilenebilir kaynak ve nitelikli insan kaynağı potansiyelimizin varlığıdır.

Enerjide Mevcut Durum

Ülkemizde tüketilen birincil enerjinin ağırlıklı bölümü (%86,2) fosil kaynaklarla karşılanmaktadır. Petrolün payı %29,2 kömürün (linyit + taş kömürü), doğal gazın %28,6 kömürün payı %27,6 asfaltit ve kokun ise %0,8'dir. Hidroelektrik %3,6 oranında katkı sağlarken, jeotermal %5,8 rüzgâr %1,2 güneş %1, biyoyakıt ve atık %2,1 pay sahibidir.

Doğal gazın %99,6'sı, petrolün (ham petrol ve ürün) %94,3'ü, taş kömürünün ise %97,3'ü ithalatla karşılanmaktadır. Enerji kaynağı ithalatında en çok bağımlı olunan ülke, Rusya Federasyonu'dur. Bu ülkeye ithalatta en fazla bağımlı olunan kaynak doğal gaz iken; son yıllarda spot alımlar ve Azerbay-

can'dan gaz alımlarındaki artışa paralel olarak görece bir azalma olmuştur. Ancak, Akkuyu Nükleer Güç (NGS) Santrali gerçekleşirse, nükleerdeki bağımlılık %100 olacağından, bu sıralama değişecektir. Rusya'ya petrol ve ürünleri ile taş kömürü ithalatı oranları da ciddi oranda arttığından, Rusya'ya tüm bu kaynaklardaki bağımlılık, toplam bağımlılıkta %35,6 düzeyindedir (nükleer hariç) ve enerji güvenliği ilkeleri açısından, azaltılması gereklidir.

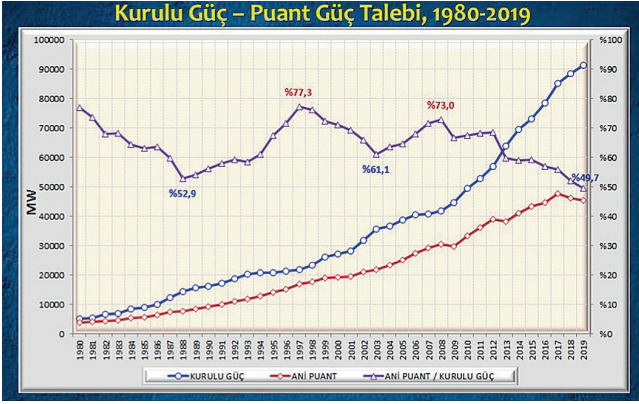
Enerji verimliliği, bir diğer önemli sorun alanıdır. Ancak enerjide verimsiz kullanım, ya da bir

diğer ifade ile enerji yoğunluğundaki yükseklik, doğru politika ile düzeltilebilir, diğer ifadeyle, ülkemize %25 oranında bir olarak sunmaktadır. Türkiye, üretimden tüketime uzanan zincirde, iyileştirme yapabilir; aynı büyüme oranını, %25 daha az enerji tüketerek sağlayabilecektir. Aksi

durumda, enerji karışımında hangi kaynağı kullanırsak kullanalım, bunların %25'i, mevcut verimsiz sistemde boşa gitmektedir.

Elektrik üretiminde kullanılan kaynakların yaklaşık %39'u, ithalata karşılanamaktadır. Elektrik alt sektöründeki bir diğer sorun, yıllar içinde; gereksinimin çok üzerinde oluşan kurulu güç potansiyelidir. Yıl içinde, ülkemizin en tepe noktadaki (ani puant) elektrik talebinin çok üzerinde bir kurulu güç oluşmuştur.

TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası'nın hazırladığı güncel grafik, yıl içinde oluşan ani puant değerinin, kurulu güçten elde edilebilecek

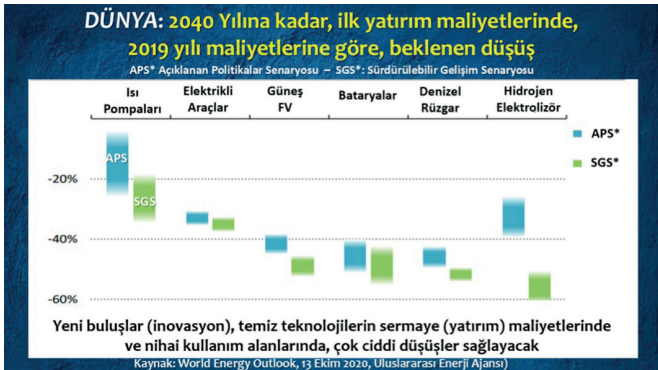
elektrik üretimine oranının %49,7'si düzeyinde kaldığını göstermektedir. Makine Mühendisleri Odası'nı "Türkiye Enerji Görünümü 2020" başlıklı (Mayıs 2020) sunumu ve raporu, şu gerçekleri dile getirmektedir: "Özellikle 2009'dan itibaren kurulu güç-üretim arasındaki makasın açılmasının nedeni, gerektiğinden daha fazla santral kurulmasıdır. 2019 sonunda 91.267 MW olan kurulu güç teknik üretim kapasitesinin tam olarak kullanılabilmesi halinde, 95.000 GWh ile 170.000 GWh ek üretim mümkün olabilir.⁴ Doğal gaz santrallerinde 2007 yılında 14.560

MW olan kurulu güç ile 95.025 GWh üretim yapılmış olmasına rağmen, 2018 yılında 1,76 kat artarak 25.675 MW'ta ulaşan

kurulu güç ile 92.483 GWh üretim yapılmıştır. 2019 yılında kurulu güç 26.181 MW'a yükselirken üretim ise 56.703 GWh'e düşmüştür. Böy-

lelikle 2019 yılı kurulu gücü 2007 yılının 1,78 katı olmasına rağmen yaklaşık 38.322 GWh daha az üretim yapılmıştır."

Bu tablo, mevcut santrallerin iyileştirilmesi ve ileride oluşacak talebin ağırlıklı olarak yenilenebilir kaynaklarla karşılanabilmesi için, eşsiz bir olanak sunmaktadır. Talebi fazlası ile karşılayacak kurulu güç, iyileştirme ile artacak üretim potansiyeli, talep tarafı yönetimi, yenilenebilir enerji kaynaklarının maliyetlerinde beklenenin üzerinde düşüşler, benzer maliyet düşüşünün elektrik depolanmasına yönelik tek-

HENÜZ DEVREYE ALINMAMIŞ Güneş ve Rüzgardan Elektrik Üretim Potansiyelimiz			
KAYNAK	2019 Sonu Kurulu Güç, MW	KALAN POTANSİYEL, Milyar kilovat-saat/yıl	EKLENEBİLİR Kurulu Güç, MW
RÜZGAR (~3000 saat/yıl) 48.000 MW (7 m/san.) Artabilir. Karasal	7.591 MW	~ 120 milyar kW-saat	40.409 MW
GÜNEŞ: 246.000 MW	5.995	370 milyar kW-saat	174.357
Rüzgar + Güneş TOPLAM		490 milyar kWsaat	
2019 elektrik tüketimi: 303 milyar kW-saat			
Mevcut santrallerin tam kapasite kullanılması halinde, 95 -145 milyar kW-saat ilave üretim mümkündür. Ayrıca, enerji verimliliğini artırarak, % 25 ek kapasite yaratılabilir.			
<small>(Veriler: TMMOB Makina Mühendisleri Odası; Tasarım: Pamir)</small>			

nolojilerde de yaşanmakta olması ve atıl bekleyen büyük bir yenilenebilir kaynak potansiyeli, ülkemizin enerji geleceği için büyük bir şanstır.

Genel Öneriler⁵

• Enerji politikasının temel ilkeleri ve önerilerimiz şöyle sıralanabilir:

- Enerjinin tüm tüketicilere; temiz, yeterli, kaliteli, kesintisiz, sürekli, ödenebilir koşullarda, güvenilir ve çeşitlendirilmiş kaynaklardan temini; sözde değil, fiili olarak sağlanmalıdır.

- Ülkemizin “yerli kaynaklarının yetersiz olduğu” savı, bilimsel de doğru da değildir. Henüz tam olarak saptanamamış ülke kaynakları da bilimsel temelde belirlenmeli ve yerli kaynak potansiyelimiz gerçekçi bir biçimde devreye konulmalıdır.

- Enerji politikası ve planlama; bu kaynaklarda, gelecek kuşakların da hakkı olduğu unutulmadan şekillendirilmelidir.

- Enerji politikaları; dış politika, güvenlik politikası, ekonomi po-

litikası, tarım ve sanayi politikaları, ulaştırma politikası ve çevre politikası ile bütünleşik biçimde planlanmalıdır.

- Enerji karışımındaki tüm ithal fosil kaynakların payları kademeli olarak azaltılmalı; yeni lisanslara, ithal fosil kaynaklar açısından, belli kısıtlamalar getirilmelidir.

- Talep tahminlerinin; nüfus artışı, ekonomik büyüme, sanayileşme, kırsaldan kente göç, yakıt fiyatlarının olası seyri, enerji politikaları (vergiler, teşvikler, vb.) gibi çeşitli parametreleri dikkate alarak; gerçekçi ve bilimsel temelde yenilenmesi gerekir.

- Doğal gaz anlaşmalarındaki “al ya da öde” hükümleri, bütçeye ciddi risk oluşturmaktadır. AB ülkeleri, özellikle Rusya ile olan anlaşmalarındaki fiyat formüllerini, spot piyasa ağırlıklı belirleyebilmişlerdir. Anlaşma koşulları, ulusal çıkar ve kamu yararı temelinde yenilenmelidir.

- Artan elektrik ihtiyacını karşılamada bugüne kadarki genel yaklaşım olan, çok sayıda yeni elektrik tesisi kurmak yöntemi yerine; talebi yönetip, enerjiiyi daha verimli kullanarak; sağlanan tasarrufla yeni tesis

İleri teknoloji sanayi dalları; elektronik, bilgisayar donanım ve yazılımı, robotik, lazer, telekomünikasyon, gen mühendisliği, nano-teknoloji vb. sektörler öncelik verilmelidir.

ihtiyacını azaltma politikaları hayata geçirilmelidir.

- Sosyal devlet anlayışı; enerji politikasının, toplum yararını gözecek biçimde planlanmasını, enerji üretimini ve sunumunu gerektirir. Bunlar da ancak kamusal nitelikte bir hizmet ile mümkün olabilir.

- Zira KAMU, enerji yatırımlarında, salt kâr beklentisiyle hareket etmez. Planlama sistematığına dayalı uzun vadeli öngörülerle, enerjinin; toplumsal, kamusal ve ulusal çıkarları gözeterek, geniş kesimlerin sürekli yararlanmasına olanak verecek biçimde düşük maliyetle üretimini ve dağıtımını esas alır.

- Yeterince kârlı olmayan du-

rumlarda bile üretimi sürdürerek, toplumun enerji ihtiyacını güvenli biçimde karşılama amacını

öne alır. Büyüme politikaları gözden geçirilmeli; büyüme ile birlikte adil bölüşümü ve sosyal hakları geliştirmeyi esas alan bir kalkınma anlayışının benimsenmelidir.

- Temel bilimleri, teknoloji geliştirmeyi ve nitelikli üretimi ihmal eden, ithal girdi oranları çok yüksek, teknoloji düzeyi düşük ve orta olan ürünlerin imaline-ihracına dayalı uygulamalardan

vazgeçilmelidir.

- Sanayileşme strateji ve politikalarında, yarattığı katma değer görece düşük, yoğun enerji tüketen, eski teknoloji, çevre kirliliği yaratabilen sanayi sektörleri (çimento, seramik, ark ocak esaslı demir-çelik, tekstil vb.) için karbon vergisi vb. caydırıcı önlemler uygulanmalıdır.

- Bunlar yerine; enerji tüketimi düşük, ithalata değil yerli üretime dayalı, ileri teknoloji sanayi dallarının, örneğin, elektronik, bilgisayar donanım ve yazılımı, robotik, aviyonik, lazer, telekomünikasyon, gen mühendisliği, nano-teknoloji vb. sektörler öncelik verilmelidir.

- Enerjinin daha verimli kulla-

nımına yönelik mali desteklerin, yeniden ve tüm sektörleri ve özellikle tüketiciyi destekleyecek şekilde yeniden düzenlenmesi ve artırılması;

- Yerli ve yenilenebilir kaynaklara dayalı ve enerji ekipmanlarının yurt içinde üretimini öngören projelere ağırlık verilmelidir. Böylece iştihtamı artırılması, dışa bağımlılığın azaltılması ve düşük maliyetle elektrik üretilmesi hedeflenmelidir.

- Enerji yatırımları gerçekleştirilirken, ekosistemin korunmasına azami özen gösterilmeli, yöre halkına rağmen yatırım yapılmamalıdır. Yöre halkının onayının alındığı projelerde, bölge insanının doğrudan yararlanacağı sosyal ve ekonomik destekler geliştirilmelidir.

- Santral yeri seçimlerinde; birinci ve ikinci sınıf tarım arazilerinden, SİT alanlarından, orman arazilerinden, balık ve deniz canlılarının üreme alanlarından uzak durulmalıdır.

- ÇED ve Turizm Etki Değerlendirme raporlarının uluslararası standartlara göre hazırlanması ve bağımsız/özerk kamu kuruluşları tarafından denetlenmesi ön koşuldur.

- Yurt içinde, petrol ve doğal gazın aramaları son derece yetersizdir (2019 sonunda: 1.945 arama, 941 tespit kuyusu)

- Petrol Kanunu'nda, TPAO'yu devlet adına arama ve üretim yapma hakkından yoksun bırakan düzenleme kaldırılmalıdır.

- TPAO'nun devlet adına faaliyet göstermesi; özerk ve dikey bütünleşik olarak, yeniden organize edilmesi sağlanmalıdır. TPAO ve

TPAO'nun devlet adına faaliyet göstermesi; özerk ve dikey bütünleşik olarak, yeniden organize edilmesi sağlanmalıdır.

BOTAŞ, Varlık Fonu kapsamında çıkarılmalıdır ve dikey bütünleşik biçimde birleştirilmelidir.

- Özellikle denizlerimizin aranması için, dış politikamızı da birlikte planlayarak, yeni ve özellikle kıyıdaş ülkelerle ilişkileri yeniden tanımlayacak; ortak çıkarları öne çıkaracak bir politika belirlenmelidir.

İyi haber: Türkiye için, daha bağımsız, güvenilir ve sürdürülebilir bir enerji geleceği kurabiliriz... •

necdetpamirbd@gmail.com

2- 2018 verisi; Bakanlık henüz 2019 verilerini yayınlamadı.

3- 2019 verisi; bu veri yayımlandı.

4- Düşük değer, "Güvenilir Üretim Kapasitesi", yüksek değer, "Proje Üretim Kapasitesi"dir.

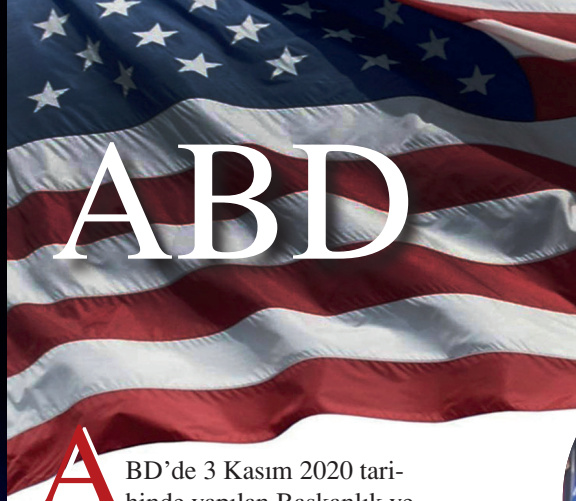
5- Önerilerin önemli bölümü, Makine Mühendisleri Odası'nın katıldığıımız/katki koyduğumuz görüşleridir.

Çağdaş Düşünce

Dr. Ögüt Yazman

2020 ABD

ABD’de 3 Kasım 2020 tarihinde yapılan Başkanlık ve Parlamento’nun bir kısım üyelerinin yenilenmesi seçimi öncekilerden farklı bazı ilkler ve özellikler taşıyor.

Geçen dört yıllık Trump dönemi-
deki uygulamalar ve ortaya çıkan
küresel sorunların birikimi ile 2020
seçimleri, dünya kamuoyunun
(Türkiye dahil) büyük ilgi ile izledi-
ği seçimler oldu.

SEÇİM ÖNCESİ DURUM

Dört yıl önce 2016 seçimlerini
Cumhuriyetçi Parti adayı olarak
umulmayan bir sonuçla Donald
Trump kazanmıştı. Yapılan yorum-
larda Trump’ın popülist söylemlerle
geldiği siyasal deneyimi olmadığı
Başkanlık görevini nasıl sürdürece-

Seçimleri

Trump ve rakibi Biden birbirlerine karşı saldırgan ve aşağılayıcı bir dil kullandılar

sert tartışmalarla gidildi. Trump, rakibine karşı saldırgan ve aşağılayıcı bir dil kullanıyor; rakibi de ona aynı tonda cevaplar veriyordu.

Trump, seçimleri kazanacağını ve kaybederse görevi devretmeyeceğini bile söylüyordu. Daha sonra

ğı tartışılıyordu. 2020 seçimlerine gidilirken onun uygulamalarının sonuçları ortadaydı.

Trump, ikinci dönemi için partisinin adayı olarak Demokratların adayı Joe Biden ile yarışacaktı.

Seçimlere önceki seçimlerde rastlanmayan çok farklı ve

bunu yumuşatmaya çalışarak yenilirse itiraz edeceğini ilan ediyordu.

SEÇİM OYLARI

Dört yıllık Başkanlığı sırasında söyledikleri ve yaptıkları ile toplum ikiye bölünmüştü. Seçmenlerin posta ile oy vermesi mümkündü. Ancak Trump buna karşı çıkararak taraftarlarının seçim sandıklarına giderek oy kullanmalarını istedi. Biden ise covid-19 salgınına da dikkate alarak süresinde posta ile oy kullanılabileceğinin savundu. 3 Kasım 2020’de seçimler böyle gergin bir atmosferde yapıldı.

Bu seçimlerde ilk defa oy kullanmaya uygun nüfusun yaklaşık yüzde 65’i oy kullandı. Bu katılım

oranı yüzyıldan fazla bir süredir görülmemiştir.

2008’de Barack Obama’nın John McCain’i yendiği ve 1960’ta John F. Kennedy’nin Richard Nixon’ı yendiği zaman gerçekleşen yüksek katılım oranlarını da geçti..

İki partinin de oyları çok arttı. Biden 79 milyon 201 bin 640 oy alırken Trump 73 milyon 438 bin 425 oy aldı. (*)

İlk sayım sonuçları gelmeye başladığında başa baş çekişmeli bir durum görünüyordu. Dünyanın hegemon süper gücünü gelecek dört yılda başkan olarak kimin yöneteceği bütün dünyada ilgiyle izleniyordu.

O kadar ilgi çekmişti ki ABD’de federe devletlerde (eyalet-state) başkanı seçecek delegelerin hangi partiden olacağını birbirine çok yakın gittiği yerlerin isimlerini öğrenerek izleyenler oluyordu.

ABD SİYASAL SİSTEMİ

ABD’nin oldukça karışık bir seçim sistemi var. Son zamanlarda sisteme yöneltilen eleştirilerin açıklık kazanması için şu özet yapılabilir:

4 Temmuz 1776’da Bağımsızlık Bildirgesi “Declaration of Independence” ilanı, ABD’nin resmi kuruluş tarihi kabul edilir. Ancak her şey

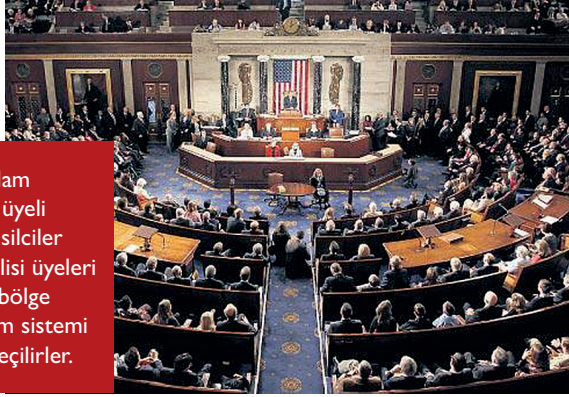
Bu seçimlerde ilk defa oy kullanmaya uygun nüfusun yaklaşık yüzde 65’i oy kullandı. Bu katılım oranı yüzyıldan fazla bir süredir görülmemiştir.

çabucak yoluna girmedi. Bir yandan yabancı güçlerle savaşılırken içeride de federal güçlerle karşıtları kanlı çatışmalara sürüklenmişti.

Bu nedenlerle anayasa çalışmaları çok zor geçmiş sömürge boyunduruğundan kurtulan bağımsız federe devletler yetkilerini merkezi "Federal" bir otoriteye bırakmak konusunda fedakârlık yapmak istememişti. Bunun için merkeze gönderdikleri temsilcilerin anlaşması kolay olmadı. Uzun süren açık ve kapalı görüşmeler sonunda federe devletlerin üzerinde anlaştıkları bir metin 17 Eylül 1887'de Amerika Birleşik Devletleri Anayasası (United States Constitution) olarak kabul edildi. Bu dünyadaki ilk yazılı anayasa metnidir.

Buna göre Kongre (Congress) denilen iki meclisli bir sistem kurulmuştur. Bunlardan birisi Temsilciler Meclisi'dir. Toplam 435 üyelidir. Üyeleri dar bölge seçim sistemi ile seçilirler. Diğeri Senato ise her eyaletten iki üye seçilerek oluşur. Kuruluştta on üç federe devletle başlanılmış sonraki katılımlarla elli Federe Devlet ve bir Federal Devlet "Washington D.C." ile Federal bir Cumhuriyettir. ABD Başkanlık sistemi, güçler ayrılığı ilkesine dayanır. Yasama, yürütme ve yargı birbirlerinin yetki alanına girmeye-

Toplam
435 üyeli
Temsilciler
Meclisi üyeleri
dar bölge
seçim sistemi
ile seçilirler.

ABD
Senatosu
her eyaletten
iki üye
seçilerek
oluşur.

rek demokrasi açısından başarılı bir örnek gösteriliyordu.

SEÇİM SİSTEMİNE ELEŞTİRİ

Ancak Trump döneminin kural tanımayan, anayasal düzeni de sar-san otoriterliğe kayan uygulamaları hem ABD içinde kutuplaşmayı artırmış hem de dünyada uluslar arası ilişkiler açısından hoş karşılanmayan kabul edilemez durumlar ve gerginlikler yaratmıştır.

2020 seçimleriyle görevine son verilmiştir. Dünya medyası yaralanmış Amerikan demokrasisi

için bir onarıma (Trump'ın bıraktığı tahribatın tamiratına) olanak var mı sorusunu tartışıyor.

2020 seçimlerinden sonra artarak yöneltilen eleştiriler Senato seçimleri ile ilgilidir. İki yüz yılı aşkın zaman içinde ABD nüfusu artarak üç yüz milyonu geçmiştir. Bazı eyaletlerin nüfusu az, bazılarının çok artmıştır. Oysa her federe devlet (eyalet-state) senato için iki üye seçmektedir.

Örneğin Wyoming'ın 579.000 nüfusu var Kaliforniya'nın 39 milyon. Senato'da ikişer üye ile temsil ediliyorlar. (New York Times, 5 Kasım 2020)

Sonuçta çok nüfuslu büyük şehirler ile az nüfuslu kırsal alanlar arasında bünyeyen siyasi bölünme Cumhuriyetçi Parti'nin Senato'da çoğunluğu elde etmesine yol açmaktadır.

Obama döneminde görüldüğü gibi Cumhuriyetçiler, ekonomik toparlanmaya imkân verecek kamu harcamalarını önlemeye çalışmış, ulusal borcun ödenmesini bile durduracak -merkezin kamu personelinin maaşlarının bile ödenmesini engellemeye yönelik- sert tehditler kullandılar.

Biden, Başkan seçilmek için gerekli olan 270 delege (ikinci seçmen) oyunun çok üstünde 306 oyla Başkanlık seçimini kazanmıştır.

Trump 232'de kalmıştır.

Senato'da ise Trump'ın Cumhuriyetçi Partisi'nin 50 Demokratların 46 koltuğu var. (Bu sayılar, 17 Kasım 2020 tarihindeki sayılan oyların yüzde 97'sinin sonucudur. Sayım devam ediyor.)

Özetle sağ çarpıklık, Senato'da devam edecek gibi görünüyor.

SONUÇ

Seçilmiş Başkan Joe Biden, 20 Ocak 2021'de görevi teslim alacaktır.

Uluslararası ilişkiler -siyasal-

açından ABD'nin politikalarında pek değişiklik olmayacaktır.

Ekonomide bozulan dış ilişkileri kısmen düzeltme imkanı olabilir.

ABD hegemon gücü azalsa da yakın gelecekte dolar egemenliğini sürdürebilecektir.

Amerikan ekonomisi 2008 krizinin etkilerini henüz atlata-mamışken Coronavirüs salgını ile karşılaştı.

Trump'ın eleştirilen

uygulamalarından sonra bıraktığı tahribatın ciddi bir tamirata ihtiyacı var. Onun için Biden'ın kamu harcamalarını artırması gerekecektir. Oysa Senato'nun desteğini almakta zorlanacaktır. Bu konunun ayrıntıları ise başka bir yazımın konusudur. •

ogutyazmanbd@gmail.com

(*) 17 Kasım 2020 sonuçları

Çok nüfuslu büyük şehirler ile az nüfuslu kırsal alanlar arasındaki siyasi bölünme sonucu

Cumhuriyetçi Parti Senato'da çoğunluğu elde etmiştir.

Bende Kalanlar
Demir Ayaç

Reşat Nuri Güntekin ve “Mektuplar”

Türk edebiyatının en büyük yazarlarından Reşat Nuri Güntekin, aramızdan 7 Aralık 1956’da ayrıldı. Ölümünün 64. yılında kendisini, her zaman olduğu gibi sevgi ve saygıyla anıyorum.

Reşat Nuri Güntekin, yaşamını bu toplumun insanına adanmış, kendisi de bir eğitimci olduğu için yapıtlarında okuyucusunu sürekli eğitmeye çalışmış, satır aralarında iyi kalpli olabilmeyi en güzel biçimde işlemiş, yapıtlarını en içten, en güzel Türkçe ile yazmış, çok değerli, bir o denli de duygusal yazarımızdır.

Seçim yapmanın çok zor olduğu güzel öykülerden “Mektuplar”ı sizlerle paylaşmak istiyorum.

Mektuplar

*(Kimsesiz çocuklara mahsus
leyli (yatılı) bir mektebin tenef-
füs bahçesi... Açık bir ilkbahar
sabahı... Talebe, meraklı bir top*

Reşat Nuri Güntekin

oyununa dalmış... Bahçenin bir köşesinde harap gövdesi çakı, bıçak yaralarıyla dolmuş asırlık bir çınarın altında tek bir çocuk: Nihat... Nihat, sarışın, hasta çehreli, daima mahzun bir çocuktur... Yaşı onyedidir, fakat onüçten fazla görünmez. Fazıl aynı yaşta, fakat iriyarı, fütursuz bir talebe.)

Fazıl: (Nihat'a yaklaşıarak) "Hesap vazifeni ver de kopya edivereyim."

Nihat: "Hesap vazifemi yapmadım. Bugün hesap dersinde bulunmayacağım..."

"Seninle beş seneden beri arkadaşız... Benden niçin sakladın?"

Fazıl: "Ne o?... Sen, izinli mi çıkıyorsun?"

Nihat: "Hayır... Şimdi siz derse girerken, ben çamaşırhane kapısından kaçacağım da..."

Fazıl: "Ne diyorsun Nihat?... Sen çıldırdın mı? Her zaman sen, bizi haylazlığımız için ayıplardın... Ne oldu birdenbire sana?"

Nihat: "Çok mühim bir işim

çıktı."

Fazıl: "İzin iste..."

Nihat: "Vermezler..."

Fazıl: "Vermezlerse yarın çıkar-sın... Yarın Perşembe..."

Nihat: "Bugün behemehal (mutlaka) çıkmalıyım... İzin vermezlerse kaçmak lazım gelecek... Tabii bu, daha fena olur."

Fazıl: "Peki, mühim iş nedir? Nereye gideceksin?"

Nihat: (Daima mahzun bir tevekkülle gülümseyen gözlerinde kindar bir parıltı ile) "Babamın evine..."

Fazıl: (Şaşkın) "Babanın evine mi? Ay, senin baban var mı? Sen de benim gibi yetim değil misin?"

Nihat: "Evet var. Hem de mühim bir adam."

Fazıl: "Seninle beş seneden beri arkadaşız... Benden niçin sakladın? Büyükannenden başka kimsen yok

sanıyordum."

Nihat: "Var Fazıl... Fakat ne o beni arar ne ben onu..."

Fazıl: "Niçin? Adamın babası sağ olsun da aramasın?... Demek senin baban çok fena bir adam..."

Nihat: "Ben de öyle zannediyordum. Fakat şimdi anlıyorum ki söyledikleri kadar fena değil... Yalnız zavallı bir adam..."

Fazıl: “Ben, bu işi çok merak ettim. Hem sen niçin bir gün bile beklemeye tahammül etmeden babanı görmek istiyorsun?”

Nihat: *(Gözlerinde aynı kinli parıltı ile)* “Yedi sene önce mihnet ve sefalet içinde ölen annemle kendi çektiklerimin acısını almak için.”

Fazıl: “Nihat, sen deli olmuşsun kardeşim... İyi ki bana söyledin. Mümkün değil seni bırakmam...”

Nihat: “Gösterdiğim samimiyet için beni pişman etme Fazıl... Hem benim yapacağım şey fena bir iş değil... Bilsen sen de bana hak verirsin... Derdimi bugüne

kadar kimseye söylemedim; fakat sana söyleyeyim... Benim babam yüksek bir memurdur Fazıl... Yedi, sekiz yaşına kadar çok bahtiyar oldum... O günlerin hayali hâlâ aklımdan gitmez. Bahçedeki havuzda kayak yüzdürdüğümü, sofada sandalyeleri arka arkaya dizerek şimendifer oynadığımı hâlâ görürüm.

“Babama samanla dolmuş bir tilki hediye etmişlerdi. Bir gün onun üstüne binerek at oynuyordum. Babam yandaki odada kendi kendine oturuyordu. Babama uzun boylu, kara sakallı bir misafir geldi. Bir

Sonra,
birdenbire bir
kanepenin
üstüne oturdu,
yüzünü, elleri
içine aldı.
Hıçkırığa hıçkırığa
ağlamaya
başladı.

zaman sonra babamın hiddetle bağırıp çağırmağa başladığını işittim. Kara sakallı adam sert sert bir şeyler söylüyordu. Yavaşça tilkinin üzerinden indim, kapı aralığından içeri baktım. Babam, elinde karmakarışık mektuplarla odada dolaşıyordu. Sonra, birdenbire

bir kanepenin üstüne oturdu, yüzünü, elleri içine aldı. Hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladı. Babamın hiç ağladığını görmemiştim. Yavaşça içeri girdim. Dizlerini okşadım: ‘Baba... Ağlama baba... Ben de ağlarım, sus!’ diye onu teselli etmek istedim. Fakat babam, birdenbire yerinden fırladı, kolumu yakaladı, bohça gibi beni odanın ortasına fırlattı. Başım mangalın kenarına çarpmıştı., haykırığa haykırığa ağlamaya başladım... Hizmetçi Fatma kadın beni kucağına aldı, bahçeye götürdü, masallar söyleyerek beni avutmaya çalıştı...

(*Derin bir göğüs geçirir*) O gün, benim son bahtiyar günüm oldu...”

Fazıl: “Vah, zavallı kardeşim... Peki, ne imiş o adamın babana söylediği?”

Nihat: (*Gözlerinde şimdi iki damla yaşla*) “Seneler geçtiği halde hâlâ söylemeye utanıyorum. Çok güç şey... Fazıl, o adamın getirdiği mektuplar benim anneminmiş. Annem meğer onları yabancı bir erkeğe yazmış.”

Fazıl: “Aman, ne fena şey! Fakat ben senin yerinde olsam o annenin adını ağzıma almazdım...”

Nihat: “Böyle söyleme Fazıl... Allah, o acıyı kimseye tattırmasın... O günden sonra aylarca annemi görmedim. Evin içinde herkes mahzun, herkes durgundu... Babamı yalnız yemeklerde görüyordum... Eskiden beni dizlerinden indirmeyen babam, yüzüme bakmak istemiyordu... Artık, hizmetçi Fatma kadınla beraber yatıp kalkıyordum. Ne olduğunu, annemin niçin evden gittiğini bilmiyordum. Fakat felaketin büyüklüğünü anlıyor, etrafimdakilerden bir şey sormaya cesaret edemiyordum. Aradan galiba yedi, sekiz ay kadar geçmişti. Evin içinde yeni bir hayat ve neşe uyanmaya başlamıştı. Bunun sebebini anlamakta gecikmedim... Annemin yerine başka bir kadın geliyordu. İşte o vakit birçok davalar olmuş, babam, yarı zorla, yarı gönül rızasıyla beni anneme vermeye muvafakat etmiş... Bir gün babam, beni küçük bir bohça ile beraber komşu kadınlardan birine teslim etti, büyükannemin Unkapanı'ndaki evine gönderdi.

O günden sonra onu pek nadiren görmeye başladım. Ara sıra ramazanda, bayramlarda annem beni babamın elini öpmeye gönderiyordu. Artık aklım ermeye başlamıştı. Gittiğim yer benim babamın evi, kendi evimdi. Böyle olduğu halde kapıdan içeri girerken boynum bükülüyor, içime bir garip heyecan arız oluyordu. Bu evde kendimi bir köpek yavrusu gibi sefil, hakir, lüzumsuz görüyordum. Üvey annemden hizmetçilere varıncaya kadar hepsinin öyle tuhaf bir bakışları vardı ki, yüreğimi parça parça ediyordu.

“Ya üvey kardeşlerim... Benim vaktiyle kayık yüzdürdüğüm havuzun etrafında koşuşan, vaktiyle suladığım ağaçlardan bana meyve ikram eden bu küçük çocukları görmek istemiyordum. Ziyaret günlerimin acısını hâlâ unutamam. Eve geldikten sonra günlerce annemin yüzüne bakmak istemiyor, günlerce gizli gizli dargın duruyordum. Uğradığım hakaretler, gördüğüm haksızlıklar, çektiğim sıkıntılar hep onun yüzünden değil miydi? Babamdan ayrıldıktan beş sene sonra annem veremden öldü. Öldüğü vakit saçlarında bir tane beyaz tel yoktu. Annemin ölümünden sonra büyükanmem bana bakmak için güçlük çekmeye başladı. Tekrar babamın yanına göndermek istedi. Fakat bu sefer babam beni kabul etmedi. İhtimal üvey annem buna razı olmadı. O vakit, büyük annem birçok yerlere ricaya gitti. Beni ‘Kimsesiz’ diye bir mektebe kabul ettirdi.”

Fazıl: “Seninle bu kadar iyi arka-

daş olduğumuz halde niçin bunları benden sakladın Nihat?”

Nihat: “Utandım. Daha doğru-seninin de bana hor bakmandan korktum...”

Fazıl: “Zavallı Nihat. *(Bir sükkât)* Bugün niçin babanın evine gitmek istiyorsun?..”

Nihat: “Söyledim ya... Annemin öcünü almak için... Annemin yerini çalan, beni babamın evinden, kendi evimden yabancı gibi kovduran üvey annemin annemden daha temiz olmadığının ispat için...”

Fazıl: “Ne söylüyorsun Nihat?”

Nihat: “Evet... Bu, beni gördükçe dudak büken, babamın beni himaye etmesine mani olan, annemden daima hakaretle bahseden faziletli hanımın bir de sevgilisi varmış... Bunu bana annemin eski bir komşusu haber verdi. Evvela inanmadım; fakat temin etti. Üvey annemin sevdiği adam, bu komşunun evinde kiracıymış... Hatta deste deste mektupları varmış... O hanıma anneme olan muhabbeti namına yalvardım... Dün akşam, geç vakit burada beni görmeğe geldi, mektuplardan üç tanesini bana gösterdi.”

Fazıl: “Demek sen şimdi?..”

Nihat: “Evet, bu mektupları elimle babama teslim edeceğim.”

Fazıl: “Fakat baban çok muzdarip olacak, Nihat...”

Fazıl: “Annem muzdarip olmadı mı, ben muzdarip olmadım mı? *(Derin bir kin ile)* Sıra şimdi de onlara geldi...”

Fazıl: “Nihat, sen gayet sakin, yumuşak, merhametli bir çocuktun...”

Nihat: “‘Başı dara gelirse kedi kaplan olur’ derler...”

Fazıl: “Sen, mümkün değil böyle bir şey yapamazsın...”

Nihat: “Göreceğiz... Trampet çalındı... Haydi, sen, yanından git... Ben, şimdi görünmeden çamaşırhaneye gireceğim...”

(Akşam... Teneffüste aynı ağacın altında.)

Fazıl: “Müdür mektepten kaçtığın için ne dedi?”

Nihat: “Çok kızdı, bir izinsiz verdi.”

Fazıl: “Ucuz kurtuldun.”

Nihat: “O da öyle söyledi: ‘Nihat, senden bunu beklemezdim!’

Fakat altı seneden beri birinci defa oluyor... Bir daha olmasın!’ dedi.”

Fazıl: “Söylediğini yaptın mı?”

Nihat: ...

Fazıl: “Niçin cevap vermiyorsun? Bana söylemen lazım...”

Nihat: *(Gözleri önünde, bir değnek parçasıyla toprağa bir hendese şekli çizerek söze başlar)* “Beni

görünce hepsi birden şaşkırdılar... Üç seneden beri oraya ayak atmamıştım. Ne istediğimi sordular. ‘Babamı görecekmiş’ dedim. Babamın yanına bir misafir vardı... Sofada bir sandalyeye oturarak beklemeye başladım. Sofalar, bahçeler bana küçülmüş gibi görünüyordu. Fakat eşya değişmemişti.

“Şurada annemin akşamları tentene ördüğü koltuk... Bu yanda altına saklanarak misafirleri korkuttuğum büyük kanepe... Duvarda şaha kalmış bir atı zapteden Arap kölenin resmi... Hatta kapının bir kenarına vaktiyle çizdiğim bir resim bile kaybolmamış... Kapılardan biri yavaşça açıldı... O kadar dalgındım ki, annemin çıkmasını bekledim... Fakat onun yerine üvey kardeşim Adnan çıktı... Adnan, eskiden vahşi, soğuk bir çocuktur. Beni gördükçe bucak bucak kaçardı. Bu sefer de öyle yapmasını bekledim. Fakat Adnan, beni görür görmez bir sevinç çılgınlığı kopardı: ‘Ağabey... Ağabeyim gelmiş!’ diye kucağıma sıçradı. Kardeşim, küçük kollarını boynumdan ayırmıyor; gözlerimi, saçlarımı, buselere garkediyordu. Dizlerime oturarak konuşmaya başladı. O eski vahşi, ürkek çocuk öyle munis olmuştu ki... Bu çocuk her şeye rağmen benim kardeşimdi. Adnan bir zamandan beri daima beni hatırlıyormuş, küçük arkadaşlarına benden bahsediyormuş. Geçenlerde, ‘Beni ağabeyimin mektebine götür!’ diye babasına yalvarmış... Bir gün de bana kendi eliyle bir mektup yazmış, postaya vermek üzere annesine

bırakmış... Kardeşim gözlerimin içine bakarak: ‘O mektubu aldın değil mi, ağabey?’ dedi. Gayriihit-yari yalan söyledim. ‘Aldım Adnan’ dedim. Çocuk, benimle mutlaka bir oyun oynamak istiyordu. ‘Ben sandalyelerden bir şimendifer yaparak sizi gezdireyim, e mi ağabey’ dedi. Vücuduma tuhaf bir titreme yapışmıştı. Adnan, sandalyeleri, ihtimal, aynı sandalyeleri arka arkaya dizdi. Beni elimden sürükleyerek onlardan birine oturttu. Kardeşim önümde incecik bir ses ile düdükle çalarak sandalyeleri sarsarken, ben de arkasında ellerimi yüzüme kapayarak yavaş yavaş ağlamaya başladım. Uzun boylu adamın babama mektupları getirdiği gün ben aynı yaşta idim. Ben de o gün bu sandalyeler üzerinde aynı oyunu oynuyordum. Zavallı küçük, belki beş dakika sonra bu odada babasının derin derin inlediğini duyacak, teselli etmek için koştuğu bu kucaktan, ihtimal, aynı huşunetle atılacaktı. Bu aldatılmış bedbaht adamın kucağından atılan yavrular için düş-tükleri yerden kalkabilmek, tekrar gülmek, tekrar mesut olmak ihtimali yoktu. Onlar müebbeden sürünmeye mahkûmdular.

“Kardeşimi yavaşça kucağıma çektim. Yüzümü onun kıvrıkcık saçlarına saklayarak hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya devam ettim. Sonra, çocuğu tekrar tekrar gözlerinden öptüm, kimseye bir şey söylemeden başım önümde, omuzlarım düşmüş, için için ağlayarak o evden çıktım.” •

demiraytacbd@gmail.com

Tarihten Sayfalar

Erhan Kanyılmaz

Alfred Dreyfus
Fransız Ordusu
üniforması ile

Alfred Dreyfus
“Askerler, bu insanlar
suçsuz bir adamın
rütbelerini söküyorlar!
Fransa ve Fransız
Ordusu çok yaşasın!”
diye bağırıyordu.

Dreyfus Davası

Dava Öncesi

Alfred Dreyfus, 9 Ekim 1859 tarihinde, Fransa'nın Prusya ile sınır bölgesi olan Alsace'ın Strasbourg'dan sonra ikinci büyük şehiri olan Mulhouse'da Raphael ve Jeanette çiftinin dokuz çocuğunun en küçüğü olarak dünyaya geldi. Zengin bir tekstil fabrikatörü olan Raphael Dreyfus, Fransa ile Prusya

arasında yaşanan savaş sonucunda Alsace'ın Alman İmparatorluğu'na ilhakının ardından 1871 yılında ailesi ile birlikte Paris'e göç etti. Paris'te bulunan Askerî Mühendis Okulu'ndan 1880 yılında mezun olan Alfred Dreyfus, başladığı topçuluk eğitiminin tamamlanmasını takiben 1885 yılında teğmen rütbesini aldı. Kendisi 1889 yılında

yüzbaşılığa terfi ettikten sonra 1893 yılında Fransız Genelkurmay Başkanlığı Karargâhı'na tayin edildi. Bu atama ile Alfred Dreyfus söz konusu karargâhta görev yapan tek Yahudi kökenli Fransız vatandaşı oldu.

Tutuklama ve Yargılama

Fransız İstihbarat Teşkilatı, 1894 yılının sonbaharında "Borde-reau" olarak adlandırılan gizli bir askerî belgenin bir Fransız subayı tarafından Paris'deki Alman Büyükelçiliği'nde görevli askerî ataşeye gönderildiğini tespit etti. Bu eylem vatana ihanet suçu demektir. Olay üzerine gerçekleştirilen ilk araştırmada bahse konu belgeyi hazırlamadığına dair bulgular tespit edilse

de yapılan el yazısı analizleri neticesinde ve ülkedeki Yahudi karşıtlığının da etkisiyle Alfred Dreyfus, 15 Ekim 1894 tarihinde tutuklanarak Divan-ı Harp'e sevk edildi. Alfred Dreyfus bu mahkemede adil bir yargılamanın olacağına inanmıyordu.

Fransız Savaş Bakanlığı dava dosyası henüz mahkemeye ulaşmadan önce gizlilik kararı aldı, bazı belgelerde oynamalar yapıldı ve duruşma aşamasından önce Alfred Dreyfus'un avukatının dosyayı görmesine izin verilmedi. İzleyici olmadan yapılan duruşma aşamasında ise bazı tanıklar olaya ilişkin birbirleri ile çelişen ifadeler verdiler. Divan-ı Harp, kısa süre içinde yargılamayı bitirerek Alfred Dreyfus'u vatan hainliği suçundan ömür boyu hapis cezasına çarptırdı. Karar üzerine 05 Ocak 1895 tarihinde yapılan halka açık askerî bir törenle Alfred Dreyfus onur kırıcı bir şekilde görevinden alındı ve rütbeleri söküldü. Bu işlemler yapılırken ve gelenekler gereği kılıcı kırılırken bile masumiyetini davranışlarına yansıtan Alfred Dreyfus "Askerler, bu insanlar suçsuz bir adamın rütbelerini söküyorlar! Fransa ve Fransız Ordusu çok yaşasın!" diye bağırıyordu. Tören için meydana toplanan ve daha önceden basında, özellikle de Edouard Drumont tarafından "La Libre Parole" adlı gazetede yayımlanan Yahudi karşıtı yazılar nedeniyle tahrik olan kalabalık, sürekli olarak Yahudilik ve Alfred Dreyfus aleyhine sloganlar atıyordu. Alfred Dreyfus tamamlanan işlemlerin ardından

Alfred Dreyfus'u Divan-ı Harp'te gösteren Le Petit Journal Gazetesi (23 Aralık 1894)

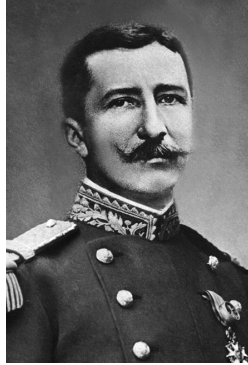
Şeytan Adası Hapishanesi

cezasını çekmek üzere Avrupa'dan yaklaşık 7.000 km uzakta, Fransız Guyanası açıklarında bulunan Şeytan Adası'na sürgüne gönderildi.

Suçsuzluğun Kanıtlanması

Alfred Dreyfus çaresizlik içinde hapishanedeki günlerini geçirirken, Fransa'da bulunan ailesi olayın peşini bırakmadı ve kendisinin masum olduğunu kanıtlamak için girişimlerde bulundu. Bununla eş zamanlı olarak, Alfred Dreyfus'un suçlu olduğuna hiçbir zaman inanmayan Yarbay Georges Picquart Fransız İstihbarat Teşkilatı Başkanı olarak atandı.

1896 yılının Mart ayında, yukarıda bahsi geçen belgenin sonradan Alman casusu olduğu anlaşılan Fransız Binbaşı Ferdinand Walsin Esterhazy tarafından yazıldığı

Yarbay Georges Picquart

Esterhazy'nin amirleri tarafından engellendi. Bu gelişmenin ardından Yarbay Picquart Tunus'a atandıktan

sonra Alfred Dreyfus'un masumiyetine işaret eden yeni kanıtlar Fransız Senatosu'nun gündemine geldi ve Senatör Auguste Scheurer Kestner, burada yaptığı konuşmada Dreyfus'un masumiyetine vurgu yaparak Esterhazy'yi asıl hain olmakla suçladı.

Bu sırada Yazar Emile Zola tarafından ka-

leme alınan ve o dönemde Fransa Cumhurbaşkanı olan Felix Faure'ye hitaben yazılan "Suçluyorum!" başlıklı açık mektup 13 Ocak

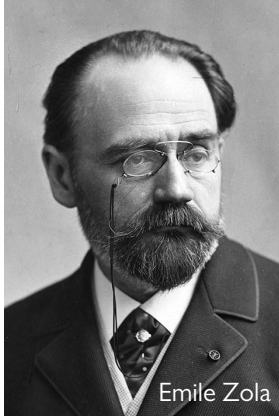
Binbaşı Ferdinand Walsin Esterhazy

gösteren bazı deliller ortaya çıkarıldı. Yarbay Picquart'ın bulunan yeni deliller ışığında Binbaşı Esterhazy hakkındaki soruşturmayı derinleştirme ve davanın yeniden açılmasına yönelik girişimleri

1898 tarihinde sosyalist görüşü benimseyen “L’Aurore” adlı gazetedede yayımlandı. Zola bu mektubunda Fransız Hükümeti’ni Yahudi karşıtlığı, Dreyfus Davasındaki delil yetersizlikleri, yargılamada yapılan hukuki hatalar ve bunun sonucunda Dreyfus’un haksız yere hapse atılması ile suçluyordu. Mektup nedeniyle yayın yolu ile hakaret ve iftirada bulunduğu, ayrıca orduyu karaladığı iddiasıyla suçlu bulunan Zola, hapse girmemek için İngiltere’ye kaçtı ve affedildiği 1899 yılına kadar orada kaldı.

Gazetenin ilk sayfasında çıkan bu açık mektup, görüş olarak kesin çizgilerle iki kampa bölünmüş durumda olan Fransa’da çok büyük bir etki yarattı. Dreyfus karşıtı kamp esas olarak Katolik Kilisesi, ordu, sağ görüşlüler, ilk kararın doğru olduğuna inanlar ve Yahudi karşıtlığından nemalananlardan oluşu-

Emile Zola

masum olduğunu iddia eden bu kişiler davanın aşırı milliyetçiler, Yahudi karşıtları ve Kilise’nin devlet işlerine müdahale girişimlerine karşı Fransa’nın gerçeği, adaleti ve temel insan haklarını sağlayıp bu değerleri korumak için gücünü ölçen bir sınav haline geldiğini düşünüyorlardı.

Davanın Yeniden Açılması

1898 yazında dava yeniden açıldı ve ilk yargılamada Alfred Dreyfus’u mahkûm etmek için yapılan bazı sahtecilikler ortaya çı-

karıldı. Halkdaki genel düşünce Dreyfus’dan yana dönmeye başladı. Fransız Yüksek Mahkemesi yeniden yargılama kararı verdi. Bunun üzerine Divan-ı Harp tarafından yapılan yargılama neticesinde 1899 yılının Eylül ayında Alfred Dreyfus yine suçlu bulundu fakat

L’Aurore’da yer alan “Suçluyorum” başlıklı açık mektup

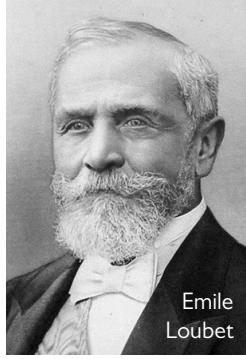
birtakım hafifletici sebepler ortaya çıkarılarak cezada indirime gidildi. Cumhurbaşkanı Emile Loubet'in affetmesinin ardından Alfred Dreyfus 20 Eylül 1899 tarihinde özgürlüğüne kavuştu ise de "Fransız Hükümeti bana özgürlüğümü geri verdi ama kırılan onurum düzeltilmedikçe bunun bir anlamı yok." şeklindeki düşüncesini dile getirdi.

Aklanma

Alfred Dreyfus'un aklanma süreci bir askeri komisyon tarafından ancak 12 Temmuz 1906 tarihinde sonuçlandırılabilirdi ve kendisi binbaşı rütbesi ile yeniden göreve başladı. Bir hafta sonra da kendisine şeref nişanı verildi. Şeytan Adası'ndaki hapishanede ağır şartlar altında geçirdiği yıllar sağlığını bozmuş olsa da Binbaşı Dreyfus, I. Dünya Savaşı sırasında Fransız Ordusu saflarında

Theodor Herzl

Emile Loubet

görevine devam etti ve savaş sonunda Yarbay oldu. Alfred Dreyfus, 12 Temmuz 1935 tarihinde Paris'te 75 yaşında hayatını kaybetti.

Davanın Etkileri

Dreyfus Davası Fransız siyasi hayatında derin etkiler yarattı. Fransa'nın 1871 yılında Prusya'ya yenilmesinin ardından meydana gelen ve ülkeyi bölen Sağ-Sol kamplaşması bu vesile ile iyice su yüzüne çıktı. Yahudi karşıtlığı da bahse konu kamplaşmada özgürlük ve devrim taraftarları karşısında Fransa'nın Katolik kimliğini öne çıkaran grup içinde kendine yer bulmuştu. Dava, niha-

yetinde Fransa'da 1905 yılında gerçekleşen Kilise'nin Devlet yönetimi dışında tutulması kararının alınmasına katkı sağlayacaktı. Fransa'da ve dünyanın diğer yerlerinde yaşayan Yahudiler, Alfred Dreyfus gibi kültürel anlamda yaşadığı topluma tamamen uyum sağlamış; Fransa'ya ve Fransız Ordusu'na bağlılık göstermiş Yahudi asıllı bir Fransız vatandaşının bile adil yargılamaya tabi tutulmak yerine hiddetli Yahudi düşmanlığına kurban edilmesi nedeniyle derin bir şok yaşadılar.

Modern Siyonizm'in kurucusu olarak kabul edilen Theodor Herzl'e göre ise Dreyfus Davası, yaşadıkları toplumlara uyum sağlamanın başka devletlerin vatandaşı olan Yahudileri korumaya yetmediğinin açık bir kanıtıydı. Ona göre Yahudi karşıtlığı problemini çözenin tek yolu bir Yahudi devleti kurmaktı. •

erhankanyilmazbd@gmail.com

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1-Çayın etkin maddesi aşağıdakilerden hangisidir?
a-Nikotin
b-Tein
c-Morfin
d-Kazenin

2-İnsanda karbonhidrat sindirimi nerede başlar?
a-Mide
b-Pankreas
c-Ağız
d-Onikiparmak bağırsağı

3-Rengin oluşması için gerekli olan ilk koşul nedir?
a-Işık
b-Enerji
c-Boya
d-Isı

4-Canlı organizmalarda görülen zehire ne ad verilir?
a-Teresin
b-Toksin
c-Siyanür
d-Kinin

5-Aşağıdakilerden hangisi kötümser,karamsar anlamına gelir?
a-Pesimist
b-Relavist
c-Optimist
d-Seleplik

6-Vahşi batıda sürüler halinde yaşayan ve yakalanarak ehlileştirilen vahşi atlara verilen ad nedir?
a-Chrysler
b-Cherokee
c-Black Pearl
d-Mustang

7-Aşağıdakilerden hangisi "kültür" kelimesinin sözlük anlamıdır?
a-Eylül
b-Ekin
c-Estetik
d-Emel

8-"Çinik" nedir?
a-Bir yemek adı
b-Bir balık adı
c-Bir ölçü birimi
d-Bir çiçek adı

9-Kışın en şiddetli zamanına ne ad verilir?
a-Polonez
b-Karmonyala
c-Cemayiz
d-Zemheri

10-Denizin derinliğini ölçme işlemine ne ad verilir?
a-İskandil
b-Usturlap
c-İspandar
d-Resesyon

11-Noktalama işaretlerini ilk defa hangi edebiyatçımız kullanmıştır?
a-Namik Kemal
b-Şinasi
c-Fuzuli
d-Tevfik Fikret

12-Zamklı mat sulu boyaya ve bu boya ile yapılan resimlere ne ad verilir?
a-Sufle
b-Saçatura
c-Lome
d-Guaj

Büyük Yapıtlarımız

Konur Ertop

Neler
Nasıl
Düşünüyor
Anlatıyorlardı?

Büyük yapıtlar, tarih boyunca çok okunmuş, düşünce ve sanat alanlarında kuşaklar üzerinde etkili olmuş ürünlerdir. Bu “klasik” yapıtların, sanat değeri üstündür; içerikleriyle biçimleri arasında tam uyum bulunmaktadır, anlatımları açık ve yalındır. Böyle yapıtlar bütün ülkelerin her çağdaki insanlarına seslenir. Evrensel değerleri, sorunları ele almışlardır. Her kuşak onların aynasında kendisini görür, onların dile getirdiği yorumlardan beslenir, onlarla yeni bakış açıları kazanır.

Türkiye’de Cumhuriyet döneminin en büyük kültür hareketlerinden birini 1940-1950 yıllarında Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı Tercüme Bürosu gerçekleştirmiştir. Tercüme Bürosu’nun Türkçeye kazandırdığı zengin Dünya Klasikleri birikimi arasında Yunan-Latin klasiklerinin yanı sıra, Uyanış Çağı’nda Avrupa’da oluşan ulusal edebiyatların ürünleriyle birlikte bizim eski yapıtlarımızdan örnekler de yer alıyordu.

Cumhuriyet aydınlanmasına eleştiriler yöneltenler yazı devrimine de karşı çıkar, eski yazıyı bırakmakla günümüz okurunun, kitaplıklarımızı dolduran binlerce eski yapıtı okuyup yararlanmaktan yoksun kaldığını ileri sürerler.

Eski kitaplıklarımızda yer alan yazmaların pek çoğunu İslam ortaçağının Arapça yazmaları oluşturuyordu. Bunların çoğu da birbirinden aktarılan bilgileri, görüşleri yineliyordu. Örneğin bir temel kitaptan öğrenilenler yeni bir kitapta özetlenir, bu yeni yapıtın söz gelimi, “muhtasar” (özet) diye adlandırıldığı görülürdü. Ya da bir yazar önündeki kitabı açıklamalarla genişletirdi. Bu da “mutavvel” (uzatılmış, ayrıntılar eklenmiş) diye anılırdı. Bu tür kitapların hiçbirine günümüzü aydınlatacak klasik yapıtlar diyemeyiz.

Çağımızda, klasiklerden yararlanma yolları üzerinde düşünen bir yazar, “*Her klasik yapıt, bir mektup gibi, insanlığa postalanmış bir*

mektup gibi okunur;” demiş. Bizim eski yapıtlarımız arasında bizimle birlikte bütün insanlığa da seslenecek, yeni düşünceleri besleyecek, yeni insanın oluşmasına katkıda bulunacak, yeni yaratmalara örnek tutulacak olanlar hangileri acaba?

Büyük yapıtların
özellikleri
anımsanacak
olursa eski
düzyazı yapıtları
arasında bizim
klasiklerimiz diye
sayacaklarımızın
pek de çok
olmadığı
görülecektir.

Eski şiir kitaplığımızın Yunus Emre’den Pir Sultan Abdal’a, Baki’den Şeyh Galip’e uzanan büyük örnekleri, günümüz okurunun masasındadır. Düzyazı alanında Evliya Çelebi’nin, Kâtip Çelebi’nin, tarihe eleştiri gözüyle bakmayı başaran Naima’nın, Cevdet Paşa’nın yapıtları da öyle!

Ancak yine büyük yapıtların özellikleri anımsanacak olursa eski düzyazı yapıtlar arasında bizim klasiklerimiz diye sayacaklarımızın

pek de çok olmadığı görülecektir.

Çünkü klasik yapıtlar bütün insanlığı ortak sorunlar üzerinde düşünmeye çağırır. Bu sorunlar, önerilen çözümler çağdan çağa kimi zaman pek farklı yorumlanabilir, böylece kültürleri zenginleştirir. Yeni çalışmalarda onlardan alıntılara yer verilir, onlara göndermeler yapılır. Onlarla hesaplaşmalar, yeni yaratmalara yol açar. Öte yandan onların dil, anlatım ustalıkları, biçim arayışları her çağın ürünlerini farklı yönleriyle besler. Bizim eski düzyazı edebiyatımızsa yazık ki bu niteliklere oldukça uzak kalmıştır.

“Dil, düşüncenin evidir” sözü, iki yaratma alanının birbirine nasıl bağlı olduğunu açıklamaktadır. Eski yazı dilimizin ve bu dile dayanan düzyazımızın düşünceyi besleyecek, geliştirecek nitelikte olmadığı, ancak Tanzimat döneminde fark edilebilmiş, Şinasi’den başlayarak dilin ve düzyazının düşünceyle temellendiği örnekler ortaya konmaya başlanmıştır.

Ebüzziya Tefvik’in hazırladığı Osmanlı düzyazı örnekleri seçkisi Numune-i Edebiyat-ı Osmaniye, Tanzimat ay-

dınlarının konuya nasıl yaklaştığını gösterir. Eskilerden Koçi Bey, Koca Sekbanbaşı gibi yazarların kendi gözlem ve değerlendirmeleriyle beslenmiş ürünlerinin yanı sıra seçkide Büyük Reşit Paşa, Şinasi, Ziya Paşa gibi yeni düşünceleri, yeni bir anlatımla dile getirenlerin yazıları öncelik taşıır. Toplam 500 sayfanın 200’ü (bütün kitabın %40’ı) ise bütün bü-tüne Namık Kemal’in makalelerine ayrılmıştır...

Kitabı düzenleyen yazar, eski düzyazının en ünlü iki temsilcisinden hiç örnek almamıştı. Onlarla ilgili değerlendirmesi şöyleydi:

“Siz okumuş olabilirsiniz, lakin hiç ummayınız ki çocuklarımız Hamse-i Nergisi’yi (Nergisi’nin beş kitaptan oluşan düzyazı yapıtını), ya da Siyer-i Vey-si’yi (Veysi’nin Hz. Peygamber’i anlatan kitabını) okuyabilsin! Eğer ömürlerini buna verirlerse yazık kendilerine, yazık millete, özellikle de yazık size!”

Şimdi-ki zaman, bildiği üzere, son nefes gibidir; gelecek ise şimdilik biziz. İleride çocuklarımız olacaktır.” Nergisi ile Veysi

Klasik yapıtlar bütün insanlığı ortak sorunlar üzerinde düşünmeye çağırır. Bu sorunlar, önerilen çözümler çağdan çağa kimi zaman pek farklı yorumlanabilir, böylece kültürleri zenginleştirir.

anlaşılması çok güç, neredeyse baştanbaşa Arapça, Farsça sözcüklerle dolu, bu dillerin yapı özellikleriyle kurulmuş, söz oyunlarıyla yüklü Divan Edebiyatı düzyazısının ustalarındı.

Edebiyatımıza yayıncı, dergi yöneticisi, yazar olarak hizmet vermiş Ebüzziya Tevfik, tanınmış iki eski yazarın yapıtlarını gelecek kuşakların okumasını niçin hem güç hem olanaksız buluyordu?

Bu yazarlardan birinin Nergisi'nin bir yapıtına, Habname'ye (*Düş Kitabı'na*) bakarak bu soruya belki yanıt bulunabilir.

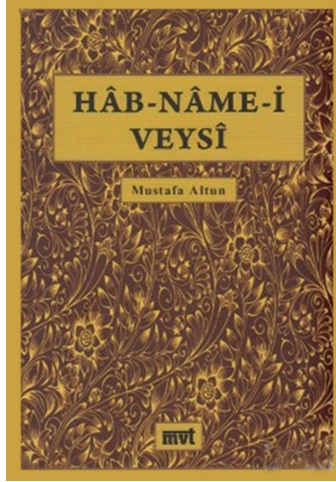
Bu yapıt, okurunu insanlığın hangi sorunu üzerinde

düşünmeye çağırıyor? Ele aldığı konu, geliştirdiği çözümler günümüz kültürüne ne gibi katkılarda bulunmaktadır? Yeni çalışmalarda ona göndermeler yapılabilir mi, oradan alıntılar düşüncemizi zenginleştirir mi? O yapıttaki dil özellikleri, anlatım ustalıkları, biçim arayışları günümüz yazarlarını besleyebilir mi?

Söz konusu yapıtın yazarı Nergisi, yaşadığı dönemin olaylarına, sorunlarına yabancı değildi. Anadolu'da, Rumeli'de, Mısır'da kadılık yapmış. Küçük kitabını 17. yüzyıl başında kaleme almıştı.

Veysi'nin söz oyunları tıka

basa yüklü yapıtını günümüz okurlarının anlayıp kavraması olanaksız. Bu nedenle araştırmacı Mustafa Altun, ayrıntılı biçimde incelediği metni, günümüz diline çevirmeye girişmiş. "*Araştırmacılara ve okurlara armağanımızdır, ticari amaçla kullanılamaz!..*" diyerek kültür dünyasına sunmuş.

Anlatıda hükümdar İskender, 1. Ahmet, yazarımız bir aradadır. Doğru-İslam dünyasında pek yaygın bir söylence kişisi olarak tanınan İskender anlatılan düş boyunca Âdem'den başlayarak İslam dönemine değin olup bitenleri, Hz. Muhammet ve Dört Halife dönemlerini, Kerbela olayını,

Osmanlı dünyasında yaşananları sayıp döker. Her anlattığını da dünyadaki yaşamın hiçbir zaman dört dörtlük olmadığını vurgulayarak noktalar:

"Meğer insanoğlunun atası olan Hz. Âdem (salât ve selam onun üzerine olsun) ile Hz. Havva bu topraktan yapılmış dünyaya indiği zaman, her biri bir iklimde düşüp, üç yüz yıl kadar ağlayıp, inleyip, çölde geçimi zorlaşıp, Allah'ın ihsan yardımı ile Arafat'ın eteğinde buluşup, konuşup, çorak derede yeryüzü kubbesinin bir köşesine oturduğu zaman mı âlem bayındır idi?"

Veyahut, yeryüzünün dört tarafını, Allah'ın nimetlerini zenginleştirdiği iklimleri uçsuz bucaksız bolluk tazeliği bulmuşken, Kâbil, kardeşi Hâbil'i cürüm hançeriyle öldürüp, o uğursuz cinayet ile Âdemoğullarının ortasına düşen ayrılık ateşi, hepsini ikiye bölüp, o kalabalık topluluğun biri Müslüman, diğeri kâfir olmakla, fitne ve fesat saçan kılıcı iki yüz seksen yıl kadar aralarında savrulup, toprağa düşen ve helâk olan nice yüz bin insanın kanından yeryüzünün geniş sahrası bozguncuların leğenine döndüğü zaman mı dünya bayındır idi?"

Uzayıp giden söyleşinin sonunda, şeriata bağlı kalırsa kötülüklerden hiçbir zarar görmeyeceği devletin kıyamete dek ayakta kalacağı yolunda padişaha güvene verilir.

Veysi'nin yapıtı, bir incelemede Namık Kemal'in Rüya'sı ile karşılaştırılmıştır. Zehra Öztürk'ün Researcher: Social Science Studies'te yayınlanmış makalesinde 200 yılı dolduran bir edebiyat yolculuğun ardından Tanzimat döneminde ulaşılan olumlu yere işaret edilir:

“Veysi'nin padişaha bir teselli ve tavsiye niteliğindeki 'Habname'sine karşılık Namık Kemal'in 'Rüya'sı, ülkeyi kurtaracağına inandığı halka hitap eder. Namık Kemal, parlamenter bir sistem için daima mücadele

etmiş ve birçok sürgüne maruz kalmasına rağmen davasından vazgeçmemiştir.

Veysi'nin eserini yazdığı 17. yüzyılda padişahın mutlak hakimiyetinin söz konusu olması ve Veysi'nin padişaha duyduğu saygı, eserini yumuşak bir dille yazmasına neden olmuştur. Ancak 19. yüzyılda ülkenin kötü gidişi karşısında hareketsiz kalmak Namık Kemal'e göre çok büyük bir sapkınlıktır.”

“'Habname', Duraklama Devri başında kaleme alınmış bir eserdir. Bu nedenle Osmanlı Devleti'nde yeni baş göstermiş sorunlara kısa çözüm önerileri sunar. Ancak Rüya, Osmanlı Devleti'nin yenileşme ve Avrupa'ya ayak uydurma çabalarıyla kıvrandığı ve değişimin ayak seslerinin duyulduğu bir devirde yazılmıştır. Bu nedenle Rüya'da sessiz kalabalığa harekete geçme ve içinde bulunduğu esaretten kurtulma çağrısı yapılır. Aynı nedenle Habname yalnızca yazıldığı dönemden bahsederken Namık Kemal, Rüya'da değişim gerçekleştiğinde gelecek güzel günlere de yer verir ve eserin sonunda vatan, hayalinin gerçekleştiğini görür.”

Birinci yapıt Ortaçağ anlayışının geleceğe kapalı dünyasından ses getirmektedir. İkinci yapıtın gösterdiği yön ise yazıldığı çağın ilerisidir. •

konuertopbd@gmail.com

“ İki tarih vardır; biri siyasetin, diğeri edebiyat ve sanatın. İlki iradenin, ikincisi aklın tarihidir. ”

Arthur Schopenhauer

Gezdikçe Gördükçe
İzlen Şen Toker

Yeryüzünün
gökyüzüne bakan gözleri:
Osterseen

Buzullar, son buzul çağının sonunda Alp Dağları'nın eteklerinde on yedi bin yıl boyunca gerilediğinde, dev buzullardan büyük buz blokları kopmuş. Ölü buz denilen bu bloklar çakılla kaplanarak eriyen sudan izole olmuş; yüzyıllar boyunca yavaşça eridikçe çakıllar eriyen buz bloklarının oluşturduğu çukurların içine kaymış. Gevşek kum ve çakıl, yeryüzünün gökyüzüne bakan gözlerini andıran Osterseen adlı göller bölgesini oluşturmuş. Almanya'da Starnberg Gölü'nün güneyinde yer alan ve Paskalya Gölleri anlamına gelen Osterseen irili, ufaklı yirmi dört gölden oluşuyor. Ortalama dokuz metre derinliğine sahip göller, Yukarı Bavyera'daki en büyük ve yapısal olarak en zengin buz çöküşü bölgesi olan bin hektarlık bir alanın iki yüz yirmi beş hektarını kaplıyor.

Burada bulunan göllerin tamamı Fischkaltersee, Staltachersee, Fohnsee, Waschsee, Eishaussee, Stechsee ve Gartensee gibi kendi adlarını taşıyor. Göllerin bir kısmı alüvyonlarla dolarak iyice küçülmüş. En büyük göl olan Ostersee Gölü'nde beş küçük ada bulunuyor. Göllerde bazıları çok nadir türler olan elliden fazla, farklı su altı bitkisi yetişiyor. Göller çoğunlukla yer altı sularıyla beslendiği ve yer altı suyu sabit on derece sıcaklığa sahip olduğu için su yüzeyi kışın donmuyor.

Osterseen, 19. yüzyıla kadar etrafında pek yerleşimin olmadığı bir bölgeymiş. Fohnsee kıyısındaki kamp alanının açılması, çevredeki kasabalar ve Münih kentinden sayıları günde on bini bulacak kadar çok kişinin burayı gezmeye gelişi ile Osterseen, 1970'lerden itibaren ekolojik çöküşün eşiğine gelmiş. Bu

Göllerin kıyısındaki küçük tepelerden gökyüzünü, bulutları; kenarındaki ağaçlar ve gökyüzünün görüntülerini yansıtan pırl pırl göllerin, Iffeldorf kasabası ve arkasındaki Alp Dağları'nın manzaralarını seyrediyorum.

çöküş, 1981 yılında bölgenin Doğa Koruma Alanı ilan edilmesi ile engellenmiş. Sadece belirli alanlarda yürüyüş ve yüzmeye izin verilmesi, park yeri sayısının kısıtlanması ile ziyaretçi sayısı azaltılmış. 1997 yılında Avrupa Kuş Cenneti olan bölgede biri on iki kilometre, diğeri dört buçuk kilometre olan iki yürüyüş rotası bulunuyor. Göller, aralarındaki sazlıklar, ormanlar ve çayırın etrafında yer alan bu rotalar genellikle düz olduğu için küçük çocuğu olan aileler tarafından da tercih ediliyor. Osterseen'in hemen yanında yer alan, Münih kentine elli kilometre uzaklıktaki İffeldorf kasabasına trenle ya da arabayla gelenler, göllerin etrafında yürüyüş yaparak, yaz aylarında sadece belirlenmiş alanlarda yüzebiliyor. Herhangi bir giriş ücreti olmayan Osterseen'e gelenler

Waldhaus restoran

Fohnsee kıyısındaki Waldhaus restoranı, bir hayvan barınağı olan Gut Aiderbichl'daki vejetaryan restoranı ve İffeldorf otoparkının yanındaki The Seemadames adlı kafede dinlenip yemek yiyebiliyor.

B en de Ekim ayının sonunda bir sonbahar günü yürüyüş yapmak için Osterseen'e gidiyorum. Göllerin kıyısındaki küçük

Sonbahar renklerine, sarı, turuncu, kırmızı ve kahverenginin çeşitli tonlarına bürünmüş ağaçları, yeşil renklerini koruyan çam ağaçlarını, bütün yapraklarını döküp çıplak kalmış ağaçları görüyorum.

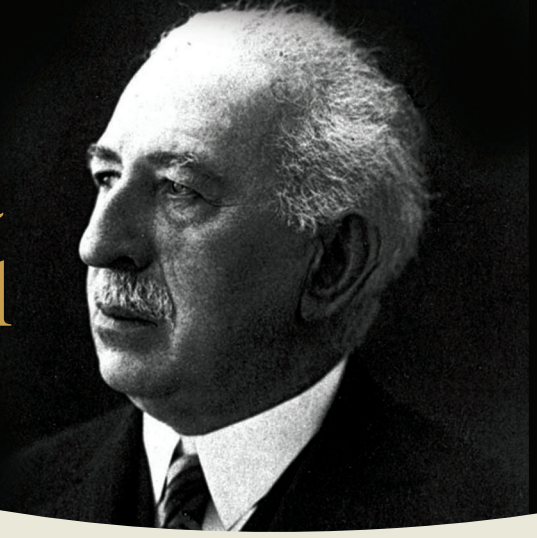
tepelerden gökyüzünü, bulutları; kenarındaki ağaçlar ve gökyüzünün görüntülerini yansıtan pırıl pırıl göllerin, Iffeldorf kasabası ve arkasındaki Alp Dağları'nın manzaralarını seyrediyorum. Bataklık ve sazlıkların arasındaki çayırlarda inekler otuluyor. Sonbahar renklerine, sarı, turuncu, kırmızı ve kahverenginin çeşitli tonlarına bürünmüş ağaçları, yeşil renklerini koruyan çam ağaçlarını, bütün yapraklarını döküp çıplak kalmış ağaçları görüyorum. Göl kıyısında durup yaprakların berrak sulara düşüşünü, suyun üzerindeki çeşitli yansımaları izliyor, kuş seslerini dinliyorum. Sazlar ve ağaç dalları arasından süzülen güneş ışıklarının, ağaç gölgelerinin arasında yürüyorum. Artık canlı olmasa

da kuru dallarını gökyüzüne uzatıp bir heykel gibi kalmış ağaç gövdelerine dokunuyorum. Bazı göllerde suyun berraklığı nedeniyle kıyıda su olup olmadığından şüphe ediyorum. Rengârenk yaprakların yamalı bir halı gibi örttüğü patikalarda yürüyorum. İnce, uzun ağaçların birbiriyle yanyana gökyüzüne uzandığı ormanların yanından geçiyor, bazı bölümlerin bataklık mı yoksa göl mü olduğunu anlayamıyorum. Küçük bir derenin üzerindeki minik köprüden geçip patikadan İffeldorf'a doğru yürürken ağaçların arkasındaki güneş batmaya başlıyor. Patikanın yanındaki panoda belirtilen bilgiye göre bir hektarlık orman yaklaşık altı ton karbondioksit emerek yaklaşık dört ton oksijen açığa çıkarıyor. Osterseen'den ayrılırken dünyamızın ve bizim nefes almamızı sağlayan tüm ağaç ve ormanlara yürekten teşekkür ediyorum. •

izlensentokerbd@gmail.com

Halit Ziya Uşaklıgil

1866'da İstanbul'da doğdu. "Uşakizadeler" olarak tanınan İstanbullu bir aileden Hacı Halit Efendi'nin oğludur. Fatih Askeri Rüştiyesi'nde öğrenime başladı. Babasının işleri bozulunca ailesi İzmir'e taşındı. İzmir Rüştiyesi'ne girdi. Özel Fransızca dersler aldı. Servet-i Fünun edebiyatının roman ve hikâye türünün ustalarından biri olarak kabul edilen yazarımız Türk edebiyatında Batılı anlamda ilk romanları yazan sanatçı olarak kabul edilir. Dili süslü, sanatlı ve ağırdır. Ancak yine de dili başarıyla kullanır. Edebiyat yaşamına çeviriler ve şiirle başladı. İzmir'de 1884-1885 arasında Nevruz dergisini, 1886'da Hizmet gazetesini çıkardı. 1896'da Edebiyat-ı Cedide topluluğuna katıldı. Servet-i Fünun dergisinde kendisine büyük ün sağlayan romanları tefrika halinde yayımlandı. 1901'de yazarlığı bıraktı. İkinci Meşrutiyet'ten sonra tekrar yazma-

ya başladı ama 1923'e kadar bunları yayımlamadı. İzmir'de yazdığı ilk kısa romanlarda acıklı, duygusal bir anlatımla karşılıksız sevgiyi konu aldı. 1895'te yayımlanan "Mai ve Siyah" romanında aşk serüvenleri ikinci planda kaldı. Şairler, gazeteciler, yazarlar, yayıncılar arasında geçen olaylar çerçevesinde o dönemin basın dünyasını anlattı. 1925'te yayımlanan "Aşk-ı Memnu" ilk büyük Türk romanı kabul edilir.

Roman, öykü, Anı, Deneme, Şiir Tiyatro Oyunu dallarında eserleri vardır. Sefile, Bir Ölü'nün Defteri, Ferdi ve Şürekası, Mai ve Siyah, Kırık Hayatlar yazarın önemli eserleri arasındadır.

Atatürk'ün eşi Latife Uşşaki'nin amcası olan Halit Ziya Uşaklıgil 27 Mart 1945'te İstanbul'da yaşamını yitirmiştir. Mezarı İstanbul Bakırköy'de bulunmaktadır. •

Dünya Döndükçe

Sabriye Aşır

Dünyanın ilk
müzesinin küratörü:

Mezopotamyalı Prenses Ennigaldi- Nanna

Mezopotamyalı Prenses Ennigaldi-Nanna, Babil ve Asur'da Ay tanrısı olarak tapılan Sin'in rahibesi ve Babil Kralı Nabonidus'un kızıydı. Milattan önce 530 yıllarında antik Mezopotamya kenti Ur'da, Ennigaldi-Nanna'nın düzenleyerek sınıflandırmaya çalıştığı eserler, küçük bir eski eserler koleksiyonu haline gelmişti. İngiliz Arkeolog Sör Charles Leonard Woolley, bu koleksiyonun, bilinen en eski "müze" örneği olduğunu tespit etti.

Woolley ve ekibi, 1925 yılında (bugün Irak sınırları içinde bulunan Dikar kentindeki) Ur'da kazılar yapıyordu. Bu sırada, bir Babil sarayının kalıntılarının arasında ilginç bir eser koleksiyonu keşfettiler. İlginç olan, bu eserlerin farklı coğrafyalardan ve farklı tarihsel alanlardan olmasına karşın özenle bir araya getirilmiş olmasıydı.

Bu eski eserler, MÖ 600-MÖ 2100 aralığındaki farklı tarihsel

dönem-lerdendi. Eserler arasında, MÖ 2058

civarında hüküm süren ünlü erken dönem kralı Ur'lu Şulgi'nin heykelinin (taştan yapılmış törensel bir topuz başı ve bazı yazıların yer aldığı) bir parçası da vardı. İngiliz Arkeolog Sör Charles Leonard Woolley, yazının korunabilmesi için heykelin

Ur harabelerinde keşfedilen ve Ennigaldi-Nanna tarafından düzenlenerek etiketlenen eski eserlerin büyük bölümü Irak Ulusal Müzesi'nde sergilenmektedir.

C. Leonard Woolley (solda) ve T. E. Lawrence, 1912-1914 yıllarında Suriye'deki arkeolojik kazılarda.

özenli bir biçimde onarıldığını fark etti. Eserler arasında ayrıca, sınırların belirlenmesi ve duyurulması için kullanılan bir Kassit steli (kudurru denilen yazılı bir sınıır taşı belgesi) de vardı. Wooley bu stelin MÖ 1400'lere tarihlendiğini ve stelin içerdiği belgeyi kaldıran ya da yok eden için "korkunç bir lanet" olduğunu da kaydetti.

Eserlerin birçoğunun yanında, o eser hakkında detaylar içeren etiketler bulunuyordu. Bu etiketler, Sümerce de dahil olmak üzere üç dilde yazılmıştı. Modern dönem bilgileri bu etiketleri, antik eserlerin ve tarihsel kayıtların korunabilmesi için büyük öneme sahip olan kılavuz

bilginin (metadata) erken örnekleri olarak tanımladılar.

İki bin beş yüz yıldan daha eski olan bu müze, kültürel mirasa odaklanmıştı. Ve müzenin eğitsel bir amacı da yerine getirmiş olabileceği tahmin ediliyor. Ennigaldi-Nanna'nın diğer görevlerinin yanı sıra, dönemin elit kadınlarına yönelik bir yazı okulu da yönettiği düşünülüyor.

Keşif üzerine değerlendirme yapan İngiliz Arkeolog Sör Charles Leonard Woolley, din görevlileri ile eğitim arasındaki yakın bağlantı göz önüne alındığında, bir rahibe ile bağlantılı bir müzenin ortaya çıkmasının beklenmedik bir durum olmadığını belirtti. Woolley ayrıca, müzenin inşa edildiği dönemdeki "eski eser saygısına" da dikkat çekti. Tarihe ilgi duymaları, Yeni Babil dönemi hükümdarlarının ortak özelliği idi.

Ennigaldi-Nanna'nın tarih düş-

Bazalttan yapılmış Nabonidus steli.

(Günümüzde Güney Irak bölgesinde bulunan) Ur kentindeki harabeler. MÖ 530 civarında burada Ennigaldi-Nanna'nın bir araya getirerek düzenlediği ve onlarla ilgili bilgileri de sunduğu eski eserler, burada dünyanın ilk müzesinin kurulmasını sağladı.

künlüğü de, bunun bir aile özelliği olduğu izlenimini veriyor. Ennigaldi-Nanna'nın babası Nabonidus'un tarih hayranlığı, onu kazılar yapmaya ve kayıp metinleri keşfetmeye itmişti. Ennigaldi-Nanna'nın düzenlediği eser koleksiyonundaki parçaların çoğu da, babası Nabonidus tarafından keşfedilmişti. Nitekim Nabonidus günümüzde genellikle "ilk arkeolog" olarak nitelendirilir.

Nabonidus, Yeni Babil İmparatorluğu'nun son kralı ve bir din reformcusuydu. Nabonidus'un en büyük oğlu Belşazzar, uzun yıllar saltanat naibi olarak hüküm sürdü. Fakat belki de en çok Daniel Kitabı'ndaki varlığıyla tanınır. Ünlü bir anlatımda talihsiz naip, bir bedene ait olmayan tek bir el görür ve bu elin bir duvara yazdıklarıyla Yeni Babil İmparatorluğu'nun sonunun

geldiği mesajını alır.

Kral Nabonidus'un tarihe olan ilgisi arkeolojiyle sınırlı da değildi. Nabonidus, Ay Tanrısı Sin (Sümer Nanna) ile ilgili eski dinsel gelenekleri de canlandırmaya çalıştı. Kızı Ennigaldi-Nanna da babasının bu çabasının önemli bir destekçisiydi. Kaldı ki Ennigaldi-Nanna'nın adı da Eski Sümer'den geliyordu ve anlamı "rahibe, Ay Tanrısının iradesi" idi.

Ennigaldi-Nanna'nın Ur'a başrahibe olarak atanması, ondan bin yıl önce Akad Kralı Sargon'un kızı şair Enheduanna'yı yüksek rahibe görevine getirerek başlattığı bu akımı yeniden canlandırdı. Bu başrahibelik görevi Ennigaldi-Nanna'nın atanmasına dek uzun süre boş kalmış ve bu görevle ilgili dinsel gelenekler de unutulmuştu. Ancak Kral

Ur kenti ve müzesi, şiddetli kuraklık gibi kötüleşen çevre koşulları nedeniyle MÖ 500 civarında terk edildi.

Nabonidus, I. Nebukadnezar'a ait eski bir dikilitaş bulduğunu ve bunu eylemlerine rehber olarak kullandığını anlatıyor.

Kral Nabonidus, başrahibelik görevinin gerekliliklerini araştırırken, Ennigaldi-Nanna'nın atanmasının tarihsel boyutu üzerinde daha geniş biçimde durduğunu ve bu anlamda, Larsa Kralı Rim-Sin'in kız kardeşi olan önceki bir başrahibe En-ane-du'nun yazılarını incelediğini ifade ediyor. Rim-Sin, Kral Nabonidus'tan bin iki yüz yıl önce hüküm sürmüştü. Bazı bilginler, Nabonidus'un I. Nebukadnezar'a ait eski bir dikilitaş keşfettiğini kuşkulubulsalar da, En-ane-du'nun yazılarını kurtarmış olması geniş kabul görüyor.

Günümüzde Ennigaldi-Nanna büyük ölçüde bilinmiyor. Onun yaşamı hakkında pek az şey bilinmesine karşın, Ennigaldi-Nanna'nın soyağacında başka tanınmış

kadınlar da var. Ennigaldi-Nanna'nın büyükannesi Adad-guppi, aynı zamanda oğlu Kral Nabonidus'un siyasal yaşamına da müdahil olan güçlü bir

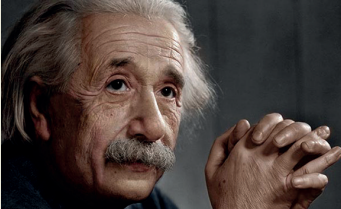
rahibeydi. Adad-guppi, çiviyazısı formundaki otobiyografisinde, Ay Tanrısının lütfuyla 104 yaşına dek sağlıklı bir zihin ve bedenle yaşadığını anlatır.

Ur kenti ve müzesi, şiddetli kuraklık gibi kötüleşen çevre koşulları nedeniyle MÖ 500 civarında terk edildi. Bu şiddetli kuraklık, pek çok erken dönem krallığının çökmesinin de olası nedenlerinden biri olarak gösterilmektedir.

Dünyanın ilk bilinen müzesi, onun küratörü Mezopotamyalı Prenses Ennigaldi-Nanna ve ailesinin öyküsü, geçmişin hazinelerine olan ilginin ve onları koruma güdüsünün zaman tanımayan bir tutku olduğunu bir kez daha gösteriyor. •

sabriyeasirbd@gmail.com

Çeviri kaynağı yazı: "Hidden women of history: Ennigaldi-Nanna, curator of the world's first museum", Macquarie Üniversitesi Eski İsrail Dilleri ve Edebiyatı Öğretim Görevlisi Louise Pryke, theconversation.com

“Hayatı yaşamamanın iki yolu vardır: biri hiçbir şeyin mucize olmadığını düşünmek, diğeri her şeyin mucize olduğunu düşünmek.”

Albert Einstein

Yaşamdan Yansımalar

Nuray Bartoschek

Sonunda Bitti!

Henüz çiçeği burnunda bir yıldızdı. Coşkuyla karşılamış, “Hoş geldin!” diyerek umutlarla başlamıştık. Geçen yıllarda gerçekleşmeyen ya da yarım kalan dileklerimizin bu yıl gerçekleşeceğine inanıyorduk. Önümüzde koca bir yıl vardı ve kim bilir ne sürprizler bekliyordu bizi. Ah, nereden bilebilirdik bu yılın geçen yıllara hiç benzemeyeceğini ve yeni dilekleri bir yana bırakıp “Sahip olduklarımızı yitirmeyelim yeter!” diyeceğimiz günlerin bizi beklediğini.

Meğer ne güzelmiş maskesiz solumak! İstedığımız saatte dışarı çıkıp gezebilmek, yürüyebilmek, dostlarla bir araya gelebilmek özgürlükmüş meğer. »

Öğrenciler; “Bugün bir neden olsa da okula gitmesek” derken, gün gelip “Artık okullar açılrsa da okula gitsek” diye düşüneceklerini nereden bilebilirlerdi?

Cebimizde paramız varsa bütün yollar bizim, uzak diye bir yer yok, atlarımız uçağa gideriz sanıyorduk. Oysa öyle değilmiş. Bırakın başka ülkelere, şehirlere gitmeyi, mahallemizdeki markete gidemedik alış-veriş için.

Sokağa çıkma kısıtlamaları başlayıp bir anda sahiller, eğlence yerleri, kafeler, parklar, restoranlar bomboş kalınca dünyamızı uzaylılar ele geçirmiş gibi hissettik.

Birbirimize sarılmayı bırakın, tokalaşmak için uzatılan ellerin havada kalmasına alışmamız zaman aldı.

Aile bireyleri bir anda eve kapanınca herkes bocaladı. Yıllardır

rutin yaşam döngüsü içinde birbirinden ne denli uzaklaştıklarını, aynı evi paylaşan yabancılara dönüştüklerini fark edince aile çatışmaları arttı.

Büyüklerimizin çocukluğumuzda “Hadi kızım, misafire kolonya tut.” dediği dönemleri çoktan ardı-

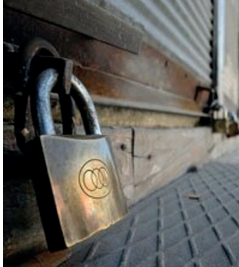
mızda bırakmışken, kolonyalar yine masa üstlerine yerleşti.

El dezenfektanları parfümlerin yerini aldı çantamızda. Ellerimiz aşındı yıkamaktan, obsesyonlar, panik ataklar zirve yaptı.

Herkese, her şeye kuşkuyla bakar olduk.

Ekonomi çöktü, pek çoğumuz işini kaybetti ya da işini küçültme yoluna gitti. Elbette her kriz

**Üç-beş aya
kalmaz
bir çözüm
bulunur,
böyle
devam
etmez
sandık.**

döneminde olduğu gibi krizi fırsata çevirenler de olmadı değil. İkinci el araçlar, sahil kentlerinde taşınmaz fiyatları ikiye, üçe katlandı.

Üç-beş aya kalmaz bir çözüm bulunur, böyle devam etmez sandık.

Bir süre sonra “gözümüzle bile göremediğimiz küçük düşman dört bir yandan kuşatıldı ve kontrol altına alındı” düşüncesiyle önce sınırlar açıldı, sonra yine herkes sokaklara döküldü.

Hâlâ maske, mesafe, hijyen kuralları vardı ama kim ne kadar uyuyor orası tartışılırdı! Maskeler ağızda, kolda, çenede, çantada, boyunda gezerken önceleri haberlerde izlediğimiz veriler çok da ürkütüyordu.

Sonra çember daraldı. Tanıdıklarımızın tanıdıkları, derken tanıdıklarımız, dostlarımız, yakınlarımızdan “pozitif” haberleri almaya başladık.

Yasaklar, kısıtlamalar, ölümler, depremler derken hepimiz sabırsızlıkla bekledik 2020 yılının bitmesini.

Duruma bakılırsa kış zor geçecek yine. Bu yeni yılda belki de hepimizin ortak dileği “eski günlere dönmek” olacak.

Yeni yıl nasıl geçecek, ne sürprizleri var bizim için henüz bilmiyoruz ama giden yılı aratmamasını umuyoruz.

Yaşantımızda var olan sevdik-

lerimizin, sevenlerimizin, havanın, suyun, soluk almanın, dokunmanın, parayla sahip olunamayacak değerlerimizin farkındalığıyla geçireceğimiz bir yıl olmasını diliyorum.

Hoş gel, güzel sürprizlerle gel yeni yıl!

nuraybartoschekbd@gmail.com

Anka
Berk Yüksel

Krallardan biri bir Sufiye sormuş: “Benim hangisini yapmam daha doğrudur: Halkımın bilgisini artırmak mı yoksa onlara daha çok yiyecek dağıtmak mı?”

Sufi şöyle cevap vermiş: “Neden bilgisi? Kişi onu alacak durumda değilse, sizden nefret eder; eğer onu takdir edebilecek biri değilse, faydasız bulacaktır; onu elde ederken, gururu kabarcak biri ise, size olan saygısı azalacak; onu anlayacak durumda değilse, sizi tenkit edecektir. Yiyecek niye? Eğer çok yerse güçten düşer ve hastalanır; eğer kendisini şımart-

mak istediğini düşünürse, size karşı dolap çevirir; eğer daha fazla elde edebileceğine kanaat getirirse ayaklanır, kargaşa çıkarır. Bırakın,

herkes kendiliğinden ne kadar elde edebiliyorsa onu elde etsin. Doğru ölçü budur.”

Ölçülü Olmak

Ölçülü olmak; dikkatli, adil, hassas ve düşünceli olmak olarak tanımlanır. Ölçülü olmak; duygu, düşünce ve davranışlarda dengeli ve kontrollü olarak yaşama halidir. Dengeli (ölçülü) insan, kendi eğilimlerini, tutkularını, arzularını, korkularını, endişelerini ve davranışlarını kontrol eden, »

kendine hâkim olabilen ya da hakim olabilmek için ömür boyu kendine söz geçirmek uğruna yine kendi ile savaşan ve asla pes etmeyen insandır. O kendini bilir ve tanır. Siyah ve beyazın, iyi ve kötünün, tüm zıtlık gibi görünen düalitenin ustası olarak gri alanda ve iyi, doğru güzel mottosuna uygun olarak bir tamamlayıcı gibi yaşar. Her tepkisinde, eyleminde, hareketinde ve kararında sonuçları düşünme, tüm sorumluluğu üzerine alma vardır. O, rastgele boşboğazlık ile konuşmaz. Eline, beline ve diline hâkim olması gerekliliğini bilir. Gerektiğinde ise

getireceğinin bilincindedir. Düşünmeden, ısrarla hiç durmadan boş boş konuşan, donuk bakışlı, siz konuşunca tavana bakıp donakalan veya uykusu gelen çoğunluğun aksine o, konuşmadan önce düşünür ve söyleyecekleri hakkında meşhur Sokrates testini yapar. (Sokrates'e göre bir şey söylemeden evvel üçlü filtre testi gereklidir:

Gerçeklik, iyilik ve işe yararlık! O, şöyle diyor: *“Eğer, bana söyleyeceğin şey doğru değilse, iyi değilse ve işe yarar ya da faydalı değilse bana niye söyleyesin ki?”*)

Ölçülü olmak,
neyin yanında,
neyin karşısında
olduğunun
bilinmesidir.
Aklın önderliğinde
vicdanını
dengeleyerek
hareket etmektir.

gerekli tepkiyi vermekten ve sözleri söylemekten asla çekinmez. Bir eylemi nasıl ve ne oranda bir tepki ile gerçekleştireceğini bilen kişidir.

O, hayatın her alanında bir denge üstadının ipte yürümesi gibi ölçülü olmalıdır. Sözlerinde, düşüncesinde ve eyleminde aşırılıklardan uzaktır. Ani, fevri, mantıktan uzak; sadece “duygu” itici gücü ile ortaya çıkan keskin söylemler ve eylemlerin sonuçlarının vahamet

Dengeli ve ölçülü kişi nefsine hâkim olandır. Nefsine hâkim olmak, tahriklere, dolduruşa getirmelere rağmen, en can alıcı noktaları kullanılarak kendisine damarından yaklaşılsa dahi, kişinin kendini kontrol edebilmesi ve kendine hâkim olmasıdır. O, ne zaman, ne söyleyeceğini ve ne kadar söyleyeceğini bilir. Arzusunun da, sahip olduğu gücün de efendisidir. Kadimlerin o

meşhur, dengeli orta yolunun yolcusudur. Her zaman o ince gri alanda yürümeye çalışan şahsiyet sahibi hür bireydir. Eleştirirken de överken de dengede bulunur.

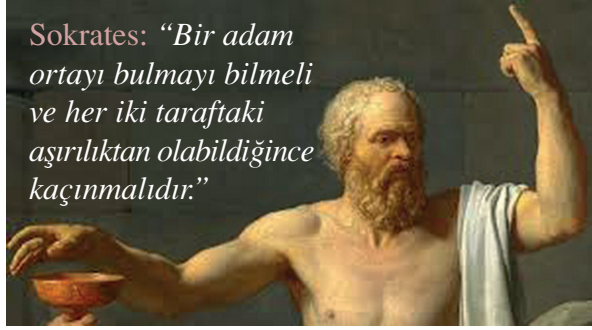
Ölçülü olmak, korkmak, taviz vermek, taraf olmamak, gerektiğinde karşı çıkmamak, derin suların uzak durmak, kaçak dövmüşmek, günü kurtarmak değildir. Neyin yanında, neyin karşısında olduğunun bilinmesidir. Aklın

önderliğinde vicdanını dengeleyerek hareket etmektedir. Her düşüncenin ve eylemin, tüm sorumluluğunu üstlenerek ölçülü söz söylemek ve davranmaktır. Kısaca her zaman ve her yerde dengeli ve ölçülü olmaktır.

Kadim ezoterik öğretilerin tamamı aşırılıktan yana değildir. Duygu, düşünce ve eylemin hep dengeli olması önemle belirtilir. Pisagor da her konuda ölçülülüğü önermiş, hiçbir konuda uca gidilmemesini tavsiye etmiştir. O, aşırı erdemini bile kusur olduğuna inanmıştır. *“Her şeyden aşırılığı kesip atmak için tüm çabayı göstermeliyiz.”* der.

“Gerçek insan” kendini öfkeye kaptırmayan, kendi düşüncesinin tek doğru olduğuna inanmayan hareket adamıdır. *“Başkalarını yenen kişi güçlüdür. Kendini yenen kişi kahramandır.”* diyor Lao Tse. Ölçülü olmak, kişinin kendini bil-

mesi, nefsinin terbiye etmesi, her an davranışlarında aşırılığa kaçmaması anlamını taşır. Ölçülü olmak, ihtiraslarını yenmektir. Bir anlamda İnsan-ı Kamil olmaktır. Sabır ve tahammüldür.

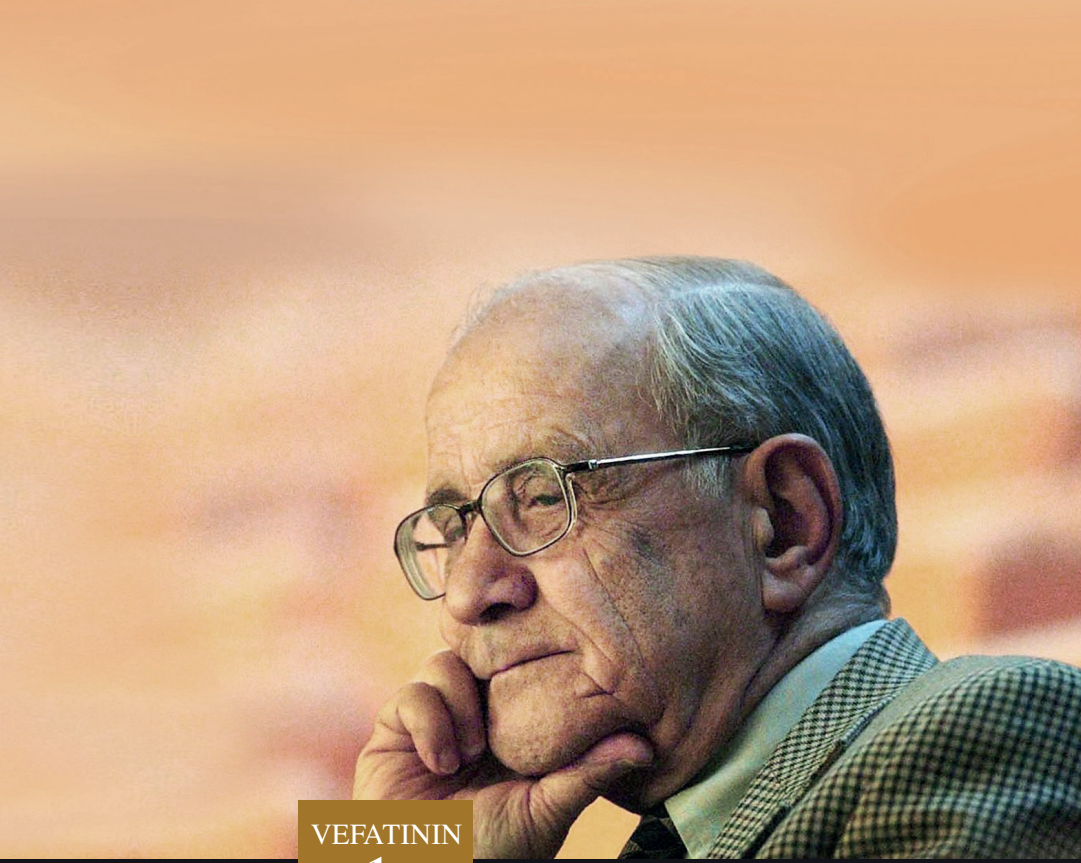

Sokrates: “Bir adam ortayı bulmayı bilmeli ve her iki taraftaki aşırılıktan olabildiğince kaçınmalıdır.”

Her şeyde ölçülü olmak aklı başında “insan gibi insan”ın uyguladığı en önemli prensiptir. Böyle bir hayat elbette zordur. Kitlenin kıvranıp arkasına bile bakmadan kaçıştığı nokta ise budur. Her konuda zora gelemeyen çoğunluk rüzgârda bir oraya bir buraya savrulur. Oysa akıl birey, tamamlayıcı ve uzlaştırıcıdır. Akılcı ve dengelidir. Aristoteles’in de belirttiği gibi: *“Gerçek insanın yolu bilgece bir ölçülülük ve altın orta yoldan geçer, aşırılıklardan değil.”*

Demokritos da şöyle der: *“Azınlık olan bilge insan, ölçülülük, öz denetim ve mutluluğun yolu olarak, zihnini geliştirmeye çalışırken, çoğunluk olan tensel insan, incelik ve bilgiden yoksun olarak arzularının ve duygularının peşinde sürüklenir durur ve sonuçta topluma çok az katkıda bulunur.”*

berkyukselbd@gmail.com

VEFATININ

1.

YILINDA

HOCAM MÜMTAZ SOYSAL

Bundan tam bir yıl önce, 11 Kasım 2019'da sevgili hocamız Mümtaz Soysal'ı kaybettik. Öğrencileri tarafından çok sevilen bir hoca idi. Gözlerine bakınca zekâ fışkırdığını görürdünüz. Dürüstlük timsali hocamızla yolumuz 1963 yılında keşişti.

1963 yılı Ekim ayında Ankara

Yazan: SUDİ KOCAİMAMOĞLU

Üniversitesi Merkezi seçme sınavını kazanarak Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne (*Mülkiye*) kaydımı yaptırmıştım. Bankacı olan babam o yıl İstanbul'da İş Bankası'nın bir şubesinde müdür olarak görev yapıyordu. Ankara'ya gelince babamların tanıdığı Bafıralı hemşehrimiz olan fakültenin idari ofis

şefi Ziya Gümrükçü'ye uğramıştım. Ziya Ağabey bana okul, kalacağım yurt ve birinci sınıfta okuyacağımız dersler hakkında bilgiler vermiş, “İki ders çok önemli, onlara çok çalışman gerekir, bu derslerden birinci sınıfta çok dökülen oluyor.” demişti. Birincisi Siyasi Tarih dersi ve hocası Prof. Dr. Fahir Armaoğlu, ikincisi Anayasaya Giriş dersi ve hocası Doç. Dr. Mümtaz Soysal.

Oyıl okula, 21 Mayıs Darbesi'ne katılan ve okullarından atılan Harp Okulu öğrencileri ile Kıbrıslı öğrencilerin kayıt olması ve geçen yıldan birinci sınıfta %40'a yakın kalan öğrencilerle birlikte sınıfın mevcudu 450'ye varmıştı. Bu kadar öğrenciyi alacak sınıf olmadığından, spor salonu hazırlanmış ve bizler dersleri spor salonunda izlemeye başlamıştık. Dersler başlayınca Anayasaya Giriş dersinde hocamızla tanışmıştık. Birçok dersimiz, ders notları tutularak veya teksir çıkarılarak yapılırken Mümtaz Hoca okuttuğu dersin kitabını da yayımlamıştı. Derslerini dikkatlice izlerdim.

**Mümtaz Hoca
ezbere dayalı ders
yapmazdı.
Öğrencilerinin
sorgulayıcı
olmalarını ve
mukayese edebilme
yeteneğini
kazanmalarını
isterdi.**

Ezbere dayalı ders yapmazdı. Öğrencilerinin sorgulayıcı olmalarını ve mukayese edebilme yeteneğini kazanmalarını isterdi. Sadece dersini anlatan, tane tane açıklayan iyi bir öğretmen değildi. Ayakta, koltuğun kenarına dayanarak ders anlatırken, alçak gönüllüğüyle arkadaş olduğu öğrencilerine aynı zamanda ilham da veren bir yaşam önderiydi.

1961 Anayasası hazırlanırken Temsilciler Meclisine girmiş ve Anayasa Komisyonu Üyeliği yapmıştı. 1961 Anayasasının hazırlanmasında Muammer Aksoy Hocamızla beraber büyük emeği geçmişti. Bireysel özgürlüklere çok değer verirdi. Cumhuriyet değerlerine ve demokrasiye yürekten

bağlı idi. Bize ders verdiği yıllarda Mümtaz Hoca 40'lı yaşlardaydı. Gözümüzde çok karizmatik bir hocamızıdır. Kız ve erkek öğrencilerle arkadaşta ama belli bir mesafeyi korurdu. Hocamız, hayatı da dolu dolu yaşayan bir insandı. Operaya, tiyatroya, konserlere gider, Beşiktaş maçlarını hiç kaçırmazdı. Galatasaray Lisesi'nde parasız yatılı okumuştum. Okulun en çalışkan talebesi idi. Galatasaray Lisesi'nde okuyup da Beşiktaş takımını tutan ender öğrencilerden biriydi. Tabiri caizse Beşiktaş'ın hastasıydı. Hocamla bir ortak noktamız da Beşiktaşlı olmamızdı. Yıllar sonra oğlumla Beşiktaş'ın bir maçını izlemek için 19 Mayıs Stadyumu'na gitmiştim. Kapalı tribünde önümdeki sırada Mümtaz Hoca, iki, üç sıra ilerde yine öğrenci derneği başkanlığı yapan sınıf arkadaşım Uluç Gürkan ve oğlu Devrim oturuyordu. Beşiktaş-Gençlerbirliği maçı idi. Maç başladığında o ciddi adam gitmiş, tezahürat yapan, yer yer hakeme bağırıp çağıran Mümtaz Hoca gelmişti. Bir ara omuzuna dokunup, "Hocam sakin olun" dediğimde neredeyse oturduğu koltuğu kopartacak şekilde "Görmüyor musun; nasıl yanlış kararlar veriyor! Bu hakeme gözlük lazım!" diye bağırışına oğlumla çok gülmüştük.

1968 yılında mezun olunca İçişleri Bakanlığı'nda görev almıştım. Ancak aynı okulda okuyan nişanlım Gülbün henüz mezun olmadığından onu almak üzere zaman zaman okula uğrar, Mümtaz Hocam ile

karşılaştığımızda ayaküstü sohbet ederdik.

Mümtaz Hoca 1969 yılında profesör olmuş, 1971 yılında da Fakülte Dekanlığına seçilmişti. 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra 18 Mart 1971'de Dekanlığı sırasında, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'na gözüaltına alınıp tutuklandığı, Aydın Karacasu Kaymakamlığı görevinde iken radyoda duymuş, çok üzülmiştim. 1963 yılından beri okuttuğu Anayasaya Giriş ders kitabında komünizm propagandası yapmakla suçlanıyordu. Sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanması sonucu 6 yıl, 8 ay hapis, 2 ay 20 gün Kuşadası'nda emniyet gözetimi altında bulundurulmaya ve kamu haklarından ebediyen mahrumiyete mahkûm edilmişti.

Mümtaz Hocamızın 1971 askeri yönetimince gözüaltına alınışını ve Mamak'a getirilişini Uluç Gürkan anlatıyor:

Uluç Gürkan

"12 Mart 1971... Askeri müdahalenin ağırlığı her alanda yaşanıyor..."

Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan tutuklanmışlar, idam edilmek

üzere sözde yargılanıyorlar. Basına, deyim yerindeyse 'Abdülhamit sansürü' uygulanıyor. Cumhuriyet ve Akşam gazeteleri de bu sansürden paylarını kapatılarak alıyor.

Yüzlerce, belki binlerce kitap sakıncalı, topluca yakılıyor...

Bir siyasi parti TİP, bir işçi örgütü DİSK kapatılıyor... Anayasal hak olmasına karşın grev ve lokavt yasaklanıyor.

Ötesinde, binlerce üniversite öğretim üyesi ve öğrencisi, gazeteci, sendikacı gözaltında... İşkence altında sorgulanıyorlar...

Biz Ankara'da, Merkez Komutanlığı'nda iki barakaya tıkıştırılmış, günlerdir neyle suçlanacağımızı bekliyoruz... Barakanın kapısı açıldı... Hocalarımız Mümtaz Soysal ve Cahit Talas içeriye alındılar. Takım elbiseleri ve üstünde beyaz pardösüleri bizi ziyarete gelmiş gibiler... Başta Bahri Savcı, Sadun Aren ve Faruk Eren hocalarımız, İlhami Soysal, Uğur Mumcu, Fakir Baykurt, Zülfü Livaneli hemen yanlarına gittiler. Gözaltına alındıklarına inanmıyoruz.

Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde dersten alınmışlar. Öğrencilerinin alkış koridoru içinden geçirilip sözde nezarethaneye dönüştürülmüş bizim barakaya getirilmişler...

Hocalarımız için hemen bir ranzayı boşalttık. Ranzanın eski sahibi öğrenci arkadaşlarımız da birbiriyle birleştirilmiş ranzalara 'üçüncü konuk' oldular...

Yaklaşık iki hafta sonra, barakanın ilk konukları bizlerin bir ayı dolmak üzereydi ki, hâkim karşısına çıkarıldık. Çoğunlukla tutuklandık ve Mamak Askeri Cezaevi'ne gönderildik...

* * *

Mamak Askeri Cezaevi'nde Sadun Aren, Mümtaz Soysal, İlhami Soysal, Adil Özkol, Hüseyin Ergun ve ben bir odadayız. Mümtaz Hocam ile aynı ranzayı paylaşıyoruz...

Gardiyanlık yaptırılan dost bir yedek subay kulaklarımıza fısıldadı. 'Muammer Aksoy Hocamızı da tutuklamışlar, cezaevine getiriyorlarmış...'

O sakın, zarafet dolu, ama eğilmeyen, bükülmeyen kararlı duruşuyla bizlere devrimciliğin maçoşluk olmadığı ufkunu da açan Mümtaz Hocam ranzadan büyük bir öfkeyle atladı. Koridora, bizi özgürlüğümüzden koparan demir parmaklıklara tırmandı.

Elleri sanki kartal pençesi parmaklıkları yumrukluyor ve tüm gücüyle bağıyor;

Sesi yılları aştı, hâlâ kulaklarımda:

'Muammer Hoca'yı buraya sığdıramazsınız!..'

Gerçekten de hiç birini sığdıramadılar..."

Toplam 14.5 ay Mamak Cezaevi'nde kaldı. Mamak Cezaevi'nde iken bir süredir arkadaşlık yaptığı yazar Sevgi Soysal ile evlendi. Sevgi Soysal'dan iki kızı oldu. Hoca çok sevdiği sevgili eşi Sevgi Soysal'ı çok genç yaşında 22 Kasım 1976'da kaybetti. Tahliyeden bir müddet sonra Mümtaz Hocam tekrar Fakülteye dönmüştü.

Mümtaz Hocamı 90'lı yıllardan sonra siyasette görüyoruz. 1991 yılında Sosyal Demokrat Halkçı Parti'den Ankara Milletvekili olarak TBMM'ne girdi. Bir ara Dışişleri Bakanlığı yaptı. Daha sonra DSP'den Zonguldak Milletvekili seçildi. Ecevitlerle anlaşmazlığa düşerek 2002 yılında Bağımsız Cumhuriyetçi Parti'yi kurdu. TBMM'nde görev yaparken Çekiç Güç, OHAL ilanı, Kıbrıs ve özelleştirme konularında hükümet politikalarını eleştirmesi ve Anayasa Mahkemesine götürmesi ile ün salmıştı. Başta Cumhuriyet gazetesi olmak üzere birçok gazete ve dergilerde yazıları yayımlandı. Mümtaz Hocam inandığı fikirleri cesaretle savunurdu. Düşüncelerinden asla ödün vermezdi.

1962 yılında arkadaşlarıyla birlikte Sosyalist Kültür Derneği'ni

Mümtaz Soysal
1991 yılında Sosyal
Demokrat Halkçı
Parti'den Ankara
Milletvekili olarak
TBMM'ne girdi.
Bir ara Dışişleri
Bakanlığı yaptı.

kurmuştu. 1974-1978 yılları arasında Uluslararası Af Örgütü 2. Başkanı olarak görev aldı. 1979 yılında, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Uluslararası İnsan hakları Öğretimi Ödülü'nü aldı.

Mümtaz Soysal, Kıbrıs Toplumlararası görüşmelerinde, uzun yıllar Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın anayasa konularında danışmanlığını yaptı.

Mümtaz Hocamız son 3-4 yıldır evine kapanmış, ikinci eşi Sevinç

Hanım'la Beşiktaş'taki evinde günlerini geçiriyordu. Hocanın son yıllarda kimseyi tanımadığı yolundaki haberler bizleri çok üzüyordu. Bu hastalık Hocamıza hiç yakışmamıştı.

Geçen yıl 11 Kasım 2019'da sevgili Hocamızın vefat ettiği haberini aldık. Uluç Gürkan'ın tabiriyle, sadece bir hukuk abidesi, bir siyaset bilgesini değil, aynı zamanda "altın beyin" olarak nam salmış bir devrimciyi de kaybetmiştik.

Sevgili Hocam ebedi yerinde ışıklar içerisinde yat. Düşüncelerinin her zaman öğrencileriyle yaşayacak! •

Siirin

DORUKLARINDA

Kurtuluş Savaşı'nın
kazanılmasına
duyduğu inancı ifade
eden şiirleriyle
tanınan şairimiz

Kemalettin Kâmi Kamu

Yazan: SABRİ KEMAL

Şiir öğleden sonralarının
"Gurbet Şairi" idi 1901
doğumlu Kemalettin Kâmi Kamu.
Gurbet adlı şiiri ile duyumsadık
gurbete düşmeden sıra özlemini.
Bilmezdik bu şiiri İstanbul'un işgali
üzerine yazıp İstanbul'u terk edip
Anadolu'ya geçip Ankara'da Çan-
kaya'yı kendine Kâbe diye seçti-
ğini. Cumhuriyete olan bağlılığının
dini bir inanca dönüştüğünü...

Bilmezdik, Beyrut'ta doğup
çocukluğunun babasının memur
olarak görev yaptığı Erzurum'da
geçtiğini, ortaokulu babasının
malmüdürü olarak tayin
edildiği Refaiye'de
bitirdiğini. »

1916 yılında Ruslar'ın Erzurum'u işgal ettiğini öğrendiğinde babasının kalp krizinden öldüğünü, annesi ile önce Sivas'a, sonra Kayseri'ye göçtüğünü de bilmezdik. Bir çok şairimiz gibi bir öğretmen Kemalettin Kâmi Kamu, ama bilmezdik İstanbul Dârülmuaallimîn-i / İstanbul Erkek Öğretmen Okulu mezunu olduğunu...

İlk şiiri olan "Şam" Bursa mecmuasında, ününü kazandırmaya başlayan şairlerinden "Türk'ün İlahisi" Büyük Mecmua'da; okul kitaplarında da yer alan Kurtuluş Savaşı ile ilgili şiirleri Dergâh dergisinde yayımlanan şiirlerle ünlenen; başlangıçta şiirlerini aruz vezni ile sonra da hece vezni ile yazar Kemalettin Kâmi Kamu Matbuat Genel Müdürlüğü'nde başyazar olarak çalıştı ve Anadolu Ajansı'nın temsilcisi olarak gittiği Paris'te siyasal bilimler eğitimi gördü. Soyadı yasası ile Kamu soyadını aldı. 1939 yılında milletvekili olarak girdiği TBMM'de 6. 7. dönemlerde Rize, 8. dönemde Erzurum milletvekili olarak, Türk Dil Kurumu'nda da "Terim Kolu başkanı" olarak görev yaptı. 1948 yılında da Ankara'da yaşama veda etti.

Bütün bunlardan habersiz seve rek okurduk şiirlerini. Orhan Veli gibi ona da yanardı genç yaşta öldüğü için...

GURBET

Gurbet o kadar acı
Ki, ne varsa içimde
Hepsi bana yabancı

Hepsi başka biçimde
Eriyorum gitgide
Elveda her ümide!
Gurbet benliğimi de
Bitirdi bir biçimde

Ne arzum ne emelim
Yaralanmış bir El'im
Ben gurbette değilim
Gurbet benim içimde
Çankaya
Ebedi bir güneşle
Burada doğdu Gazi,
Yaprak yığını gibi
Burada yandı mazi.
Burada erdi Musa,
Burada uçtu İsa;
Bülbül burada varsa
Hürriyet için öter.
Ne örümcek ne yosun,
Ne mucize ne füsün;
Kâbe Arap'ın olsun
Çankaya bize yeter...

***

İRŞAD

Sevgilim güvenme güzelliğine,
Senin de saçların tarumar olur;
Aldanma talihin pembe rengine,
Hayatın uzun bir intizar* olur.
Sevgilim her insan doğarken
ağlar,

Çiceklele açar, sularla çağlar,
Rehgüzarı** olur, bahçeler, bağlar,
Nihayet isimsiz bir mezar olur.
Sevgilim baksana bir yanda gülen,
Bir yanda gözünün yaşını silen,
Kimi benim gibi erir derdinden,
Kimi senin gibi bahtiyar olur.
Sevgilim senin de geçer zamanın,
Ne şöhretin kalır, ne hüsn-ü anın,
Böyledir kanunu kahpe dünyanın,

Dört mevsim içinde bir bahar olur

*İntizar: Bekleme **Rehrüzgır: Yol üstü. Geçit.

***

GÜZ

Kurudu artık otlar
Bitmiyor tazeleri
Birikinti sularda
Yaprak cenazeleri
Döndü yayladakiler
Erdi dağlara batı
Ovalar daha geniş
Kayalar daha katı
Başım avuçlarımda
Bir ağır külçe hüznün
Düşüyor gözlerime
Çiğ taneleri güzün

***

İZMİR YOLLARINDA

Belki şimdi sana son
Sözlerimi yazmadan
Gözlerim kapanacak
Belki var daha beş on
Dakikalık bir zaman
Anne, için yanacak
Mektubum okunurken.
Lakin ölümün eli
Alnıma dokunurken
Beliren bir emeli
Çok görme bana sakın.
Ben tanıya en yakın
Bir yola sapıyorum.
Milletimin uğrunda
Türbemi yapıyorum.
Düşündüm huzurunda
Edebi bir akşamın.
Düşündüm ki babamın
Dizi dibinde geçen
Yirmi iki seneden
Elimizde kalan ne?
Sorarım sana anne!
Madem ki gün gelecek,

Herkes aynı meleğin
Önünde eğilecek.
Niçin o güne değin
Çan sesleri duyayım?
Bugün de bir yarın da!
Bırakın uyuyayım
İzmir kapılarında.
Anne, elveda artık!
Şu iki üç asırlık
Gecenin gündüzünü
Görmeden gidiyorum.
Ne beis var diyorum
O günün seherinde
Senin ince yüzünü
Görüyor gibiyim ya!..
Ey genç gecelerinde
Beşiğimi bekleyen,
Ediyorum emanet
Seni Anadolu'ya.
Sütünden ekmeğinden,
Ne verdinse helal et.
Söyle Hacer'e o da
Hakkını helal etsin.
Gönülcüğü dilerse
Başka birine gitsin!
Ben ermeden murada
Ecel kırdı kolumu

Artık beyhude yere
Beklemesin yolumu.
O ne anne, o güzel,
Gözlerinden akan ne?
Geri dönmedim diye
Ağlıyor musun anne? •

Düşler ve Düşünceler

Yahya Aksoy

DEVLET

.ve

Sanat

*“İlim ve sanat takdir edilmediği yerden
göç eder.” İbn-i Sina (980-1037)*

Kültür, “Toplumsal yaşam süreci içinde yaratılan ve bir topluma niteliklerini veren maddi ve manevi değerler bütünü” olarak tanımlanmakta.

Sanat, “Bir duygunun, bir düşüncenin, bir tasarımın, bir olayın ya da güzelliğin beceri ve düş gücüyle anlatımına dayanan yaratıcı insan etkinliği” olarak ifade edilmekte.

T.C. Anayasası, Devletin Temel Amaç ve Görevleri:

Madde 5: Devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyet ve demokrasiyi korumak, »

kişilerin ve toplumun refah, huzur, mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasi, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

Madde 25: Herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Madde 27: Herkes bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

İnsanın, toplumsal varlık olarak, toplumla birlikte kendini yeniden üretme ve varlığının bilincine varma sürecinde, zihinsel olarak ürettiklerinin bütünü olan kültür, işlevselliği açısından maddi ve manevi kültür olarak değerlendirilmektedir.

Kültürde ağırlık sanatta olup, sanatı içermeyen bir kültür düşünülemez. Kültürel kalkınma olmadan ekonomik kalkınma olamaz, kalkınmanın temeli, kültürel kalkınmadır.

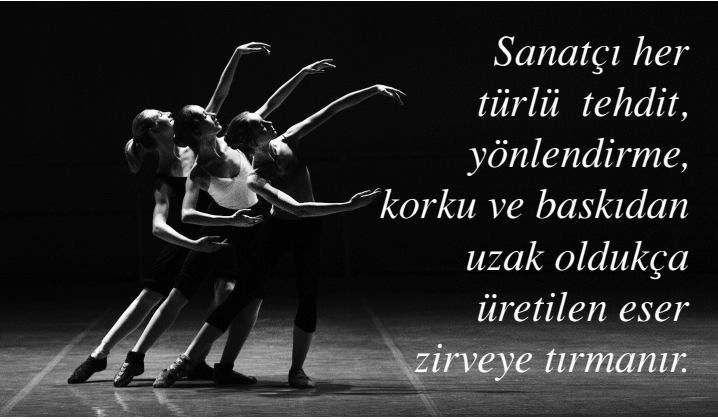
Toplum ile sanat arasında bulunan çok yakın ilişki, toplumun kimliğini kişiliğini, benliğini, umudunu, yaşam felsefesini ve tarihini oluşturur.

Demokrasilerde sanatçı-sanat eseri-toplum-iktidar ilişkilerinde, sanatçının birey olarak ifade özgürlüğünün, yaratma eyleminin, kitleyle buluşma

olanağının önü açılmalıdır.

Yüzlerce tanımı yapılan kültürün, anlatılması için sözcükler, yazılar, kitaplar yetersiz kalmaktadır. Ucu açık, sonsuz, insanlıkla özdeş, tarihsel derinlikleri ve genişliği olan kültür, insanlık tarihinin temel taşıdır.

Her insan kendi kültürünün

Sanatçı her türlü tehdit, yönlendirme, korku ve baskıdan uzak oldukça üretilen eser zirveye tırmanır.

Düşünce, tasarım, beceri, düş gücü özgürce etkinliğini gösterdikçe, sanat ve sanat ürünü özgün olmaya devam eder. Sanatçı her türlü tehdit, yönlendirme, korku ve baskıdan uzak oldukça üretilen eser zirveye tırmanır. Bu durum esere yansır ve özgün eser olarak sanat tarihinde yerini alır.

ürünüdür. Bu niteliklerle insanlık içinde yerini alır. Kültürün ana kaynağı olan sanat, bireyin ve toplumun kimliği, kişiliği, benliği ve değerler bütününe oluşturan temel unsur olarak, demokraside öne çıkmakta, öncelik kazanmakta ve devlet-sanat ilişkisi önem kazanmaktadır.

Bir toplumda hayatın bütün alanlarında yapabildiklerinin bileşkesi olan kültür, bir ulusun uygarlığını yaratan temel değerler bütünü olarak değerlendirilmektedir.

Prof. Dr. Bozkurt Güvenç eğitim ve kültür ilişkisini şöyle anlatmakta:

“Eğitim yol ise; kültür, yolcunun hayat boyunca yaşayarak öğrendiklerinin tümüdür.”

Atatürk'ün, “Ulusal kültürümüzü çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkaracağız.” söyleminde kültür ile uygarlık arasındaki ilişkiye vurgu yapılmakta ve çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'nin hedefi çizilmektedir.

Ulus, bütün kurum ve kuruluşları ve şiiri, musikisi, romanı, tiyatrosu, resmi, yontusu, operası ve balesi ile bir sanatsal varlıktır. Devlet, varlığına anlam ve derinlik kazandıran değerler bütününe

oluşturan bu sanatsal varlığı korumalı ve geliştirmelidir.

“Bir ulus oluştuktan sonra, bireylerinin devlet yaşamında ve düşünce yaşamında ortaklaşa çalışmasıyla ortaya çıkan ulusal kültürde, kuşkusuz ulusun her bireyinin çalışma payı, katkısı ve hakkı vardır.” diyen Atatürk, ulusal egemenlik ve eşit yurttaşlık ilkeleri ile yerel farklılıkların üzerine

Prof. Dr. Bozkurt Güvenç: “*Eğitim yol ise; kültür, yolcunun hayat boyunca yaşayarak öğrendiklerinin tümüdür.*”

çıkmayı, böylece çağdaş bilim, sanat ve teknolojinin düzeyine ulaşmayı ve ulusal kimlik için çağdaş kültürü amaçlayan bir ulus anlayışını öngörmüştür.” (*)

Demokrasi tüm kurum ve kurallarıyla devletin işleyişinde sağlıklı ve sağlam bir şekilde yerini alırsa, devlet-sanat ilişkileri birbirine engel ve gölge etmeyecek şekilde koordineli bir sistem kurulursa, toplum, sağlıklı, etkin ve yetkin sonuçlara hızla ilerler.

Toplumdaki kültürel birikim, insan davranışlarını geniş ölçüde belirlemekte, kültür ve sanat insan

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesinde, siyasal düzen anlayışı demokratik devlet esasına dayanır.

ve toplum için özel bir anlam içermektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesinde, siyasal düzen anlayışı demokratik devlet esasına dayanır. Sanat ve kültürle taçlandırılmış bir

demokrasi her yerde saygı ile karşılanır, selamlanır.

Her devletin bir ulusal kültür ve sanat politikası oluşturması, kültür ve sanat alanında yılların süzgecinden geçerek gelen tarihi ve sosyal gerçeklere dayalı bir "ulusal kültür ve sanat stratejisi ve politikası" oluşturması esas olmalıdır.

Sanat, toplumun estetik duygularını yüceltirken, dinamik, insancıl, üretken, kaynaşmış, yaratıcı ve çağdaş bir toplumu yaratmada en temel itici gücü oluşturur. •

yahyaaksoybd@gmail.com

*(Cumhuriyet Çınarı, Özer Ozankaya, KBY.s.322)

Ölmeden Önce Pişman Olduğumuz 5 Şey

Avustralya'da yıllar boyunca evlerinde ölümü bekleyen hastalarla çalışan hemşire Bronnie Ware, emekli olduktan sonra deneyimlerinden yararlanarak yazdığı kitapta insanların hayatlarının son günlerinde en çok neye pişman olduğunu listeliyor.

Ware, "The Top Five Regrets of the Dying - A Life Transformed by the Dearly Departing" adlı kitabında ölüm yatağında insanların en çok pişmanlık duyduğu şeyin diğer insanlarla ilişkilerindeki ihmalkârlık olduğunu ileri sürüyor. İnsanların ölümlü olduğu gerçeğiyle yüz yüze geldiklerinde çok önemli değişimler geçirdiğini belirten Ware, ölmek üzere olan hastaların **inkâr, korku, öfke, pişmanlık ve sonunda kabullenme** gibi aşamalardan geçtiğini ekliyor. Hastalarına en çok ne için pişmanlık duyduğunu soran Ware, aldığı yanıtları temelde benzer olan bu beş başlık altında topluyor:

- 1-Cesur olun
- 2-Hırsınıza yenilmeyin
- 3-Dürüst olun
- 4-Kendinize ve çevrenize değer verin
- 5-Mutluluğu kovalayın

*Ölmeden Önce
Pişman Olduğumuz 5 Şey
Bronnie Ware*

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

İşsizlik Zor Çeken Bilir

Öncelikle, bu yazımın amacının işsizlik sorunu yaşayan gençlere moral ve umut aşılamak olduğunu belirtmek isterim.

Günümüzde, diploması, yabancı dili ve mesleği olduğu halde niteliklerine uygun bir iş bulamayan yüz binlerce evladımızın olduğu herkes tarafından bilinen acı bir gerçek. Bu nedenle yazımı özellikle bu gençlerimizin aileleri ve yakın çevrelerindeki insanlar okursa onlarla dayanışma geliştirmeleri açısından faydalı olur düşüncesindeyim. Son yıllarda yaşanan ekonomik sıkıntılar ve sonu belirsiz bir salgın süreci işsizlik sorununu bir ülke meselesi haline getirmiş olsa da umut her zaman vardır.

Sevgili gençler: Sahip olduğunuz nitelikler, eğitim ve beceri altyapınız eninde sonunda sizi hak ettiğiniz yere getirecektir. »

Bundak hiç şüpheniz olmasın. Asla pes etmeyin. Şimdilik, hepinize sabır ve moral diliyorum. Uzun çalışma hayatım boyunca hiç işsiz kalmadım. Yıllarca devlet memurluğu yapmış olmam bana zaten bir tür iş garantisi sağlıyordu. İşsiz kalan bir insanın nelere göğüs gerdiğini elbette bu sıkıntıyı yaşayanlar bilir. Buna karşın içine düştükleri umutsuzlukları ve yoksunlukları göz önünde bulundurarak onlara anlayış göstermek, yardımcı olmaya çalışmak hepimizin boynunun borcudur. Yüksek öğrenim mezunu gençlerimizin arasında işsizlik oranının her geçen gün hızla artması, yıllarını eğitime verip, son derece önemli dallarda okullar bitiren evlatlarımızın işsizlik bunalımını yaşamakta olması hepimizin ama en çok yakınlarının içini yakıyor. Ne yazık ki, günümüzde hemen herkesin ailesinde ya da çevresinde aylarca hatta çok daha uzun süreler

boyunca işsiz kalan, yaşamından büyük fedakârlıklar yaparak aldığı diplomasını kullanamayan bir gencimiz bulunmakta. Bu üzücü durumun suçlusu gençlerimiz değil, günümüzün şartlarıdır. O nedenle evlatlarımıza karşı anlayışımızı ve desteğimizi en üst düzeyde tutmak hepimizin görevidir.

Kısa bir süre önce, genç kuşak yazarlardan sevdiğim bir meslekta-

şımızın işsiz gençler için yazdığı bir öyküyü okudum. Yazarın kendisi de hayli genç olduğu için yaşatlarının sorunlarını büyük bir ustalıklarla dramatize etmeyi başardığı bu öyküde onların yaşadığı kırılma noktaları, geleceğe bakışlarındaki umutsuzluğu ve kendilerini anlayamayan çevreleriyle yaşadıkları kırılganlıkları çok iyi anlatmış. Günümüzün bu acıtıcı gerçeğini olması gereken yerde yaptığı vurgularla çarpıcı bir şekilde gündeme getirmiş. Okurken yüreğim burkuldu. Keşke o öyküyü özellikle ailesinde işsiz bir evlat ya da çevresinde uzun süredir iş aradığı halde bulamayan bir arkadaşını olan insanlarımız okusa.

Evlatlarımıza karşı anlayışımızı ve desteğimizi en üst düzeyde tutmak hepimizin görevidir.

En azından onların hassas psikolojilerini daha iyi anlamalardı. Ömrünün tamamını bu ülkede geçirmiş

bir insan olarak işsizliğin genç kuşak üzerinde yarattığı engellenemez dramı nasıl göğüsleyebileceklerini elimden geldiğince bu yazımda anlatmaya çabalayacağım.

Uzun süredir işsizlik çeken bir

gencimizi gözünüzün önünde canlandırın lütfen. İlk günlerde taşıdığı gelecek düşlerinin ve heyecanının boşa geçen zamanla azalacağını hatta giderek bir karamsarlığa dönüşeceğini tahmin etmek hiç de zor değildir. Bu gencimizin parasızlık ve yetişkin yaşına karşın maddi anlamda hala ailesine muhtaç halde olmasının yarattığı ezici burukluk nedeniyle bir umutsuzluk döngüsüne girmesi de kaçınılmazdır. Senelerce dirsek çürüterek aldığı eğitimlere uygun bir meslek sahibi olabilme

latlarımızın yüreğine çöreklenmiş bir sızıdır. Bu nedenle onlarla olan ilişkilerimizde bunun dünyanın sonu olmadığını, en gelişmiş ülkelerde bile kendileriyle aynı kaderi paylaşan yaşlıları bulunduğunu anlatmalı ve onlara yapıcı öneriler sunmalıyız. Aksi takdirde güzel bir gelecek beklentisinin yerini derin umutsuzluğun alması kaçınılmazdır.

İşsiz kalan günlerin haftalara, aylara dönmesi doğal olarak bu sıkıntıyı çeken gençlerimizin moral ve enerjisini olumsuz yönde etkiler. Bu durum zamanla niteliklerine ve eğitimlerine uygun bir iş bulmaktan çok onları parasızlıktan kurtaracak herhangi bir işe kapılanmanın peşine düşüreceğini de anlayışla karşılamamız gerekir. Aksi takdirde bu acı gerçek her geçen gün daha derin bir karamsarlığın içine düşmelerine neden olur. Çünkü aynı durumda çok sayıda

beklentisinin giderek azalmaya başlaması duygusal bir çöküntüyü de beraberinde getirir. İşte bu noktada o gençlerimize olabildiğince anlayışlı bir tavırla yaklaşmamız gerekir. İş aramak için kullanacağı bilgisayarın masrafını, muhakkak sahip olması gereken telefon hattının faturasını ve eleman arayanlara yaptığı başvurulardan gelen görüşme taleplerine giderken harcaması gereken yol paralarını bile ailesinden almak zorunda olması zaten işsiz olan ev-

yaşlıları vardır. Günümüzde bilgisayar, elektronik ve inşaat mühendislikleri gibi son derece güçlü fen ve matematik altyapısı olan öğrencilerin kabul edildiği okulların mezunları arasında bile işsizlik sıkıntısı çekenlerin olduğunu görüyoruz ne yazık ki. Yine de bunun geçici bir süreç olduğu unutulmamalıdır.

Çok sağlam ekonomilere sahip olan Batı ülkelerinde, hatta süper güç olarak bilinen Amerika Birleşik Devletleri'nde bile hemen her yaşta

ve her konumdaki çalışanın işsiz kalma tehlikesi bizde yaşananın çok üzerindedir. Bu ülkede senelerini bilime vermiş genetik mühendislerinin ya da uzman tıp doktorlarının bir anda işsiz kalıp niteliklerine uygun konularının çok altındaki işlere razı oldukları bilinen bir gerçektir. Bir işi olmayan insanların en küçük bir sosyal hakka sahip olamadığı ABD'de sağlık sorunu yaşayan işsizlerin çektikleri acılarsa trajik birer örnektir. Öte yandan teknolojinin giderek geliştiği, otomasyonun hemen her iş koluna hâkim olduğu günümüzde beden gücüne olan gereklilik her geçen gün daha da azalmaktadır. Buna karşın beyin gücüne olan gerekliliğin giderek artacağını belirterek üniversite mezunu işsizlere bir umut aşılacak isterim. Bu nedenle siz, iyi eğitimlerle yetişmiş, çağın gerektirdiği alt yapı ve becerilere sahip olan genç kardeşlerimizin üzülmek yerine geleceğe umutla bakmaya, aynı hırs ve istekle araştırmaya devam etmeleri gerekir.

Hiç de hak etmedikleri halde işsiz kalmış gençlerimizin ailelerine ve arkadaşlarına da önemli görevler düşüyor. Öncelikle bu durumun onların suçu olmadığını ve en azından şimdilik bunu aşmak için ellerinden fazla bir şey gelmediğini bilmeleri gerekir. İyi bir eğitim altyapısı olan hiç kimse işsiz kalmayı hak etmez. Senelerce dirsek çürütüp geleceğe hazırlanan genç bir insan kendisinden kaynaklanmayan nedenlerden dolayı sorumlu

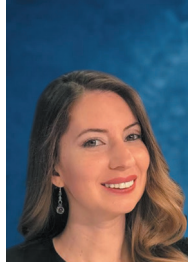
tutulamaz. Yakın çevreleri onlara karşı anlayışlı davranmalı, maddi ve manevi anlamda desteğini esirgememelidir. Unutulmamalı ki, uzun süre işsiz kalan bir insan öncelikle kendisini sosyal yaşamdan soyutlar. Örneğin, bir arkadaş toplantısına gitmek en azından yol parası gerektirir ve eli boş gitmek olmaz. Oysa düzenli maaşı olmayan bir insan cebindeki parayı idareli harcamak zorundadır. Dostlarıyla dışarıda bir eğlenceye gitmek düşüncesi bile onu ciddi anlamda maddi sıkıntıya sokacaktır. O yaştan sonra ailesinden para istemek ona zor gelir. Kafasında bin bir düşünce, sayısız endişe vardır. Sanırım bu konunun en üzücü yanı; genç bir insanın bu tür zorunluluklar nedeniyle kendisini sosyal yaşamdan koparmasıdır.

Anneler, babalar ve arkadaşlar: Eğer ailenizde ya da dostlarınız içersinde uzun süre işsiz kalan ve bundan dolayı kaygılar içinde olan insanlar varsa onlara son derece anlayışlı davranın lütfen. Bunun geçici bir süreç olduğunu unutmayın. Çalışmak arzusunu canlı tutan ve geleceğe umutla bakan bir insan eninde sonunda hak ettiği ekmeğe kapısını bulacak, düşlediği makama ulaşacaktır. Onların bu süreci olabildiğince zararsız atlattırması için aile ve çevre desteği çok önemlidir. Evlatlarımızı maddi ve manevi anlamda asla yalnız bırakmayın. Ve sevgili gençler: Lütfen moralinizi bozmayın. Bu günler de geçecek ve sizler iş hayatında hak ettiğiniz yeri bulacaksınız. •

mehmetunverbd@gmail.com

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

James Bond Hayatını Kaybetti

Hollywood'un ünlü aktörlerinden Bond karakterini ilk kez canlandıran Sean Connery 90 yaşında hayatını kaybetti. İskoç aktör Connery, beyaz perdede ve serinin en çok tanınan oyuncusu olarak biliniyordu. Usta oyuncu, “Dokunul-

mazlar” filmindeki İrlandalı polis rolüyle 1988’de Oscar kazanmıştı. Connery, Gülün Adı, İskoçyalı, Indiana Jones Son Macera ve Kızıl Ekim gibi filmlerle de sinema tarihine adını yazdırmıştı. 2000 yılında İngiltere Kraliçesi Elizabeth tarafından şövalye ilan edilerek “Sir” unvanını alan Connery, ağustos ayında 90 yaşına girmişti.

2 Çekirgeler Çiftçilerin 1 Yıllık Emegini Yok Etti

Gelirinin önemli bölümünü tarımdan karşılayan Etiyopya, Covid-19 virüsü ve sel baskınlarının

yanı sıra küçük canlılarla da başa çıkmaya çalışıyor. Doğu Afrika'da son 1 yıldır süren çekirge istilaları, Etiyopya'daki çiftçilerin bir yıllık emeğini yok etti. Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Örgütü'nün verilerine göre; 11 ayda Etiyopya'da 200 bin hektardan fazla alana zarar veren çekirgeler, milyonlarca insanın gıdaya erişimini tehlikeye attı. Darı, buğday ve nohut tarlaları yeşeren tarım ürünlerinden çok çekirge bulutları ya da ilaçlarla zehirlenmiş sürülerle kaplı. Çöl çekirgesi sürüleri, her gün 150 kilometre yol katedebiliyor. Bir kilometrekarede yer alan 40-80 milyon çekirge, sadece bir günde 35 bin kişiye yetecek gıdayı tüketebiliyor.

3 AB'ye Yasadışı Yollardan Gelen Göçmen Sayısı Azaldı

Almanya'da, Avrupa Birliği Komisyonu ve Avrupa Dış İlişkiler

Servisi'nin durum raporuna dayanıldığı bir haber yayımladı. Habere göre; Türkiye'den Avrupa Birliği topraklarına yasa dışı yollarla geçiş yapan göçmenlerin sayısı 2020 yılının ilk dokuz ayında geçen yılın aynı dönemine oranla azaldı.

Habere, "Türkiye'den 2020 yılında gelenlerin sayısı 14 bin 579 oldu"

ifadelerine yer verildi ve bu veriler doğrultusunda, geçen yıla oranla azalmanın yüzde 70 seviyesine ulaştığı belirtildi. Habere göre, 11 bin 92 kişi Yunanistan, 2 bin 334 kişi İtalya, 35 kişi Bulgaristan'a giderek doğrudan Avrupa Birliği topraklarına ayak bastı. Bu sayının, 2015 yılından bu yana en düşük seviyede olduğu ifade edildi. Avrupa Birliği Sınır Koruma Ajansı Frontex de, Ocak-Eylül ayları arasında Doğu Akdeniz rotasını kullanarak Birlik

ülkelerine giriş yapan göçmenlerin sayısında belirgin bir azalma olduğunu bildirmişti.

4 Yeni Zelanda Tarihinde Bir İlk

Yeni Zelanda tarihinde bir ilk yaşandı. Önceki koalisyon hükümetinde, Devlet Bakanı olarak görev yapan Nanaia Mahuta, ülkenin ilk Maori kökenli kadın

Dışişleri Bakanı oldu. 1996 yılından bu yana ülkede yerli kadın milletvekili seçilmemişti. Mahuta, mecliste Maorilerin yoğun yaşadığı Te Tai Hauauru bölgesini temsil ediyor. Ataları Maori topluluğunun önderleri arasında yer alan Mahuta'nun çenesinde "moko kauae" adı verilen geleneksel Maori dövmesi bulunuyor. Yeni Zelanda'da yeni seçilen parlamentonun yarısına yakını kadın milletvekilleri oluşturuyor. Genel seçimlerde, oyların yüzde 49'unu kazanan Başbakan Jacinda Ardern ve İşçi Partisi, 120 üyeli parlamentoda 64 sandalye kazanarak 1996'dan bu yana ilk kez tek başına iktidara geldi..

5 Nasa'dan Büyük Keşif

Amerikan Havacılık ve Uzay Dairesi NASA, dünyanın uydusu Ay'da su bulunduğuna ilişkin nihai kanıtlara ulaştığını açıkladı. Daha önce Ay'ın gölgede kalan kraterlerinde keşfedilen suyun aksine, bilim insanları Ay'ın Güneş gören yüzünde su molekülleri tespit etti. Keşfedilen su miktarına ilişkin net bir veri paylaşılmadı. Su tortularının yapısının daha iyi anlaşılması için çalışmalara devam edilmesi gerektiği vurgulandı. Daha önce yürütülen araştırmalar Ay'ın yüzeyinde su bulunduğuna ilişkin işaretler olduğunu ortaya koymuştu. Yeni keşifler ise su miktarının sanılandan çok daha fazla olabileceğini gösteriyor.

6 Çin Ekonomisinde Covid-19 Etkisi Kayboluyor

Çin Ulusal İstatistik İdaresi, gayrisafi yurt içi hasılanın temmuz, ağustos ve eylül aylarını kapsayan üçüncü çeyrekte % 4.9 büyüdüğünü

açıkladı. İkinci çeyrekteki yeniden büyüme seyri sonrası üçüncü çeyrekte de ekonomik toparlanmanın hızlandığı değerlendirildi. Çin ekonomisi, geçen yılın sonunda Hube eyaletinin Vuhan kentinde ortaya çıkarak dünyaya yayılan Kovid-19 salgınının etkisiyle bu yılın ilk çeyreğinde yüzde 6.8 küçülmüş, ikinci çeyrekte yüzde 3.2 büyümüştü.

7 Bebek Mamasında 4 Milyon Plastik Parçacık Tespit Edildi

İrlanda'da, Dublin Üniversitesi'nden bilim insanları, polipropilen içeren biberonların ısıtıldığında ve çalkalandığında saldırdığı plastik parçacık sayısını inceledi. Araştırmada hiç kullanılmamış polipropilen içeren bir plastik biberon temizlenip sterilize edildi. Kurumaya bırakılan ve içine saf su konulan biberon, Dünya Sağlık Örgütü'nün bebek mamaları için tavsiye ettiği şekilde 70 dereceye kadar ısıtıldı. Sonra, bebek maması hazırlama sürecinde yapıldığı gibi, biberon mekanik bir çalkalayıcı

yardımla yaklaşık bir dakika çalkalandı. Bilim insanları bu süreçte, biberonlardan her 1 litre suya yaklaşık 4 milyon mikroplastik parçacık karıştığını tespit etti. Araştırmada bilim insanları suya toz bebek maması karıştırdıklarında da aynı sonuca ulaştı. Isı yükseldikçe daha çok mikroplastığın suya karıştığı görüldü.

8 OECD'ye Göre Kovid-19 Pandemisinin Mağdurları Göçmenler

Avrupa Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı OECD'ye göre, Kovid-19 salgınından en çok etkilenenler göçmenler oldu. Müşterilerle daha yakın temas içinde bulunmaları, genelde kalabalık evler ve yerleşimin yoğun olduğu semtlerde yaşamaları nedeniyle virüse yakalanmalar arasında göçmenlerin oranı ortalamasının üstünde.

Göçmenler pandemi nedeniyle eğitimde yaşanan aksamalarda da en fazla etkilenen grup. •

sezinsansungunaybd@gmail.com

ARALIK AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

1-(b) Durum, şart	6-(d) Aykırılık	11-(b) Gergin
2-(c) Büyük, geniş	7-(c) Kesyap	12-(d) İtibar, saygınlık
3-(a) Aykırı düşünce	8-(d) Mevcut durum	13-(a) Tedavi uzmanı
4-(b) Orta yuvarlak	9-(d) Geçerlilik	14-(c) Kısa oyun
5-(a) Sıcakkanlı	10-(a) Şekli olmayan	15-(c) İşe yarar

“Bilginizi Denetleyin”

- 1-(b) Tein
 2-(c) Ağız
 3-(a) Işık
 4-(b) Toksin
 5-(a) Pesimist
 6-(d) Mustang
 7-(b) Ekin
 8-(c) Bir ölçü birimi
 9-(d) Zemheri
 10-(a) İskandil
 11-(b) Şinasi
 12-(d) Guaj

Kare Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	B	E	K	İ	R	C	O	Ş	K	U	N		U	F	O
2	A	G	O	R	A		L	İ	M		E	K	L	E	M
3	K	A	Z		M	A	U	N		P	İ	R	A	N	A
4	İ	L	A	H	İ		K	A	V	A	L	A		A	R
5	D	E	L	İ		P		S	A	N		L	A		T
6	U		A	M	P	İ	R	İ	K		V	D	İ	A	
7	Y	A	K	A		S	A		A	R	A	B	A	N	
8	A	S		Y	A	T	S	İ		A	S		K	A	M
9	R	A	V	E	L		A	R	İ	S	T	O		Y	A
10	L		A		K	A	T	A	R		O	M	L	E	T
11	A	S	A	L	A	K		K	A	S		U		T	A
12	R	Ö	T	A	R		V		N	E	V	R	A		R
13		Y		M	A	L	A	K		V	E		U	L	A
14	E	L	M	A		A	L		Ş	İ	F	A		İ	
15	D	E	M		A	B	İ	Y	E		A	K	İ	R	A
16	İ	M		U	Ş	İ		E	F	E					
17	N		O	T	U	R	A	K		T					
18	C	A	Z		R	E	Z	E	N	E					
19	İ	L		F	E	N	A		A	N					
20	K	A	B	A		T		Ü	R	E					

YARININ BÜYÜKLERİ

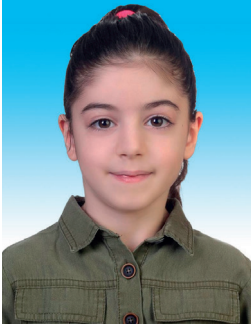
Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Meylin Yazman, İstanbul

Bilge Eren, Kocaeli

Ayda ve Kaya Özen, Ankara

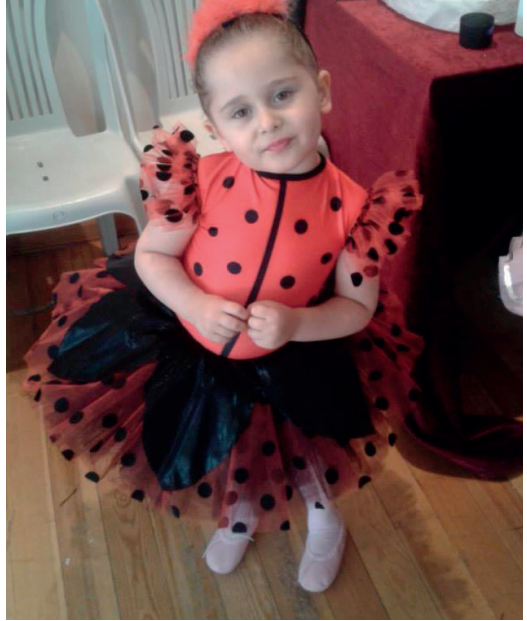
Duru Pera Gülmez, Ankara

Zeynep Selma Halkalı, *İstanbul*

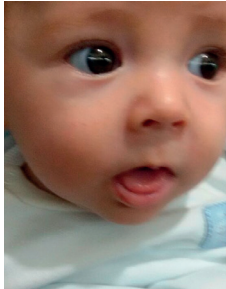
Aslı Zeynep Baloğlu, *Tekirdağ*

İrem Küçük, *Ankara*

Elif Küçük, *Ankara*

Belka Sular, *İstanbul*

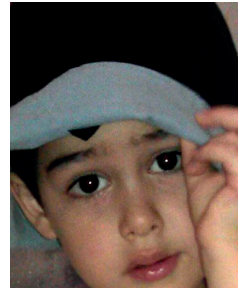
İpek Aydın, *Ankara*

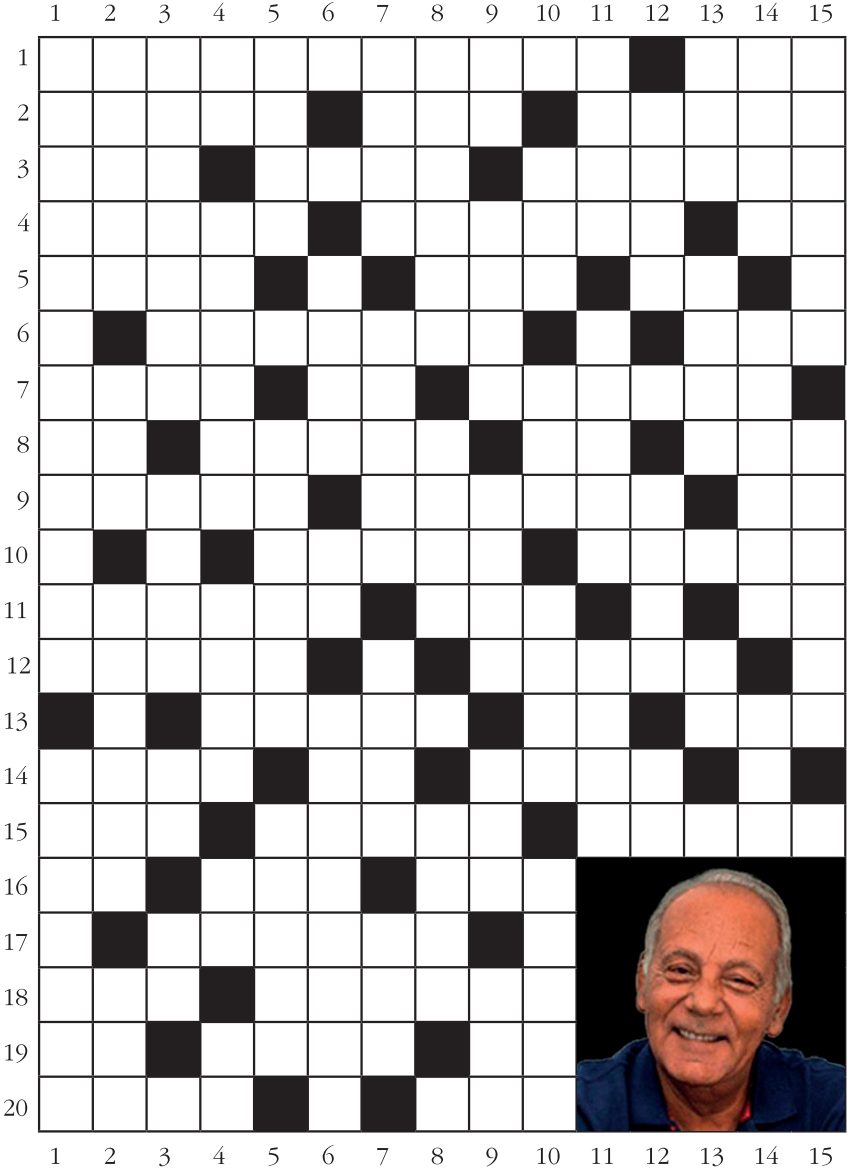
Eymen Aydemir, *Bolu*

Yalın Şimşek, *Antalya*

Umut Aydın, *Ankara*

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA: 1-Geçtiğimiz aylarda yitirdiğimiz fotoğrafta görülen gazeteci ve yazarımız.-Bilinmeyen, uçan gökyüzü objeleri için verilen kısa ad. 2-Eski Yunan'da pazar yeri, meclis-Küçük bir limon türü.-Vücut kemiklerinin uç uca gelip birleştiği yer. 3-Eti lezzetli bir kümes hayvanı.-Akaju da denilen marangozlukta kullanılan bir ağaç.-Çok keskin dişleri olan bir balık türü. 4-'..... Komedya' (Dante'nin bir yapıtı).-Yunanistan'ın kuzeyinde bir liman kenti.-Güzel sanat. 5-Aklı yerinde olmayan.-Ad,unvan.-Bir nota. 6-Bilimsellikten uzak, görgü ve öneriye dayanan.-Pozitif slayt. 7-Giysilerin boyna gelen, boynu çeviren bölümü.-Nazi hücum kıtası.-Türk Musikisinde bir makam. 8-Bir takımın gözde oyuncusu.- Güneşin batmasından bir buçuk, iki saat sonraki vakit.-İskambilde birli.-Büyücü, sihirbaz. 9-'Maurice ....' (en tanınmış eseri Bolero olan Fransız besteci).- Antik Yunan'da Klasik dönem aralığının yaşamını sürdürmüş olan filozof.-Şaşma belirten bir ünlem. 10-Asya'da bir ülke.-Çirpılmış yumurtayla sade olarak yapılabilen veya içine peynir, kıyma katılarak tavada pişirilen bir yemek. 11-Parazit-A-dale.-Talyumun simgesi. 12-Geçikme.-Parlaklık. 13-Manda yavrusu.-Bir bağlaç.-Muğla'nın bir ilçesi. 14-Samira Mahmelbafın 1998 yapımı bir filmi.-Hile.- Bedensel veya ruhsal bir hastalığın son bulması. 15-Zaman.- Bayanların özel gecelerde giydiği şık giysi, tuvalet-'..... Kurosava' (ünlü Japon yönetmen). 16-İşaret.-Osmanlı İmparatorluğu'nun Afrika kıtasındaki en son topraklarını kaybettiği antlaşma.-Zeybek. 17-Kürekli teknelerde kürekçilerin oturduğu enli tahta. 18-ABD'de doğmuş bir müzik türü.- Meyveleri, kökü, yaprakları iştah açıcı, maydanozgiller familyasından bir bitki. 19-Vilayet.-Kötü, kem.-Tarla sını. 20-Nobran, nadan.-Azotlu gübre.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1-'Seni Ben Ellerin Olsun Diye mi Sevdim', 'Çok Geceler Bekledim' adlı bestelerinden tanıdığımız müzisyenimiz.-Balıkesir'in Bandırma ilçesine bağlı zeytinleri ile ünlü bir belde. 2-Sporda bir rekorun yenilenmesi.-Baston.- Söyleyiş, ifade-Karışık renkli. 3-Çam ağacının meyvesi.-Söz verme.-Milimetrenin kısa yazılışı.-Basit şekerlerin ortak adı. 4-İridyumun simgesi.-Koruma altına alma.-Güney Amerika'da yaşayan bir yük hayvanı.-Telli bir çalgı.-Bir nota. 5-İstanbul'un bir semti.- Kılıçkları kara bir çeşit buğday.- Buğday, nohut gibi tanelerle kuru yemişlerin şekerle kaynatılmasıyla yapılan bir tür tatlı. 6-Gösteri yapmak, dans etmek için düzenlenmiş, genişçe yer.-Bir renk.-Yönetmen Tolga Örnek'in 2011 yapımı bir filmi. 7-Bir şeyin akmasına yarayan üst yanlı açık boru.-Gözlem.-Bir ilin en büyük mülki amiri.-Üye. 8-Tanzimat döneminin ünlü şairi ve gazetecisi.-Uzak.- Kayıkta dümeni kullanmak için dümenin baş tarafına takılan kol. 9-Kilometrenin kısa yazılışı.-Olay, hadise.- Asya'da bir ülke.- Baş, yönetici durumda bulunan.-Çok taneli bir meyve türü. 10-Kameraların yaptığı yatay harekete verilen ad.-Habeş soylusu.-Aşk.-Meyve yaprağında yumurtacıkların bağlı olduğu bölüm. 11-'..... Diamond' (ABD'li ünlü şarkıcı).-İtalya'nın Adriyatik kıyısında bulunan bir liman kenti.- Sözünde durmak, dostluğu sürdürmek. 12-Herhangi bir alanda başkalarından üstün, başarılı olan kimse.- Omurgayı oluşturan kemiklerden her biri.-Bazı yörelerde ayrına verilen ad. 13-Osmanlılarda, protokolda Rumeli ve Anadolu kazaskerlerinden sonra gelen bir sivil aşama.-Adanılan şey.-Altının simgesi. 14-'..... Halde Leman'(Attila İlhan'ın bir yapıtı).-Yardım.-Kaynağı mitolojiye dayanan telli bir çalgı. 15-Mafya örgütünde suskunluk yasaı.-Asker su kabı.

filizoskaybd@gmail.com

Satranç

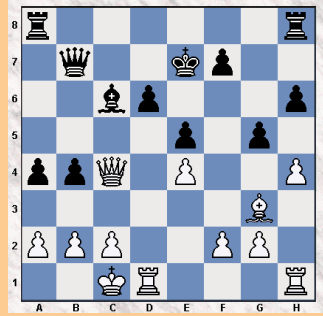
Mustafa Yıldız

TÜRKİYE ŞAMPİYONASI'NDAN

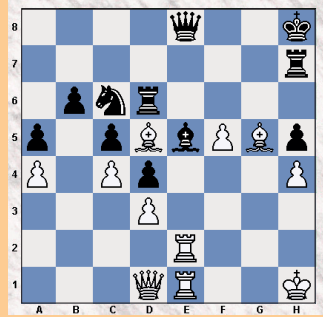
Cem Kaan Gökerkan – Kıvanç Haznedaroğlu, 7. Tur

22.Fxe5 Khd8 Beyazın alışılmadık ve beklenmeyen fil fedasını kabul etmenin (22...dxe5 23.Vc5+ Şf6 +-)hüsranla biteceğini gören siyah, d6 piyonunu savunup az hasarla durumu kurtarmayı düşündü. Ama o da ne! 23.Fxd6 Şe8 Beyaz fil ortallığı kasıp kavuruyor ve ona dokunulamıyor. (23...Kxd6 24.Vc5 Fd5 25.e5 ve beyaz çok üstün.) 24.hxg5 Vb5 25.Vxb5 Fxb5 26.gxh6 f6 Yoksa h piyonu rahatlıkla vezire yükselir. 27.h7 Şf7 28.Fxb4 Siyah terk etti. 1-0

Vahap Şanal - Volkan Sevgi, 6.Tur

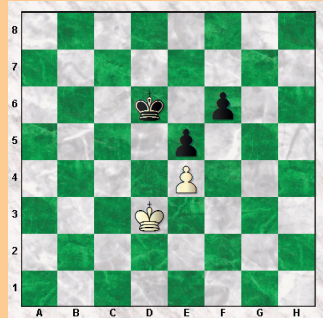
Her şey eşit ama beyaz çok üstün! Siyah taşların tamamı hedef halinde, Beyaz'ın ise materyal kazanmak için şah temposu yememesi gerekiyor. O, bize üç beş seçenekten birini gösteriyor: 47.Ke4! Bir anda Siyah, zugzuwanga düştüğünü anladı; ne oynasa taş kaybedecek ve terk etti. 1-0 Şanal, turnuvayı 7/9 puanla birinci bitirdi.

GEÇEN AYDAN KALAN

Alireza Frouzja - Magnus Carlsen, 9. Tur

Norveç Altibox turnuvasını uzun süre lider götüren Frouzja'nın Dünya Şampiyonu karşısında eli ayağına dolaştı, şu konumda çok basit beraberlik hamlesini bulamadı ve 69.Şc3?? oynadı. Carlsen, 69...Şc5 oynayınca da terk etti. 0-1 Bilmez mi 69.Şd2 ile uzak oppozisyon alıp beraberlik yolunu? Bilir, bilir de zaman sıkışmasında mıymış yahut beraberlik yetmiyordu belki de. 69.Şc2 de yetersiz olurdu: Siyah, 69...Şe6 ile şah kanadından dolanıp Beyaz'ı yine temposuz bırakırdı.

SIIRT BAŞUR HÖYÜK'TE DÜNYANIN EN ESKİ OYUN TAŞLARI BULUNDU

Türk arkeologlar, Siirt'te bulunan antik kazı alanı Başur Höyük'te, dünyanın en eski oyun taşları olan yeşil, kırmızı, mavi, siyah ve beyaz renklerde toplam 49 tane taş buldu.

“Bazı taşlar domuz ve piramitleri andırırken, diğerleri de yuvarlak ve mermi şeklinde” bilgisi verildi.

Kazı başkanı Prof. Dr. Sağlamtımur, “Taş parçaların şekil ve rakamlara dayanan dağılımına göre, oyunun 4 rakamı üzerinde kurulduğunu düşünüyoruz” dedi.

Batman Müzesi'nde koruma altına alınan dünyanın en eski oyun taşlarının sırrının çözülmesi ve bu oyun taşlarına göre 3 boyutlu oyun tasarlanması için Japonya'dan bir uzman ile ABD'den bir firma çalışma başlattı. Oyunu geliştirip piyasaya sunmak istiyorlar.

Siirt'teki buluş, masa üstü oyunlarının 5 bin yıl önce Bereketli Hilal olarak bilinen Ortadoğu bölgesinden ve Mısır'dan yayıldığı düşüncesini doğruluyor. Bulunan taşlarla satrancın atası bir oyuna ulaşılabileceği sanılıyor.

Gönderi: Suat Boztepe / İstanbul

mustafayildizbd@gmail.com

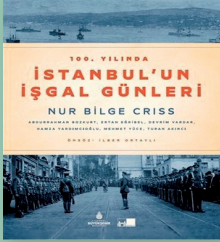
Bize Gönderilen Kitaplardan

100. Yılında İstanbul'un İşgal Günleri

Nur Bilge
Criss,
Abdurahman
Bozkurt,
Ertan Eğribel,
Devrim

Vardar, Hamza Yardımcıoğlu,
Turan Akıncı, Mehmet Yüce

İBB Kültür A.Ş. Yayınları

Zaferlere gösterilen çaba; acı gerçekler, yenilgiler için harcanmıyor. Zaferler de ayrıma uğruyor. Bazıları abartılırken kimileri de tarihten silinmek isteniyor: “İstanbul’un İşgali pek bilinmez, konuşulmaz, adı konmamış bir suskunlukla geçirilir hep. Memleket tarihinde neredeyse yokmuş gibi farz edilir. Nur Bilge Criss: “Birinci Dünya Savaşı’nın tanımı tek cümleyle insanlığın kolektif intiharıdır(...) Savaşı kaybedenlere dikte edilen cezalandırıcı “barış” ve yaratılan yeni ulus devletlerin tatminsizlikleri, yirmi yıl içinde Avrupa’da yeni bir dünya savaşına yol açtı. Bu sonucun tek istisnası Türkiye’dir. Ne Çekoslovakya veya Polonya gibi başkalarının himme-

tiyle bağımsızlığını kazandı ne de anayurdun parçalanmasına boyun eğdi. Araplar gibi Büyük Güçlere dayanmadan, Mustafa Kemal öncülüğünde, kendisini destekleyen komutanlar ve sivillerle, belki de en önemlisi ona inanan halk kesitiyle kazanılan bağımsızlık, ülkenin çıkarları her an göz önünde tutularak yönetildi. Cumhuriyeti kuran kadroların en büyük mezziyetlerinden birisi imparatorluk rüyaları görmeyecek kadar bilinçli ve gerçekçi olmaları idiye, diğeri emperyalizmi çok yakından tanımış olup Büyük Güçlerin zihniyet, davranış ve zafiyetlerini çok iyi anlamış olmaları.” Faruk Güney’in görsel şölene dönüştürdüğü bir yapıtı.

Giyisiler, Kültürler ve Kadınlar

Faruk Akbaş,
Ahu Erdoğan
Akbaş, Nimet
Demir

Say Yayınları

Cennet de, Cehennem de elimizde. Çağdaş dünya ayrışma değil dayanışma, yürekte kenetlenme arayışı içinde. Çünkü gidecek, kaç-

cak başka bir dünya yok! Atatürk bunu biliyordu. Bu yüzden ülkesi için, dünya için, “Yurtta Barış, Dünya’da Barış” istedi. “Hepimiz farklıyız, hepimiz eşitiz” sözünü yeni yeni keşfedenler, yaşama geçirmeye çalışanlar, Atatürk’ü, Cumhuriyet’i tanıyınca, anlayınca her ikisinin de ne kadar büyük erdem olduğunu fark ediyor. Atatürk dil, din, ırk, cinsiyet, renk... hiç bir ayırım gözetmeksizin insanları bir araya getirerek Türkiye’nin küllerinden doğuşunu sağladı. Nazım Hikmet de bu olağanüstü olayın “Kuvayı Milliye Destanı”nı yazdı. “Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür, bir orman gibi kardeşçesine”, “Ve kadınlar, bizim Kadınlarımız” dizelerinin sözde değil özde yaşadığı Anadolu’nun gücünü ve güzelliğini gözler önüne seren fotoğrafları sunuyor, Faruk Akbaş ve Ahu Erdoğan Akbaş. Kardeşliğin, arkadaşlığın türküsü; Doğu’dan Batı’ya, Kuzey’den Güney’e; ovalardan dağlara, kırlardan kentlere, yaşamlardan yaşamlara yolculuk bu kitap. İnsanın gözünü alamadığı ve insanı içine çeken fotoğraflara Nimet Demir’in yazıları eşlik ediyor. Fotoğrafın sustuğu yerde söz, sözün bittiği yer de fotoğraflar konuşuyor. Kitapta sadece bizi var eden ve Cumhuriyet’in gerçek kahramanları kadınların değil, okuyan herkesin bir parça da olsa kendi hikayesi, fotoğrafı, türküsü var.

Çocuk Ruhu

İbrahim
Alaaddin Gövsa

Büyüyenay
Yayınları

Bütün dil-lerde en önemli; neredeyse herkesi ilgilendiren ve yaptığı çağrışımlarla bütün olumlu his ve düşünceleri iki hecesine sığdıran bir kelime: “Çocuk”. O vadettiği dünya ile bütün bir gelecek, bizde bıraktığı hatıralarıyla da bütün bir geçmiş demek. Sanki dünya, geçmişten geleceğe onun hallerini, varyasyonlarını yaşıyor. Hayatta insan vasıtasıyla gerçekleşen işler, şekiller, suretler onun mührünü taşıyor. “Çocuk Ruhu” hayatımızın en önemli varlığını önce tanıma ve anlama sonra da eğitime, terbiye etme yollarını gösteren 100 yıllık bir yayın macerası olan bir eser. “Olan”dan “olması gereken”e doğru açılım kazanan bir yol takip eden eser, hem çocuklarımızı hem de kendimizi tanıma ve anlama yönünde yapılan analizler, çözümlenmeler ve örneklerle çocukları yetiştirme, onları terbiye etme sorumluluğu taşıyan ebeveynlere ve öğretmenlere bir rehber.

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: AHMET YILMAZ, ANKARA

Abone Olun Bütün Dünya Kapınıza Gelsin

Bütün Dünya tüm okurlarına kaçırılmayacak bir fırsat sunuyor. Dergisine düzenli olarak ulaşmak isteyen okurlarımız yenilenen abonelik sistemimizle dergilerine daha kolay ulaşacak. Bir telefonunuz veya e-posta mesajınızla aboneliğinizi başlatın, bir yıl boyunca Bütün Dünya'nız her ay kapınıza gelsin.

Öğrencilere
%50
İndirim

Öğrencilerimize yönelik %50 indirimli avantaj kampanyası yeni yılda da devam ediyor. Öğrencilerimiz öğrenci belgelerinin fotoğrafını ileterek bireysel aboneliklerini başlatabilir, %50 indirimli dergilerini bir yıl boyunca her ay düzenli olarak alabilirler.

Bütün Dünya Abone Servisi
Tel-WhatsApp: 0541 725 74 11
E-posta: abonebd@gmail.com

Bütün Dünya

NAİLE AKINCI

Cumhuriyet’le birlikte doğdu. Yeteneğini Güzel Sanatlar’ın ilk kız öğrencilerinden İhsan Rıza öğretmeni keşfetti. “Resim yapmak dünyanın en gereksiz işlerinden biri. Ne para kazandırıyor, ne karın doyuruyor. Keşke tuvalin başında geçirdiği vakti mutfakta geçirse, fazladan iki tencere dolma yapsa” diyen; eşinin hiçbir sergisine katılmayan biri ile evlendi. Hayatının kendisine ait olduğunu, gönlünce yaşayıp, sadece resim yapabileceğini 60’ında fark etti. Tepelerinden aşık olduğu “aziz İstanbul” a baktı, silüetini değiştirenlere İstanbul’u ölümsüzleştirerek yanıt verdi. Atölyesi Piyer Loti Kahvesi’ydi. Akşam şöalesini, tuval ve boyalarını orada bırakıp, sabah başına geçerci. 70’inde Türk resminde ilk kez gerçekleştirilen bir sergileme yöntemiyle, “Eyüp’te Zaman” sergisini açtı.

